YÖN
HAFTALIK GAZETE

YILIN İFŞAATI:

AMERİKAN CASUSLUK TEŞKİLATI

TİP NE İSTİYOR?

Yıl : 4 - Sayı : 127 **3 EYLÜL 1965** **125 Kuruş**

Demir Eksport Derebeyliği

Bu, hoş bir başlık olmamalı. Yirminci yüzyıl Türkiyesinde, 42 yıldanberi Cumhuriyetle yönetilen bir ülkede bir derebeylikten söz etmek gülünç birşey olmalı. Ama aşağıda söylüyeceklerim ancak bu başlık altında söylenebilirdi. Atatürk Türkiyesinin bir çocuğu olarak, söylüyeceklerime tanık olmaktan *üzüntü duyuyorum.* Yıllardır gözümüzün önünde oynanan bu oyun insanda «Yurdun *sahipsizliği» kanısını uyandırıyor.* İnsan haysiyetiyle bir türlü bağdaştıramadığım bir iş düzeninden söz edeceğim.

Sivas'ın Gürün ilçesine 20 - 22 Km mesafede, Otlu Kilise köyünde bir demir madeni vardır. Maden 1961 den bu yana devamlı olarak çalışmaktadır. Vehbi Koç'un elinde bulunan işletmenin adı «Demir Eksporttur. »Şimdi bu işyerindeki çalışma şartlarını ve işçilerin durumlarını gözden geçirelim. 1960 dan önceki yılları bir kenara itebiliriz. Zira 1958 - 59 yıllarında yapılan çalışmaları, deneme ve kuruluş çalışmaları sayabiliriz.

DURUM VE ŞARTLAR

Madenin işletmeye açılması çevre köyler halkları tarafından sevinçle *karşılanmıştır. Bunun* nedenini kısaca açıklıyalım: Çevrede tarım en ilkel araç ve usullerle *yapılmaktadır. Bundan dolayı* da verim çok düşüktür. Toprağı olan ve olmayan tarım işçileri emeklerinin karşılığını alamamaktadırlar. Bu yüzden maden açıldığı zaman topraksız ve az topraklı köylüler, hemen maden işçiliğine koşmuşlardır. Bu akın ve bazı rahat işleri elde etmek istiyen köylü vatandaşlar «Demir Eksport» a şunları öğretmiştir:

a) Çevre köylerin halkları son derece fakirdir.

b) Kendi işlerinde 12-14 saat ve en ilkel araçlarla çalıştıklarından, bu adamlara maden işi ağır gelmiyecektir.

c) İşçi, işinde tutunmak için, işin başında bulunanlara yaranmaya çalışacaktır.

d) Yaşadıkları hayat onlara yumuşak huylu, son derece itaatkâr ve uysal olmayı öğretmiştir. Ve bütün bunlar «tehlikesiz işçi» özellikleri olmak gerekir.

Bu görüşle işe başlıyan «Demir Eksport»ta halen şartlar şöyledir:

1 — İlk zamanlar köylerinden iş yerine yaya gidip gelen işçilere sonradan servis arabaları verilmiştir. Ancak bu arabalar insan taşıma özelliklerine sahip olmaktan uzaktır. Maden ve pasa taşıma işinde kullanılan kamyonlar, servis işinde de kulanılmaktadır.

2 — İşten çıkan *işçiler* banyo ve elbise değiştirme imkânlarından yoksundurlar. Evlerinde de *banyo imkânı olmadığından* kirleri ile birlikte yatağa girmektedirler.

3 — İşçilerin beslenmeleri ile ilgilenilmemektedir. Oysa maden işçiliği günde 3.000 - 4.000 kalori almayı gerektirir. Çok düşük kalori alan işçiler *günden güne* zayıflamakta, sararıp solmaktadırlar.

4 — *İşçiler, temiz içme* suyundan da yoksundurlar. Benzin ve mazot varilleri ile köylerinden getirdikleri suyu içmektedirler.

5 — İşçilere maden işinin gerektirdiği elbise ve ayakkabı verilmemektedir. (Bu yıl en kalitesizinden birer çift lâstik ayakkabı verilmiştir.)

6 — İş yerinde değil doktor, bir sağlık memuru dahi yoktur. Sağlık memuru diye yutturulan adam halen puvantör olarak çalışmaktadır. (Zamanında bir hastahanede hademelik yapmak sağlıkçılıkla biricik ilgisidir.) Kazaya uğrayanların ilk yardımları en az 30 - 40 dakika araba yolculuğundan sonra Güründe yapılabilmektedir. Durum ciddi ise 138 *km. uzaklıktaki Sivas'a taşınmaktadır.*

ÜCRETLER!..

Yukarıda «Demir Eksport» un en göze batan şartlarını sıraladık. Bu kötü çalışma şartları yanında daha başka yolsuzluklar yapılmakta ve işçiler emeğinin karşılığını alamamaktadırlar. Ücret bakımından işçileri iki ana gruba ayırabiliriz:

1 — *Asıl maden işçileri:* Sayıları 200 den fazla olan bu işçiler günde sadece sekiz lira almaktadırlar. (Bunlar arasında lâğım vuran birkaç işçi de on lira doksan kuruş almaktadırlar.)

2 — Yüksek ücretliler: «Demir Eksport» taki tabirle «Personel.» Şoförler, çavuşlar, ve çeşitli makinalarda çalışan işçiler. Sayıları 40 - 60 olan bu işçiler 450 - 1000 lira arasında ücret almaktadırlar. Bu gruptaki işçiler 1965 de çocuk yardımı da almaya başlamışlardır. *(Asıl işçiler böyle bir yardım alamamaktadırlar.)* Ayrıca bu gruptaki işçilerin 11 - 12 saat çalıştıklarını *belirtmek yerinde olur.*

«BİRLİK OLMA» ÇABALARI.

Ücretlerin *azlığı ve* şartların kötülüğü işçileri zaman zaman kıpırdanmalara zorlamıştır. İnsafa *sığınmanın yeterli olmadığını* gören işçiler geçen yıl, 1964 yaz aylarında bir boykot hareketi yapmışlardır. *Fakat* «Demir Eksport» bu hareketten tınmamış ve yüksek ücretliler, yardakçılar aracılığı ile işçileri tekrar işe başlatmıştır. «Başka yerden işçi getiriyorlar, ekmeğinizden olmayın boş yere...» çağrısı şartlarda en küçük bir değişme olmadığı halde, işçileri boykottan vazgeçirmeye yetmiştir.

Bu sonuçsuz çabadan sonra, haklarını daha bilişli bir yolla aramak gerektiğini anlayan işçiler bir sendikaya girme çabasına *düşmüşlerdir.* Şirket, işçilerin bilgisizliğinden ve çığırtkanlıklarından faydalanarak bu çabaları da sonuçsuz bırakmıştır. 1965 yılında tekrar kıpırdanan işçiler, «Sendika bu şirkete karşı hiçbirşey yapamaz!...» sılagonlarına rağmen *bir sendikaya dahil olmuş*lardır. Yüksek ücretliler «Personel» bu harekete katılmamışlardır. *Halen,* «*Sendika bu* şirkete karşı hiçbir şey yapamaz.» inancında olanlar var içlerinde.

Şirketin çeşitli baskı metodlarına rağmen, işçilerin sendikaya dahil olmaları memnuniyet vericidir. Dileriz ki, sendika şirketin oyalama oyunlarına gelmesin. Bir - iki kez «Toplu İş Sözleşmesi» yapılacağı yolunda haberler yayılmışsa da, henüz birşey yapılmamıştır. Bu durum işçileri huzursuzlandırmakta, belki de, «Sendika bu şirkete karşı bir şey yapamaz...» sözlerini benimseme yolunu tutmaktadırlar. Sendikanın zamanında yapacağı müdahaleler bu güvensizlik havasını *ortadan* kaldıracaktır. Artık sürüp gitmeli bu derebeylik. Bitmeli ve işçilerimiz *insan haysiyetine* yakışır şartlara kavuşmalılar.

Ahmet TOPTAŞ

Toprak reformu neden yapılmaz?

Ben köylüyüm. Yıllardır içimi dökmek için fırsat arıyordum.. Ama kime dökeyim içimi? Gazetelere göndersek basmazlar. Seçim zamanı köye çıkan mebuslara söylesek, hepsi düzelecek derler. Biz kazanalım hepsini düzelteceğiz derler. Kaç yıldır hep söz verirler, yapan çıkmaz, lâfta kalır. Bu yazıyı size gönderiyorum. Köylüyüz ama insanız besbelli.. İçimi dökeceğim biraz. Mecmuanızdan haberim bile yoktu. Köyümdeki mektepli bir delikanlıdan öğrendim. Okudum, didiklene didiklene derisi çıkan toprak *reformunu, köylünün nasıl dört* gözle beklediğini ispat edeceğim. İçimi dökeceğim içimi.

Bu topraklar için babalarımız, dedelerimiz adını bilmediğimiz yerlerde öldüler. Ne oldu? Biz onların evlâtları, torunları bir karış topraksız yaşıyoruz. Hani efendilerin ağzından düşürmediği adalet, hak, hukuk. Bizim atalarımız ölürken, açıkgözler bizim topraklarımızda ağa oldular. Efendi oldular. Bey oldular. Biz de köylü olduk, esir olduk. Onlar şehirde yaşayayıp, bizim alınterimizi çırganaya kaldırırken, biz üzerinde yaşayacak toprak bula*maz olduk.* Çocuklarımızı okutamaz olduk.

Size kendimden misal getireceğim. 37 yaşında bir köylüyüm. Yedi çocuk babasıyım. Kendimi bildim bileli ağa yerinde yarıcılık yapar dururum. İt gibi çalışır dururum. Ben çalışırım, karım çalışır, çocuklarım çalışır. Bir karış toprak denilen şey bende yok. Hep yok yok. Anamızdan ilk öğrendiğimiz kelime «yok» oldu. Okulu nerde göreceksin. Şu satırları yazacak yazıyı bile askerde öğrendim. Şimdi ben daha nasıl istemem toprak reformunu? Eksik olmasınlar köyümüzde 3 - 4 ağamız var. *Hesapladım* köyün onda sekizi onların elinde. Hepsi şehirde oturur. Mahsul zamanı fındığı alır giderler. Ben de bu ağalardan birinin yarıcısıyım. Köyümüzün çoğu da yarıcı. Başımızdakiler maaşlarını 5500'e çıkarmaya uğraşsınlar. Bizi nidecekler. Duyduğuma göre Türkiyenin 21 milyonu köylüymüş. Bizim köy böyle olursa diğerlerini Allah kayırsın.

Yıllardır çalış didin gene açsın, gene sefilsin. Borç gene gırtlağında. *Biz bir karış* toprağı gözlemiyelim de ne yapalım? Köylü dört gözle bekliyor toprak deformunu. Ama yapan kim.. *Bizi* düşünen yok bu memlekette. Bakın size bir misal daha vereyim kendimden. Ben şundan birkaç ay önce kiralık toprak almak için devlete dilekçe verdim. Bana iki yazı geldi. «Gerekli yerlere bildirildi, bilginize arzolunur» diye... Günler geçti ne haber, ne de toprak.. Kiraya bile razı olduk gene toprak yoktu. Çaresiz boynumuzu büküp Almanya yolunu bekledik.

Bu bir misal. Ben kimseden bir şey beklemiyorum artık. Hadi ben uğraşıyorum, sağa sola gidip didinip duruyorum. Ya öbür köylüler ne yapsınlar? Milyonlarca *köylü ne yapsın? Bizi kurtaracak* yok mu şu memlekette?.

Ahmet Yılmaz
Uğur Köyü — Giresun

Bir Fotoğrafın Duyurdukları

Süngünün ucu dayanmış boğazına
Kaşına düşmüş saçların
genç Vietnamlı
Gamlı gözlerinde
korkuyu arıyorum.
Bakıyorsun katillerine

korkmadan
ürkmeden
kin duymadan bakıyorsun

Sade çocuksu bir şaşkınlık var bakışlarında.
Böyle mi olmalıydı,
diyorsun mutlak.

Hak
hukuk
nerde kaldı diye düşünüyorsun.

Ama düşün ki,
hak, hukuk beslemiyor
Silâh fabrikatörlerini.

Onları
—canavarları
besler gibi—

Kan besliyor kan.
Amma akan
senin kanın olmalı.

Onun sadece kasası
sadece patlıyası midesi dolmalı.
Hergün yüzlerce ton bomba,

—Dikkat et, kilo değil, tane değil
tonlarla—
bomba yağıyor tepene

Onlarla
besleniyor emperyalizmin
kanlı gövdesi.

Korku arıyorum,
ürkeklik arıyorum gözlerinde.
Korkmuyorsun

ürkmüyorsun
şaşıyorsun kardeşim.
Çocuğum yavrum

ben de şaşıyorum.
Senin yerin üniversite olmalıydı
bu çağında.

Kolunda kitapların
yanında arkadaşların
olmalıydı.

Mutlu yaşamalıydın.
Boynun kapitalistin kanlı bıçağında
olmamalıydı.

Şaşıyorsun çocuğum
biliyorum korkmuyor şaşıyorsun.

Amma anla ki,
kepaze bir
dünyada yaşıyorsun.

Kemal AKSOY

YÖN

HAFTALIK FİKİR VE SAN'AT GAZETESİ

Kurucuları: Cemal Reşit Eyüboğlu — Mümtaz Soysal — Doğan Avcıoğlu
İmtiyaz Sahibi ve Sorumlu Yazı İşleri Müdürü: Doğan Avcıoğlu
Basıldığı yer: Güneş Matbaacılık T. A. Ş.

ADRES: Yazı işleri: Sümer sokak No: 16/8 Yenişehir — ANKARA Telefon: 17 69 89 — İstanbul Bürosu (Satış . İlân ve Abone işleri): Mollafenari Sok. No. 32 Cağaloğlu — İstanbul. Tel: 22 95 79 — Posta Kutusu 512 İstanbul.

ABONE: Bir yıllık (52 sayı) 60 T.L., Altı aylık (26 sayı) 30.— T.L., Üç aylık (13 sayı) 15.— T.L.'dır. Yurt dışı abonmanlarda bu bedellere ayrıca posta pulu ücreti kadar ilâve yapılır. Geçmiş sayıların fiyatı 2.50 T.L.'dır.

İLÂN: [illegible] reklâmlarla kitap ilânları için özel indirimler yapılır. İlân ve reklâmların yayımlanmasından ötürü hiçbir sorumluluk yüklenilmez.

YÖN HAFTALIK GAZETE

BAKIŞ

GÖRÜNEN KÖYE DOĞRU...

Türkiye'de *bugün parlâmento ile halk arasında bir çapraz vardır. Bu çapraz çözümlenmeden Türkiye'de demokrasinin de'sinden söz açmağa imkân yoktur. Çünkü bugün parlâmentoyu dolduran politikacılar, köylü - işçi - esnaf'tan kurulu halk çoğunluğunu değil, bir mutlu azınlığı temsil etmektedir.*

Prof. Dr. İlhan Arsel bu acı gerçeği geçen hafta Cumhuriyet gazetesinde yayınlanan bir makalesiyle matematiğe vurmuştur. 1961 seçimleri sonucunda Meclise 41 sanayici-tüccar, 47 büyük toprak sahibi, *263 serbest meslek sahibi* girmiştir. Böylece 450 sandalyeli Meclisin 351 üyeliği ve yaklaşık olarak yüzde 80'i dolmuştur. Geriye kalan üyeler içinde de köylü - işçi - esnaf'tan tek temsilci yoktur.

Oysa 30 milyonluk Türkiye'de büyük toprak sahipleri 48.847'dir. Sanayici-tüccar 69.806'dır. Serbest meslek erbabı 143.510'durü Bütün bunlar genel nüfusun yüzde 2'si bile değildir. Topu topu 250.000 kişilik bir azınlık Türkiye Büyük Millet Meclisinde memlekete hâkim durumdadırlar.

Parlâmentomuzun bu acıklı görünüşü aynı zamanda demokrasi dediğimiz düzenimizin acıklı görünüşünü yansıtmaktadır. Bu türlü politikacı topluluğu elbette bütün yenilik ve reform davranışlarının karşısında olacaktır. Memleketin sağduyu sahiplerini umutsuzluğa sürükleyen durum budur. Reform davranışlarına karşı kaskatı bir parlâmento, Türkiye'nin devrimci kuvvetlerini huzursuzluğa ve sabırsızlığa sürüklemektedir. 1961-1965 devresinde bu sabırsızlığın ve huzursuzluğun patlak verdiği günler, 22 Şubatlar, 21 Mayıslar, şimdi unutulmuş görünmektedir.

VE BAŞKALARI...

Unutulmuş görünenlerin başında hapisteki Harbiyeliler gelmektedir. Seçim hırsı içinde birbirine girmiş partiler, aday adayları ve adaylık kavgaları bütün hızıyla devam edip politikacılar koltuk kavgasında ihtirasla kapışırlarken bu politikacıların dünkü, bugünkü ve yarınki günahlarını ödemekte olanlar genç Harbiyelilerdir.

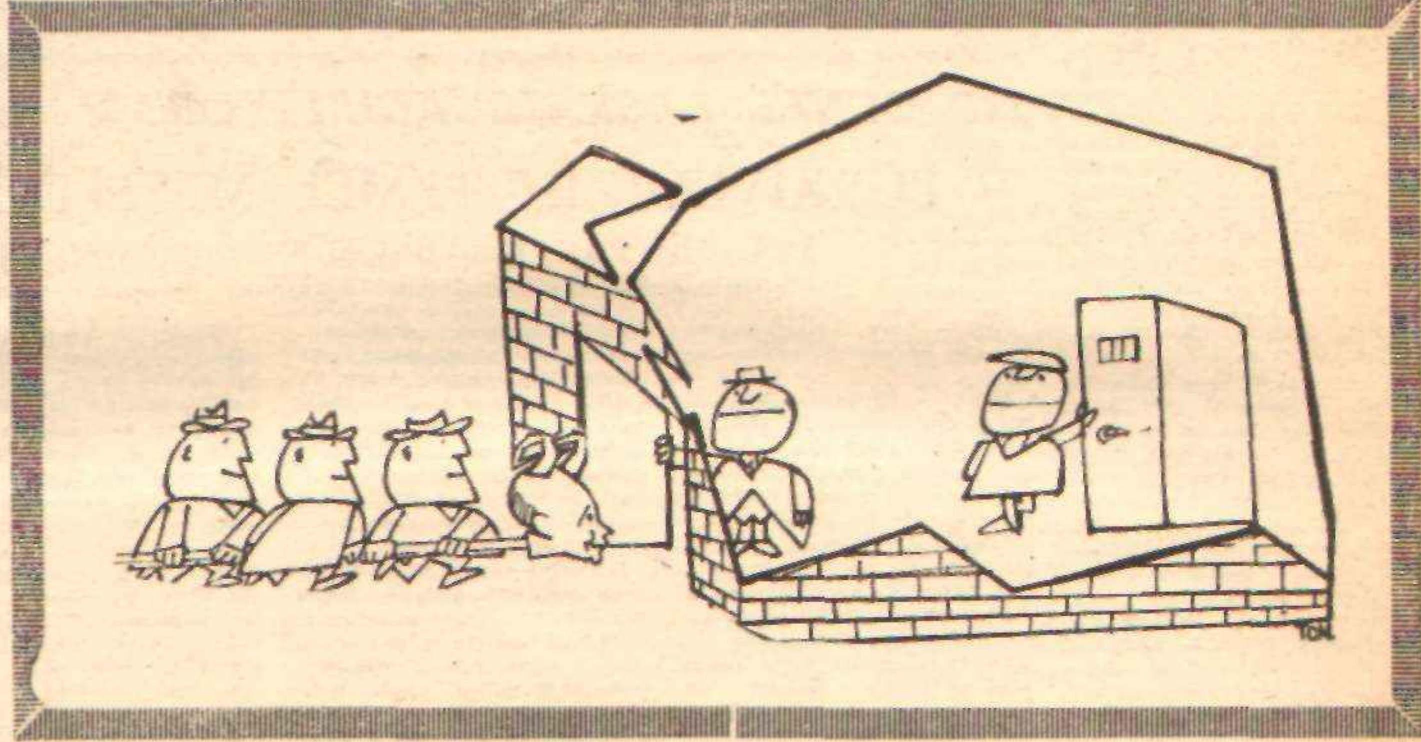
Onlar bu ibret verici manzarayı hapishanelerin demir parmaklıkları ardından seyrediyorlar.

Yassıadalık kalemlerin yeni gösterilerini, Yassıadalı politikacıların tımar ettikleri kır at'ın yeni numaralarını, Morrisonları, vatan satıcıları, kökü dışardaları seyrediyorlar.

Bayarın kızı, Menderesin oğlu ve öteki varisler listelerin başında yer alıyorlar. Birinci demirkırattan ikinci demirkırata doğru uzanan bu listeler başkomisyoncu ile arkadaşlarının seçim şansları için değerli işaretler sayılıyor.

Başkomisyoncu ile 27 Mayıs düşmanlarının programları açıktır;

Petrolü yabancılara peşkeş çekmek, reformlara karşı durmak, fikir özgürlüğünü kısıtlamak, madenleri yabancı şirketlere sunmak, ne idüğü belirsiz yuvarlak sözlerle günü gün edip Amerika kulluğunda bir idareyi sürdürmek. Türkiye'yi beynelmilel sermayenin emrinde bir yarı sömürge memleketi olarak

yönetmek.

Morrisondan Menderese kadar seçmenlerin kulağında dolaşan isimler yanında 27 Mayıs düşmanlarının gazetelerinde Ulu Hakan Abdülhamit Handan başlıyarak seçim kampanyasına katılan yenili eskili bir sürü tefrika görülüyor, sebepli sebepsiz Menderes'in, ve ötekilerin fotoğrafları basılıyor, Demokrat Parti devrinin özlemini belirten yazı serileri kaleme alınıyor. Celâl Bayar'ın mason olmadığına dair itiraflar yayınlanıyor.

Ortak cephede yabancı sermaye, kompradorlar, 27 Mayıs düşmanları, petrolcüler adeta birbirlerine kenetlenmişlerdir.

SOSYALİSTLER

Bütün bu kökü dışarda takımı halk çoğunluğunu peşine takabilecek midir? Bugün Türkiye'de en köklü teşkilât onların elindedir. Aşağı düzeninden tutunuz, Komünizmle Mücadele Derneği gibi kökü dışarıda derneklere, Yeşilay Cemiyetine, Ticaret ve Sanayi Odaları çoğunluğuna, Çiftçi Teşekkülleri Federasyonuna, iş adamlarına, petrol kumpanyalarına, yabancı şirketlere kadar elinde para ve adam bulunan çok geniş bir örgütlenme Türkiye'de devrimci fikirlerin parlâmentoya girmemesi için seferberlik halindedir. Anadolunun köylüklerinde ve büyük şehirlerin ticaret merkezlerinde hep onların elleri vardır.

Ve bu büyük teşkilât parlâmentoya sosyalistlerin girmemesi için canını dişine takmış uğraşmaktadır.

Ve bu büyük teşkilât yukarıda dökümünü yaptığımız parlâmento yapısının aynen devamını özlemekte 30 milyonun yüzde ikisini teşkil edenlerin parlâmentonun yüzde 99'una sahip çıkması için çabalamaktadır.

27 Mayıs düşmanları, milletlerarası sermaye ve kökü dışarda teşekküllerle elele toplumu dondurmak, hatta daha da gerilere götürmek için çalışmaktadır.

Sayısı yüzde 2'yi geçmiyen bir azınlık bir yandan parlâmentoya tümüyle hâkim olmaya çalışırken öte yandan millî gelirin yüzde otuzdan fazlasını cebe atmakta, Türkiye'nin bir Ortaçağ toplumu manzarasında *yaşamasını kendi çıkarları* bakımından gerekli görmektedir.

Halk uyanışının düşmanıdır bunlar!..

Ancak bütün bu çırpınışlar fayda vermemekte devrimci hareket yürümektedir. Çok partili düzenin faşist çerçevesi çatlamış, ilk defadır ki bir sosyalist partisi seçimlerde söz sahibi olmuştur. Şimdiden bir tahmin yapmak zamansız olur. Ancak halk arasında gerçek bir uyanışın memleketin sağduyu sahiplerini umutlandırdığı görülmektedir.

Ancak halk içinden bu kadarcık bir aydınlık bile kökü dışarda kapitalistleri çıldırtmağa yetmiştir.

ANTİEMPERYALİST CEPHE

Asıl önemli olan halk arasında ki toplumcu fikirlerin gelişmesinden önce Türkiye'de antiemperyalist ve antikapitalist cephenin kurulmakta olmasıdır. Parlâmentonun yukarıda dökümünü gördüğümüz yapısı 1965 seçimleriyle büyük ölçüde değişecek değildir. Sosyalistlerle kapitalistlerin parlâmento içinde bir dengeye yaklaşmaları bu seçimle mümkün değildir. Ve kapitalist eğilimlerin karşısına çıkacak köylü - işçi - esnaf temsilcisi milletvekillerinin sayısını en iyimser bir tahminle bile gözde büyütmek doğru değildir.

Ama asıl gerçek umut, sosyalistlerin bayrağını ele aldıkları antiemperyalist mücadelenin geniş cepheye sirayetidir. Hangi partiden olursa olsun satılıkların dışındaki vatanseverler, kökü dışardaların, vatan satıcıların, kompradorların, memleket komisyoncularının karşısına dikilmek saatinin geldiğini idrak etmek yolundadırlar.

Satılıkların komünizm ticareti ve din sömürücülüğü taktikleri geçer akçe olmaktan çıkmaya başlamıştır.

«HANGİ AHVAL VE ŞERAİT İÇİNDE OLURSA OLSUN»

Seçim sonuçları ne olursa olsun antiemperyalist savaş yürüyecek ve memleketi parça parça satarak ceplerini dolduranlar bu mesleklerini devam ettirmeye imkân bulamıyacaklardır.

Adalet Partisi büyük çoğunlukla iktidara geçse de gene antiemperyalist savaş yürüyecek ve kompradorları yıkacaktır. Adalet Partisi yüzde 50'den gerilerde kalsa gene antiemperyalist savaş yürüyecek, kompradorluğu tasfiye etmek yönünde adım adım ilerliyecektir.

Bütün seçim tahminlerinin ötesinde Türkiye'nin büyük gerçeği budur.

Bu gerçeği kavramıyanlar Türkiye'nin tarihini bilmiyenler, dünyanın gidişini bilmiyenler, bilmedikleri içindir ki aile adlarına güvenip politika yapmaya kalkışanlardır.

Bu gerçeği bilmiyenlerdir ki baş komisyoncunun izinde millî kaynakları yabancılara peşkeş çekmeye kalkışanlardır.

Bu gerçeği bilmiyenlerdir ki 27 Mayıs'ın getirdiklerini seçim yoluyla tasfiye etmek hayali peşindedirler.

Seçimin salt önemi, Türkiye'nin antiemperyalist savaş yolunda yürürken karşılaşacağı olayların niteliğini tayin etmek bakımındandır.

Bunun içindir ki demokratik düzeni tutanların ilk seçim endişeleri, 1965 seçimleriyle Türkiye Parlâmentosuna sosyalistlerin girmesini sağlamaya çalışmak ve adına demokrasi dediğimiz düzeni bugünkü ayıbından kurtarmaktır.

Parlâmentonun yapısını gözden geçirdiğimiz ortaya çıkan sonuç halk adına konuşmak iddiasında olanların hepsini utandırmalıdır. Halkın temsil edilmediği bir parlâmento, bir halk yönetiminin parlâmentosu olabilir mi?

İlhan Selçuk

SEÇİM SONUÇLARI BELLİ OLDU

Gelecek Mecliste, ezici sağcı çoğunluğun karşısında bir avuç ilerici yer alacak!

Seçim sonuçları, her ilde bir iki bin kadar ön seçim delegesi olan *partililerce tayin edildi. Milletvekili* aday adayları, az sayıda delegeye şirin görünmek için, kesenin ağzını açmak da dahil bütün kabiliyetlerini ortaya koydular. Her biri bir miktar oyu elinde tutan ilçelerin kuvvetli adamları, çeşitli kombinezonlara giriştiler. Böylece milli irade ortaya çıktı ve genel hatlarıyla milli irade, eşraf iradesi oldu. *Bu arada partilerin ünlü kişileri de seçildiler...* AP nin ünlü kişileri arasında Nülifer Gursoy ve Yüksel Menderes baş köşeyi aldılar. Geçen seçimlerde ancak *ikinci sınıf DP* lilerin karıları, kardeşleri ve çocukları politika alanında boy gösterebilmişti. Bu sefer Bayar ve Menderes sülâlesi sahnededir. Geçen seçimlerin talihsiz Cumhurbaşkanı adayı Ali Fuat Başgil de İstanbul listesinin başını almıştır. AP nin diğer ünlü kişileri, Tekin Erer, Orhan Seyfi Orhon ve *Zeki Efeoğlu gibi* gazete sütunlarında zevksiz bir üslûpla küfretmekten öte meziyeti olmıyan kimselerdir. Bu kişiler, merkez kontenjanından gelecek Aydın Yalçın gibi McCarthyst'lerle zenginleştirilecektir. DP hânedanının yarattığı korkunç ahenksizliği bir parça hafifletmek maksadıyla bir iki ünlü emekli general de merkez kontenjanında yer alacaktır.

CHP ye gelince, İnönü'nün, parti teşkilâtının çok ilerisindeki konuşmaları, *CHP* içindeki idarecileri harekete geçirmiş, çalışmalarını kolaylaştırmıştır. Bundan özellikle, teşkilâtçı ve dinamik öğretmenlerle emekli *kurmaylar yararlanmışlardır.* Şükrü Koç, Kemal Yılmaz, Hayrettin Uysal, Mahmut Bozdoğan gibi ilerici öğretmenlerle Orhan Erkanlı, Mustafa Ok gibi ilerici kurmaylar *«Ortanın solu»* havasından yararlanmayı bilmişlerdir. Ama geçen dönemde çok başarılı bir petrol savaşı veren Kemal Okyay, Fakih Ozlen, Sırrı Hocaoğlu gibi kişiler bu dönem taşra kombinezonlarını aşmayı başaramamışlardır. Türkiyede yabancı petrol şirketlerinin 1 numaralı savunucusu Çelikbaşı, CHP nin McCarthy'si Ruhi Soyer ve bir sürü toprak ağası, bu seçimlerde de listenin başını almışlardır. Merkez kontenjanı bu durumu pek fazla değiştireceğe benzememektedir. Merkezden Orhan Kabibay, Hüsnü Ozkan, İrfan Solmazer, *Ecvet Güresin ve* Orhan Apaydın gibi ilerici bir kaç ismin Meclise girmesi muhakkak gibidir. Kadınlar da 20 kadar aday arasından görünüşe göre *Zarife Koçak, Jale Candan, Nermin* Neftçi gibi isimlerle temsil edileceklerdir. İşçilerden de Kerim Akyüz, Feridun Şakir Oğünç, Galip Angın, Nail Yalın, Ali Demirsel, *Murat Parlakgün, Emir Pos*tacı, Osman Soğukpınar, Şerif Cansız Burhanettin Asutay, Kâmil Yıldırım, Halûk Gürtan, İsmail Tongal, İrfan İnan, Ömer Temel gibi *müracaatçılar arasından* veya bunların dışından birkaç isim seçilecektir. Ayrıca bazı mesleki teşekküller de merkez kontenjanları için aday göstermişlerdir. Meselâ Yüksek Ziraat Mühendisleri, Akif Çakman, Osman Tosun ve Reşat Aktan'ın adaylığını istemektedirler. Mühendisler Odasının adayı Prof. Dr. Hikmet Birand'dır. *Bununla beraber* CHP. yi en çok düşündürecek olan, transfer milletvekillerinin yerleştirilmesidir. Bunlar arasında Mahmut Vural, Halûk Nurbaki ve *Kâmuran Evliyaoğlunun* durumları sağlam gözükmektedir. Ama sırada, İstanbulda yoklamalara gir tavsiyesine rağmen «Ben size emanetim paşam» deyip merkez adaylığı bekleyen Fahrettin Kerim Gökay'dan tutun da Nihat Su, Abdülhak Kemal Yörük, Zekâi Dorman, Necmi Oktem, Hilmi Oben, Nihat Berkkan'a kadar bir sürü isimler vardır. Yoklamalarda başarı *gösteremiyen* Cihat Baban, Fuat Sirmen, Muhlis Ete gibi milletvekillerinin durumlarını da ayrıca hesaba katmak gereklidir. Bu son grup, *muhtemelen milli bakıyenin üç*te birinden yararlandırılacaktır.

Görüldüğü gibi «Ortanın solu» *sloganına rağmen,* CHP. ilericilerin ancak İnönü'nün desteği ile bir varlık gösterebildikleri, çoğunluğu sağcı bir parti olma kimliğini bu dönemde de muhafaza *edecektir. Yalnız bu dönem,* TİP'in de Meclise girmesiyle, ilk defa sosyal alanda ciddi bir muhalefet *başlıyacak ve memleketin* politik hayatında ağırlığını hissettirecektir. *Öyle görünür ki,* yeni Meclis, sağcı çoğunluğun son iktidar *dönemi olacaktır.*

TİP GENEL BAŞKANI AÇIKLIYOR

TÜRKİYEMİZİN TEMEL MESELESİ

Türkiye İşçi Partisi Genel Başkanı Mehmet Ali Aybar, YÖN'ün çeşitli konulardaki sorularına aşağıdaki cevapları vermiştir:

Soru — Sizce, Türkiye'nin bugün için en önemli meselesi nedir?

Aybar — Bütün meselelerimiz bağımsızlık noktasında düğümleniyor. Bizim için bugün en önemli dâva Türkiye'yi tam bağımsız bir politika yörüngesine oturtacak kuvvetlerin bu seçimlerde ağır basabilmeleridir. Çünkü Türkiye için hayati önemde olan bütün öteki meseleler ancak Atatürk'ün dış politikasına dönülmesi ile çözüm yoluna girecektir.

1947-48 yıllarından sonra adım adım bir yabancı devletin, adımda açıklayayım: Birleşik Amerikanın nüfuz ve hâkimiyeti altına girdik. Bugün hiç bir devlet dairesi yoktur ki doğrudan doğruya veya dolaylı olarak orada Amerika'nın *gözü,* kulağı *ve eli* bulunmasın. Bugün hiç bir ekonomik, hatta sosyal faaliyet alanımız yoktur ki Amerika'nın menfaatları korunmasın, sesi duyulmasın. Bu sızma *politikası* İlk Yardım Anlaşmaları ile yani Truman doktrini ve Marşal plânına bağlı İkili Yardım Andlaşmaları ile başlamıştır. Askeri ve sivil Amerikan heyetlerinin *başkente gelip yerleşmeleri* ve bu sözleşmeler gereğince yapılan yardımları yerinde denetlemek bahanesiyle her işimize el atmaları 1947-48 yıllarından bu yana *gittikçe artmış ve daha şümullü* bir hâl almıştır. Şüphesiz Amerika'nın nüfuz ve hâkimiyeti altında bulunmamız her zaman Waşingolmamaktadır. Amerikanın buyruk*larına muhatap olmamız şeklinde* olmaktadır. Amerika'nın buyrukları çoğu zaman yardım heyetleri içinde vazife almış bulunan uzman sıfatlı ajanların telkinleri, tavsiyeleri, *dayatmaları ile şekillenmek*tedir. Ya da bu buyruklar Waşington'un menfaatlerine, milli ekonominin can damarlarını ellerinde bulunduranların, yâni toprak ağa*ları ile büyük sermaye çevreleri*nin kanalından geçerek gerçekleşmektedir.

Türkiye'nin sırf milli menfaatlerimizi göz önünde tutarak tam *bağımsız şekilde davranmasının* engellenmekte olduğu son zamanlarda türlü vesilelerle herkesin gözle göreceği, elle tutacağı kadar açığa çıkmıştır. Kıbrıs buhranı sı*rasında* cereyan *etmiş bağımsızlık*la bağdaşmayan bazı olaylar hepimizin hatırındadır, burada tekrarına lüzum görmüyorum. Petrol meselesindeki durum da bunun başka bir *delilidir. Amerikan uzman*larına hazırlatılmış bugünkü petrol kanununun çıkarlarımıza aykırı olduğu rakamlarla isbat edilmiş iken Büyük Mecliste bu kanunun *savunuculuğunu yapanlar* çıkmıştır. Enerji Bakanı Amerikan petrol kumpanyalarının sanki adamıymış gibi konuşmuştur. Önümüzdeki seçimlerde çoğunluğu sağlayıp *tek başına iktidar* kurma iddiasında bulunan Adalet Partisinin Genelbaşkanı ise, Amerikan ve İngiliz petrol kumpanyalarına verilmiş olan imtiyazların geri alınamıyacağını söyleyecek kadar ileri gitmektedir.

***Bütün bunlar gösteriyor ki 30 Ağustos Zaferinden 43 yıl sonra* emperyalizm ve milletlerarası sermaye memleketimize yeniden yerleşmek imkânlarını bulmuştur.**

Borçlanma politikasının Türkiyemizi iflâsa sürüklediği açık bir hakikat iken, yeni borçlar peşinde koşulması da yine yabancı ile ortaklık kurmuş ve ona aracılık eden *sermaye çevrelerinin* kendi çıkarlarını memleketin mahvı pahasına da olsa ön plânda tuttuklarına yeni bir delil teşkil eder.

İkinci Dünya Savaşında pek çok kullanılmış bir *deyimle* bugün Türkiyemizde «Amerikan Beşinci Kolu»'nun kaderimize hükmettiği ve gizli ellerin herişe hâkimolduğunu söyleyebiliriz. Bundan dola*yı bu seçimler Türkiye için* bir ölüm-kalım meselesi olarak karşımızda bulunuyor. Türkiye'de yabancı nüfuz ve hâkimiyetini reddeden bütün siyasi ve gayrı siyasi *kuruluşların ve namuslu* bütün yurtseverlerin Anglo-Amerikan emperyalizmine karşı tek bir cephe halinde mücadele etmelerini zorunlu görmekteyiz.

***Toprak reformu* dış ticaretin, *bankacılığın,* sigortacılığın millileştirilmesi, hızla sanayileşme ve türlü sosyal problemlerin çözümü ile gerçekten plânlı kalkınma dâ*valarımız herşeyden önce* Türkiye'nin yüzde yüz bağımsız olmasına ve Atatürk dış politikasına dönülmesine bağlı bulunmaktadır. Tam bağımsız olmadıkça ne top*rak reformu, ne öteki reformlar,* ne de ekonomik kalkınma asla gerçekleştirilemeyecek ve bu konuda söylenen sözler politik bir yatırım olmaktan ileri gidemeyecektir.**

Soru — Bu temel mesele karşısında, mevcut siyasi kuvvetlerin durumu nedir?

Aybar — Kıbrıs buhranı iç politikamızda bir billurlaşmaya yol açmıştır. 8-9 aydanberi yeniden Kuvayi *Milliye ruhunun canlanışına* şahit oluyoruz. Memleketimizdeki bütün ilerici kuvvetler bir defa daha bir kurtuluş hareketi içinde bulunuyorlar. Şüphesiz bu hareketin *en bilinçli ve en açta mücade*le eden örgütü Türkiye İşçi Partisidır. Onunla beraber aynı doğrultuda olan öğrenci derneklerini, Sosyalist Kültür Derneğini, Öğret*menler Federasyonunu ve yönetici*leri uyanmış bazı sendikaları bu hareketin itici kuvvetleri arasında saymak icabeder. Yön: Sosyal Adalet, Toplum, Anadolu ve Trak*ya'da çıkan küçük mahalli gaze*telerin pek çokları da bu milli kurtuluş hareketi içindedirler. Dergileri ve hiç şüphesiz hepimizin adlarını bildiğimiz ve unutmaya*cağımız toplumcu yazarları bu ha*reketin itici kuvvetlerinin başında anmak gerekir. Fakat bu hareket asıl gücünü Kuvayı Milliye ruhunun bütün ateşini kafalarında ve *yüreklerinde taşıyan emekçi ve çi*lekeş halkımızdan almaktadır.

Böylece Türkiyemizde siyasi partileri Kurtuluş Savaşı Türkiyesi dış politikasına dönülmesini gerçekten *isteyip istememelerine* göre iki gurupa ayırabiliriz. Yukarıda da uzun boylu anlatıldığı gibi bugün için başta gelen meselemiz tam bağımsızlıktır. Türkiyenin, Amerikan nüfuz ve *hâkimiye*tinden kurtulmasını isteyip istememeğe göre siyasi teşekkülleri ikiye ayırabiliriz.

Üçüncü Koalisyon Hükûmeti zamanında başlayan Sovyetler Birliği ile yakınlaşma politikası bu tasnifi somut şekilde dile getirmemize yarar kanısındayım. Sovyetler Birliği ile yakınlaşma politikası sayın Başbakan Suat Hayri Ürgüplü tarafından da yürütülmektedir. Ancak Dördüncü Koalisyon hükûmetinde böyle bir politikaya açıkça cephe almış bulunan MP ile bu politikayı yalnız ticari münasebetlerin hacmini arttırmak şeklinde gören diğer partilerin de varlığı gözden kaçırılmamalıdır.

Mesele herşeyden önce politik mahiyet taşımaktadır. Ve Türkiyemizi Atatürk dış politikası yörüngesine oturtmak için Sovyetler Birliği ve Birleşik Amerika ile aynı mesafede münasebetler kurup devam ettirmektir. Böyle bir politika bağımsızlığın şartı olduğu kadar aynı zamanda teminatıdır da.. Atatürk dışpolitikası Türkiyemizin dış emniyetini önce komşularımızla dostluk münasebetleri kurma prensibine dayamakta idi. Netekim Türkiye'nin dış politikası Atatürk'ün hayatı boyunca Türk - Sovyet dostluk andlaşmasına, Balkan ve Saadabad Paktlarına dayandırılmıştır. Görülüyor ki bütün devletlerle eşitlik ve karşılıklı saygıya ve karşılıklı menfaate dayanan münasebetler kurulmasını Atatürk dış politikası bağımsızlığımızın ve milli güvenliğimizin temeli saymıştı. Bugün aynı politikayı başarı ile yürütmemiz için hiç bir engel yoktur, tam tersine böyle bağımsız bir politikanın uygulanması bugünkü dünya şartları içinde çok daha kolaydır.

Soru — Böyle bir politika, Türkiye'nin milletlerarası münasebetlerde yalnız kalması sonucunu verir mi?

Aybar — Atatürk'ün dış politikasına dönüş Türkiyemizi ne yalnızlığa mahkûm eder, ne de bizim savunma gücümüzü azaltır. Tam tersine bağımsız bir dış politika izleyen Türkiye, özellikle Üçüncü Dünya Devletleri arasında sempati ve dostlukla karşılanacağından yeni bağlar kurulmasına yol açar. Dış politikamızın doğrultusunu yanılmadan belirlemeliyiz. Bu doğrultu devletimizin mahiyetine ve gelişme ve ilerleme amaçlarımıza uygun bulunmalıdır.

Türkiye Cumhuriyeti, tarihin yazdığı ilk milli kurtuluş savaşı sonunda kurulmuştur. Türkiye halkçı bir devlettir; devrimci bir devlettir ve geri kalmış bir ülke*dir. Geri* kalmışlık emperyalist ve kapitalist devletlerin sömürücü müdahaleleri ile meydana gelmiştir. Ve de Kurtuluş Savaşı bu müdahalelere karşı yapılmış ve kaza*nılmıştır.* Bundan dolayı dış politikamız bu gerçekleri gözönünde tutarak çizilmek gerekir. Bugün dünyada bağımsızlıklarına yeni kavuşan veya kavuşmak için savaşan *halklar,* milletler *gittikçe* ağır basan bir kuvvet teşkil ediyorlar. Bunlar yeni kazandıkları bağımsızlıklarını ancak antiemperyalist bir politika izlemekle koruyabileceklerini pek iyi biliyorlar. Gelişme ve kalkınma yolu olarak da kapitalist olmayan bir kalkınma yolu izliyorlar. Hedefleri sosyalist bir düzen kurmaktır.

Bundan 43 yıl evvel Milli Kur*tuluş Savaşı yapmış ve kazanmış olan Türkiyemiz Atatürk'ün ölümünden sonra bağımsız dış politikadan ayrıldığı ve toprak refor*mu, dış ticaretin millileştirilmesi,* hızla sanayileşme gibi köklü dönüşümleri de bir türlü tezgâhlayıp sonuçlandıramadığı için bugün yeniden bağımlı bir duruma *düşmüştür. Mesele, içinde bulun*duğumuz fâsit daireyi kırmaktır. Bunun için de çilekeş halkımızı politik bir güç hâlinde söz ve karar sahibi etmekten başka çıkar *yol yoktur.

Soru — Seçimlerin bu meselelere ne etkisi olabilir?

Aybar — 10 Ekim seçimleri yukarıda açıkladığım gibi bir dönüm noktası teşkil decektir. Türkiyenin tam bağımsızlığını savunanlarla Amerikanın dümen suyunda gidenler arasında bir mücadele şeklinde geçeceği için önümüzdeki seçimler bundan öncekilere benzemiyecektir. Fakat bu seçimlerin asıl özelliği seçimlere halkın kurduğu toplumcu bir partinin, Türkiye İşçi Partisinin katılması ve Parlamentoya milletvekili sokacak güçte bulunmasıdır. Türkiye İşçi Partili milletvekillerinin Büyük Meclise girmesi politikamızı aynı menfaat çevrelerinin yozlaşmış didişmesi olmaktan kurtaracaktır. Büyük Meclise Türkiye İşçi Partili milletvekilleri halk yararına tekliflerle geldikçe öteki partiler ister istemez hizaya gelmek zorunu duyacaklardır.

Soru — TİP, nasıl bir koalisyonda yer alabilir?

Aybar — Adalet Partisi tek başına iktidara gelmek iddiasındadır. Memleket meselelerinin ancak bu şekilde, yâni kuvvetli bir hükûmetle çözülebileceğini ileri sürmektedir. Memleket meseleleri şüphesiz kuvvetli bir hükûmet tarafından çözülür. Ancak bu kuvvetin ne anlama geldiği ve ne nitelikte olacağı hususunda anlaşmak gerekir.

1950 den 1960 a kadar Demokrat Parti hükûmetleri şüphesiz kuvvetli hükûmetlerdi. Mecliste büyük bir çoğunluğa dayanıyorlardı. Oysa bu hükûmetler hep bildiğimiz gibi Türkiyeyi bağımlı bir ülke hâline getirdiler ve bize 2014 yılına kadar ödeyeceğimiz bir borç bırakarak Türkiyemizi iflâsa sürükleyerek göçüp gittiler. Şu halde kuvvetli hükûmet her hâl ve kârda halkın oylarının çoğuna sahip olan hükûmet anlamını taşımaz. Bu oyların kendi menfaatlerini açık-seçik gören halk kitleleri tarafından verilmiş olması ve işbaşına gelen hükûmetin de yabancıya aracılık edenlerin ve toprak ağalarının menfaatlerini değil, emekçi halkın menfaatlerini savunması, bunun için de toplumculuğa giden kapitalist olmayan yolda yürümesi şarttır.

Öyle görünüyor ki, 10 Ekim seçimleri sonunda Türkiyemiz yine koalisyon hükûmetleri tarafından idare edilecektir. Ama Türkiye İşçi Partisinin sahneye çıkmasından sonra bu koalisyonlar ister istemez programları ve yolları birbiriyle açıkça çelişmeyen partiler arasında kurulacaktır.

Şüphesiz koalisyonlar somut meseleler üzerinde anlaşma olursa kurulacağına göre bu mesele seçimlerden sonra günün konusu haline gelecektir. Fakat şimdiden Türkiye İşçi Partisinin bağımsız dış politika konusunda her adımı desteklemeye kararlı olduğunu açıklayabilirim. 4 yıl zarfında hakim ve tam bağımsız politikanın savunuculuğunu yapanlar herhalde gittikçe ağır basacaklardır.

Soru — Başbakan Ürgüplü'nün son gezisi hakkında TİP'e bilgi vermeyi şimdilik lüzumsuz gördüğü yolundaki beyanı hakkında ne düşünüyorsunuz?

Cevap — Sayın Suat Hayri Ürgüplü'nün Sovyetler Birliğine yaptığı resmi ziyaret hakkında bütün siyasi partilere bilgi vermesi bir Anayasa hükmüdür. Gerçekten Anayasamızın 56 maddesi siyasi partileri ister iktidarda, ister muhalefette olsunlar demokratik devletin vazgeçilmez unsurları saymıştır. Oysa sayın Başbakan, siyasi parti liderlerinden ancak [illegible] izahat vermiş, koalisyon [illegible] rağmen MP liderine izahat vermiyeceğini; SDP ile Türkiye İşçi Partisine de izahat vermek lüzumunu şimdilik duymadığını ifa edetmiştir.

Anayasamızın yukarıya aldığımız hükmü karşısında ve demokratik bir düzende Başbakanların bu şekilde keyfi davranmalarına imkân yoktur. Başbakanın bütün siyasi parti liderleri ile sık sık temas etmesinde, onların da görüşlerini almasında ve kendisinin de onlara, politikası hakkında açıklamalarda bulunmasında sayılmayacak kadar büyük faydalar vardır.

Yukarıdan beri açıklamağa çalıştığım asıl hayati nokta Atatürkün dış politikasına dönüşün bizim için bir ölüm kalım meselesi oluşudur. Sovyetler Birliği ile yapılan temaslar bu bakımdan son derece önemli olduğu için Başbakanın parti liderlerini mizaç ve meşrebine göre tasnif etmesinde herhangi bir isabet yoktur ve her halde böyle bir davranış demokratik prensiplerimizle bağdaştırılamaz.»

SİYASİ NOTLAR

Türk - İş'in kara listesi

Türk İş'in kara listesi hayli kabarık oldu. Listedeki Aydın Bolak ve Cevat Kocameni gibi yabancı petrol şirketleri savunucuları, ne seçimlere dahi girmeye cesaret edemediler. İşçilikten kısa sürede milyonerliğe yükselen nakliyatçı Zeynel Gündoğdu, Eczacı Ahmet Bilgin, İhsan Ataöv, Naci Girav ve Ali Sakir Ağanoğlu va listeye giremediler, ya da listenin çok gerilerinde yer alarak seçilme şanslarını yitirdiler. Sadece Ruhi Soyer, CHP Niğde listesinin başında yer aldı. AP Konya listesinin sıralarında yer alan Sait Sina Yücesoy seçim şansını yitirmiş sayılamaz. Ahmet Bilgin ise Bölükbaşı'nın merkez kontenjanından himmetini beklemektedir.

Demirel, yardımlar artacak diyor!

Yüksek Plânlama Kurulu toplantılarında plâncılar 1966 yılı için tehlikeli bir tablo çizdiler. Bütçe 2,5 da 4 milyar lira açık verebilecekti! Zaten en asgari hesapla 1 milyar 300 milyon lira açık vardı. Devlet personelinin maaşlarına yapılacak zam 750 milyon lira, askeri personele zam 350 milyon lira, yeni kurulacak devlet teşekkülleri 150 milyon lira bütçeye yeni külfet yükleyecek, en iyimser hesaplarla açık 2,5 milyar lirayı aşacaktı.

1965 plân uygulaması da kötü gitmekteydi. Yatırımlar 1964 yılında yüzde 77,6 oranında gerçekleştirilmişti. 1965 yılında ise yüzde 70 oranına erişmek dahi bir meseleydi. Ciddi tedbirler alınmadığı takdirde yüzde 60 oranına bile erişilemiyecekti!

Bu izahatı alan Demirel, gayet fütursuz, «Efendim, hesaplarınızı 170 milyon dolar dış yardım hesabına göre değil, 300 milyon dolar üzerinden yapınız» dedi. Bu takdirde tabii karşılık para miktarı gibi gümrük vergileri de artacak, açık azalacaktı. Ama 1966 Konsorsiyum yardımı için henüz herhangi bir müzakere yapılmamıştı.. Demirel nasıl oluyordu da yardımın 300 milyon dolara çıkacağını ciddi ileri sürebiliyordu!... Gerçi Başkan Johnson, AP Genel Başkanının şahsi dostuydu, ama yine de...

Abdülhamit devri sefirleri gibi...

Türkiye'ye borç veren yabancı ülkelerin sefirleri, memleketimizde uzun süredir Abdülhamit devri yabancıları gibi davranmaktadırlar. Ne var ki artık yavaş yavaş bunun farkına varılmaktadır. Ama yabancı elçilerin bu uyanışın her zaman farkına vardıkları söylenemez. Nitekim Federal Almanya Büyükelçisi Dr. Gebhardt Von Walther İzmir'de yaptığı basın toplantısında, «Türkiye'yi yabancı sermaye kalkındırır. Yabancı sermayenin gerekli emniyeti sağlanmalıdır. Biz Almanya'da yabancı sermayeye geniş imkânlar tanıdık. Öyle ki bizde kurulan bir yabancı margarin fabrikası, yerli margarin firmalarını iflâs ettirmiştir» dedi ve yabancı sermayeye çatan Akşam gazetesine çattı! Almanyada aynı konuşmayı başka bir ülkenin elçisi yapsaydı, derhal kapı dışarı edilirdi.

Başka bir gafı, son ayların olayları ile hayli akıllanan Amerikanın eski büyükelçisi Mr. Hare yaptı. Hare, Türk - Sovyet yakınlaşmasıyla ilgili olarak, «Siz bu konuda çok tecrübelisiniz. Hariciyeniz de dünyanın en iyi hariciyesidir» dedi. Bu sözlerle Hare, «Ruslar sizin ezeli düşmanınızdır. Hariciye personeli de Amerikan taraftarıdır» demek istediğini açıkça belli ediyordu. Hare, buna benzer bir cümleyi, Moskova ve Pekin'e yaklaşan de Gaulle'ün Fransasında söyleseydi, derhal kapı dışarı edilirdi.

Abdülhamidin Türkiyesi değil de, Atatürkün Türkiyesindeysek bu konularda artık biraz hassas olmayı öğrenelim.

Aksoy'un Konferansı

Prof. Dr. Muammer Aksoy, 30 Ağustos günü İstanbul'da petrol dâvâmızda son gelişmeleri açıklayan bir konferans verdi. Kalabalık ve dikkatli bir dinleyici topluluğuna petrol meselesini bütün açıklığı ile anlatan Aksoy konferansın sonunda çeşitli soruları ayrı ayrı cevaplandırdı.

Aksoy konferansının sonunda petrol dâvâmızın olumlu bir şekilde çözülmesi şartının bir «ilericiler cephesi» nin kurulması ve kuvvetlenmesi olduğunu belirterek şöyle dedi:

«Petrol konusu iktisadi hayatımız ve milli güvenliğimiz bakımından en önemli dâvâlardan birini teşkil ettiği halde şüphesiz ki memleketin en önemli dâvâsı değildir. En önemli dâvâ sadece siyasi alandaki bağımsızlıkla yetinmeyip iktisadi ve sosyal alanda da tam bağımsızlığa tam egemenliğe kavuşmamızdır. 30 milyonun refahı ve huzuru için çalışan bir devlet mekanizmasına sahip olmadıkça ne petrol dâvâsının, ne de diğer ekonomik sosyal siyasi ve hukuki meselelerimizin milletin yararına bir çözüme ulaşabilmesi mümkün değildir. Demek isterim ki petrol dâvâmız da, büyük ana dâvanın — her alanda tam bağımsızlık dâvasının — sadece bir halkasıdır.»

Prof. Muammer Aksoy'un bu ilgi çekici konferansının çok geniş bir özetini gelecek sayımızda yayınlayacağız.

Herşeyden evvel ve her şeyin üstünde istiklâl

Mehmet Ali Aybar

Tarihimizin en kritik anlarından birini yaşıyoruz. İstiklâlimiz tehlikededir. Ve işin korkunç tarafı şudur ki, istiklâlimize kasdedenler bu sefer ordularla değil de bir yardım teklifinin yaldızlı paravanası arkasına gizlenerek üzerimize yürüdükleri için, Türk milleti kuşkulanmıyor. Ve mahirane, mahir olduğu kadar hainane bir propaganda da bu kuşkusuzluğu arttırmağa, hattâ istiklâlimize kasdedenleri bir kurtarıcı gibi göstermeğe çalışıyor. Bu gibi hallerde hakikati gören namuslu her Türke mukaddes bir vazife düşer: Her ne pahasına olursa olsun hakikatleri haykırmak..

Bilmeliyiz ki, Amerikan yardımı söylendiği gibi bir altın halka değildir. O bedelini er geç kanımızla ödeyeceğimiz bir esaret zinciridir. Amerika yüzelli milyon dolar mukabilinde biliyor musunuz bizden ne istiyor? Üçüncü dünya harbinde Polonyanın bu harpdeki rolünü oynamamızı ve bunun için de şimdiden Amerikaya teslim olmamızı..

Hayret etmeyiniz!. Evet, istediği budur. Zaten Amerikan çevreleri bunu gizlemiyorlar. Akıl hocaları ve yarı resmi sözcüleri sayılan Walter Lippman bundan yedi sekiz ay evvel şöyle yazıyordu: «On seneye kadar Sovyetlere karşı harbe gireceğiz. Bu harbin siklet merkezlerinden biri, belki en mühimi Yakın Şark ve Boğazlar bölgesi olacaktır. Sovyetler, Boğazlar hakkındaki talepleri ile,e n hassas noktalarının burası olduğunu açığa vurmuşlardır. Binaenaleyh yarınki harpte Amerikan kuvvetleri buradan hücuma geçmelidirler.» Aynı zat dün de şunları yazdı: «Amerikanın kendi kuvvetleriyle Sovyet Rusyayı çenber içine almağa kalkışması bir çılgınlıktır. Buna ne mali kudreti yeter, ne de halkı razı olur. Fakat aynı şeyi başka yoldan yapmak da pek âlâ mümkündür. Amerika dünyanın şu üç stratejik noktasını nüfuzu altında bulundurmakla iktifa etmelidir. Bu noktalar Almanya, Türkiye ve Japonyadır. Sovyetlere karşı girişilecek bir harpte bu noktalar sıçrama tahtası olacaktır.»

Haydi diyelim ki, şöhreti ne olursa olsun Lippman nihayet bir gazetecidir; ve sözleri Amerikayı ilzam etmez. Fakat aynı fikirleri resmi ağızlar da tekrarlıyacak olursa, öyle zannediyorum ki, Amerikan yardımının hakiki mânası hakkında artık tereddüd ve şüpheye yer olamaz.

Amerikan kongresindeki tartışmalar, hele dışişleri müstekarı Cleiton'un yardım vesilesiyle sarfettiği sözler. Walter Lippman'ın kendi nam ve hesabına konuşmadığını gösteriyor. Bilmem dikkat ettiniz mi idi? Yapılan yardımın askeri maksadlara tahsis ve sarfedilmesi halinde, bunun borç sayılmamasını isteyen Cleiton şunları söylemiştir: «Askeri gayelerle yapılacak bir yardım bizim kendi emniyetimiz bakımından zaruri olduğu cihetle iadeyi icabettirmez.»

Anlaşılıyor ki, Amerikan menfaatlerinin ileri karakolluğunu yapmak vazifesi bize düşüyor.. Sovyetlerle çıkacak harpte biz harcanacağız, bizim topraklarımız çiğnenecek, bizim kanımız dökülecektir. Tıpkı bu harpteki Polonya gibi.

Diyeceksiniz ki, başka ne yapabiliriz? Sovyetler istiklâlimize göz dikmiştir; Şark vilâyetlimizi istiyorlar; Boğazlarımızı istiyorlar. Muhtemel bir Sovyet tecavüzüne karşı Amerika ile işbirliği yapmamız zaruri değil midir?

Eğer Amerikan yardımı, peşinden malûm şartları sürüklememiş olsaydı, bu nokta münakaşa edilebilirdi. Fakat Amerika ile işbirliği, bugünkü şekli ile, asırlar boyunca zebunu olduğumuz, ve pençesinden kurtulmak için bir istiklâl savaşı yaptığımız kapitülâsyonlar belâsının bir başka yoldan, hem de katmerli bir şekilde geri gelmesi demektir. Şartları biliyorsunuz: Yardımın yerinde kullanılıp kullanılmadığını kontrol bahanesiyle, Amerika Cumhurbaşkanından başlıyarak, derece derece basın ve radyo, mensuplarına varıncaya kadar bir takım yabancıların, iç ve dış işlerimiz üzerinde göz ve söz hakkına malik olmaları.. Hukukudüvel kitaplarında bu duruma düşen zavallı milletlere hatır için «ayrı müstakil» ismi verilir. Amerikan yardımı bizi bu derekeye düşürecek mahiyette olduğuna göre yarın Sovyetlere karşı istiklâlimizi korumak için, şimdiden köle olmayı hiç bir Türk kabul edemez.

Peki o halde ne yapalım? Sovyetlere tek başımıza karşı koymağa kalkışmak, çok riskli bir siyaset olacağı için, Sovyetlere düşman diğer bir büyüğün himayesine sığınmaktan başka çare var mıdır?

Bu suallere verilecek cevap pek basit olduğu kadar, içinde bulunduğumuz realitelerin de bir icabıdır.. Coğrafi bakımdan muhatıralı, fakât müstesna bir vaziyetimiz vardır. Bir taraftan, asırlardır bize düşman bir siyaset takip etmiş ve asırlar boyunca kavgalaştığımız bir devlet, en yakın komşumuzdur. Ve bugün her zamankinden daha kavidir. Diğer taraftan iki büyük imparatorluğun, İngiliz ve Amerikan imparatorluklarının da komşusuyuz. Bu vaziyet bizler için bulunmaz bir talihtir. Osmanlı İmparatorluğu çok zaman buna benzer vaziyetleri hüsnüistimal etmesini bilmiştir. Bizim bugün Osmanlı İmparatorluğu hükümetlerinden daha beceriksiz çıkmamız için bir sebep yoktur.

Bir kere şunu iyice bilmeliyiz ki, Sovyet Rusya haksız toprak ve üs taleplerini gerçekleştirecek durumda değildir. Asgari daha beş sene Sovyetler bir dünya harbini göze alamazlar. Mali ve iktisadi kanunların az buçuk âşinaları bunun böyle olduğunda şüphe etmezler. Sovyetlerin bize saldırması ise, mutlaka üçüncü bir dünya harbine başlangıç olur. Fakat bir an için farzedelim ki, Sovyetler bugün üçüncü bir dünya harbini göze alacak durumdadırlar; ve bize saldırıyorlar. Bu vaziyet karşısında Amerika ile İngiltere ne yapacaklardır?. Derhal Türkiyenin yardımına koşacaklardır. Elâ gözlerimiz için değil bittabi; menfaatleri bunu icabettirdiği için. Şu halde Sovyetlerin muhtemel bir tecavüzüne karşı tedbir almış olmak için, kendimizi şimdiden Amerikaya teslim etmemize hiç lüzum yoktur.

Bize tarihi ve coğrafi şartların, hatta sadece aklıselimin emrettiği politika, iki taraflı bir dostluk politikasıdır. Sahte bir dostluk değil, hakiki ve samimi bir dostluk. Biz hem Amerikalıların ve İngilizlerin, hem de Sovyetlerin dostu olmağa mecburuz. Sovyetlerin hakiki menfaatleri, hattâ dünyaya sulh getirmek istiyorlarsa, Amerikalıların ve İngilizlerin de menfaatleri bunu amirdir. Bu anlayış ve bu samimiyetle biz, bir taraftan Amerika ve İngiltere ile, Sovyetlere mütevecclh olmıyan bir ittifak yaparken, bir taraftan da Amerika ve İngiltereye mütkevecclh olmıyan bir Sovyet ittifakı akdedebiliriz. Bizim bugün yürüyeceğimiz yol işte bu yoldur. Tek tarafta bağlanmalar Türkiye için hiç bir zaman hayırlı olmamıştır. Hele bu tek taraflı bağlanış Amerikan yardımı şeklinde olursa..

(Zincirli Hürriyet — 5 Nisan 1947)

Kilyos Semineri

Yerli yabancı uzmanların günlerdir tartıştıkları Kilyos Semineri, karma ekonomi konusunda bir açıklık getiremedi. Buna sebep seminere katılan yabancı uzmanların hepsinin ve yerli profesörlerin çoğunun kapitalizmi doğma olarak kabul etmeleriydi. Sosyalist, ya da devletçi bir karma ekonomiden yana olan bir iki uzman da, görüşlerini çok noksan ve isteksiz savunduklarından konuya açıklık getiremediler.

Karma ekonominin ancak kapitalist olabileceğine tartışmasız inananların en tipik örneği, OECD Kalkınma Dairesinden Mr. Parsons'du. Parsons'a göre devletçilik, başlıbaşına bir kalkınma aracı değil, kapitalizmi geliştirme aracıydı. Zira Parsons için kapitalizmden öte bir sistemi tasavvur etmek bile mümkün değildi. Nitekim Persons, karma ekonominin kurallarını, «Devletin, kurduğu kurumları özel sektöre devretmeyi kabul etmesi, özel teşebbüsün teşviki için gerekli tedbirlerin alınması» şeklinde tanımladı. Bu, «devlet eliyle fert zengin etme» dediğimiz Menderes kapitalizminden başka bir şey değildir.

İlk hafta konferanslarının sonunda yapılan açık oturumda, fikir kargaşalığının çok üzücü bir örneğini vermekten öteye gitmedi. Mobil'in müşaviri Hazım Atıf Kuyucak, «Devlet sektörünün, devredilmesi şarttır. Aksi takdirde sosyalistlerin dediği olur. Sosyalizmin ardından da komünizm gelir» gibi, çok bilimsel bir tezi ciddiyetle savundu. Şahap Kocatopçu «Yatırımların devlet eliyle yapılması zorunluluğu belirtildi. Özel teşebbüse malî yardım sağlanırsa bu zorunluluk ortadan kalkar. Zaten bunu yapmazsak vazifemizi ifa etmemiş oluruz» görüşüyle, İşveren Konfederasyonu Başkanı olarak vazifesini yaptı. D.P.T. eski İktisat Dairesi Başkanı Prof. Besim Üstünel'in, kapitalizmi gelişstirme aracı olduğunu çeşitli örneklerle gösterdiği plânda marksizm kokusu sezen Aydın Yalçın, bir taraftan «zarar eden devlet teşebbüslerini maliyet fiyatının altına alırız» pazarlığını yaparken, öte yandan «tasarruf vergi yoluyla artar» diyenlere karşı «vergiler azalırsa, tasarruflar artar» gibi aşırı orijinal bir tez savundu. Açık oturum, herhangi bir açıklığa varılmadan son buldu. İlle bir sonuca varılmak istenirse, şunlar söylenebilir: Türkiyede, devletçiliğin bir zorunluluk olduğu noktasında birleşilmektedir. Diğer taraftan sosyalistler dahi, uzunca bir süre için devlet teşebbüsünün yanında özel teşebbüsün olacağını kabul etmektedirler. Anlaşmazlık, «Nasıl bir devletçilik alacak, iki sektör arasındaki ilişkiler nasıl ayarlanacak» meselelerinde çıkmaktadır. Her eğilimdeki konferansçı, bu sorulara somut cevaplar getirmeye çalıştı. Halbuki bunlar, büyük çıkarların çarpışmalarına yol açan, bir kapitalist sınıfın varlığını bahis konusu eden somut ve ekonomik olmaktan çok politik sorulardı. Cevabı da ancak, toplumdaki sınıflararası kuvvet ilişkileri gözönünde tutularak verilebilirdi. Siyasi iktidar üzerinde kapitalistler çok daha hâkim ise, karma ekonomi kapitalizmin aracı olurdu. Emekçiler hâkim ise, karma ekonomi kapitalist olmıyan yön tutardı. Karma ekonomiyi, toplumdaki sınıflararası kuvvet ilişkilerini yok sayıp, tanımlamaya kalkışmak, gerçeklerin dışında bir entellektüel jimnastik olmaktan öteye gitmiyecektir.

GERÇEK SAYGISI

«Çürüyen Bir Taraf Var»

Fethi Naci

Petrol — İş Sendikasının, 13 Eylülde, Batman Rafinerisinde greve başlıyacağını bildirmesi çeşitli yorumlara ve suçlamalara yol açtı.

Petrol — İş'in TPAO ile yaptığı toplu iş sözleşmesinin süresi 1966'da sona eriyor; ama, sözleşmeye konan bir madde, bu süre sona ermeden, ücret konusunda bir pazarlık imkânı tanıyor Petrol — İş'e. Ve Petrol — İş, bu maddenin sağladığı imkânla greve gidiyor. Sendika Başkanı Ziya Hepbir, grevciler için 400.000 lira gönderiyor Batman'a. Türk — İş de Petrol — İş'in grevini desteklediğini bildiriyor.

Grevin dışardan görülen ilk sebebi, ücret anlaşmazlığı. Oysa Sendika Başkanı Ziya Hepbir, ücret konusunda, pek uzak olmayan bir geçmişte, şöyle diyordu: «Yabancı petrol şirketlerindeki asgari ücretleri ele alalım. Bunlar başlıca yabancı petrol şirketlerinde günde 17 — 18 lira civarındadır. Halbuki TPAO'nda asgari ücret, sosyal yardımla birlikte, 23.20 liradır. Petrol Ofis'te 25,41 liradır.»

Bu sözler... Ve daha toplu iş sözleşmesinin sona ermesini beklemeden greve gitme kararı...

Bu durumda, TAPO Genel Müdürü İhsan Topaloğlu'nun 29 Ağustos'ta yaptığı basın toplantısındaki sözleri daha bir anlam kazanıyor: «Ziya Hepbir'in ilk sözleri ile Amerika seyahatinden dönüşte verdiği demeçler arasındaki korkunç tezaddın nereden ileri geldiğine dair takdiri umumi efkâra bırakıyoruz.»

Umumi efkârın takdiri, herhalde Petrol — İş'ten yana olmayacaktır. BEREC fabrikası grevinde halk oyuna gereken önemi veren, haklı olduğu için de halk oyunun desteğini sağlayan Petrol — İş Sendikası, Batman'da girişeceği bir grev hareketinde aynı halk oyunu karşısında bulacaktır. Çünkü petrol dâvası, Türkiye'de, bir kaç kuruşluk ücret anlaşmazlığının çok üzerinde bir önem kazanmış, bir millî dâvâ haline gelmiştir. Böyle bir millî dâvâda sendikalar da gereken sorumluluk duygusunu göstermek zorundadırlar. Üstelik işin içine Amerika yolculuğu, Amerika yolculuğu sonunda fikir değiştirmeler, Batman'da sendikadan soğuyan işçileri tekrar sendikaya kazanmak gibi ufak hesaplarla greve başvurmalar gibi tatsız söylentiler de karışınca sendikaların çok daha titiz davranmaları şart olmaktadır.

***Sendikacılarımızın şu gerçeği göz önünde tutmalarında fayda vardır:* işçi meselelerine küçük hesaplar karıştırıldıkça, şahsî çıkarlar genel çıkarların üstünde tutuldukça, bu şahsî çıkarlar yüzünden işçi hareketlerine bir takım yan etkilerin bulaştığı gö*rüldükçe kimse kendilerini tutmaz. Ve o zaman bir Genel Müdüre* bir sendikacıdan daha çok inanılır.**

Sendikacılarımızın bu duruma gelmelerinde, işçi hareketini sadece ücret artışı sağlamaya, çalışma şartlarını düzeltmeye ya*rayan bir hareket olarak görmelerinin büyük etkileri olmuştur.* İşçi hareketlerini gerçek amacına yöneltmek isteyen Türkiye İşçi Partisi'ne yapılmak istenen en bkyük kötülüklerin gene sendikacılardan gelmesi bir tesadüf değildir.

Bunun için, bir oyun kahramanının sözlerini hatırlıyarak, biz* de «Sendikacılığımızda çürüyen bir taraf var» diyoruz. İşçi sınıfının gerçek sendika liderleri 1950 — 1960 döneminin yetiştirdiği sendikacılar arasından değil, 27 Mayıs sonrasının yetiştirdiği ve yetiştireceği *sendikacılar arasından çıkacaktır!

DÜZELTME: Geçen haftaki fıkramda sondan 16. satır düşmüş; cümlenin tamamı şöyle olacaktı: «Bu durumda önemli olan, işçi olmak değildir; önemli olan, milletvekilinin bağlı olduğu siyasi partinin *patronların mı, yoksa işçilerin mi partisi* olduğudur.»

TİP GENEL YÖNETİM KURULU ÜYESİ PROF. DR. SADUN AREN AÇIKLIYOR

SEÇİMLERDEN SONRA BİR İLERİCİLER KOALİSYONU KURULURSA...

Soru — Seçim sonuçlarını nasıl görüyorsunuz?

Aren — Hiç bir partinin tek başına iktidara gelebileceğini sanmıyorum. Önümüzdeki dönemde de koalisyon hükümetleri kurulacaktır. TİP'in ne kadar milletvekili çıkaracağını kestirmek zor. Belediye seçimlerindeki oyunu alsa dahi 10 dan fazla milletvekili çıkarması gerek. Benim tahminim 10 ilâ 20 arasında. Ama 30 milletvekilliğini de sürpriz saymam.

Soru — TİP öteki partilerle bir koalisyona gidebilir mi, giderse hangi şartlarla?

Aren — Şartlar gerekli kılarsa, elbette bir koalisyona gidilebilir. Koalisyon TİP'e en yakın olan partilerle ve belirli konularda sarih anlaşmaya vararak yapılabilir. Bu şartlar ne olabilir? Bir defa, bugün başlamış ve bağımsız bir dış politikaya yönelmiş olan tutum sürdürülmeli, tek taraflı dostluktan çok taraflı dostluklara geçilmelidir. Dış politikada bağımsızlığı amaç edinmiş bir tutum esastır.

İç politikada ise, TİP programı emekten yana plânlı bir devletçiliği öngörmektedir. Programa göre, kilit sanayi, dış ticaret bankacılık, sigortacılık, maden ve petrol devletleştirilmelidir. Bir koalisyonda tabiî ki bunların hepsini gerçekleştirmek mümkün değildir. Ama bir anlaşma, kalkınmamız için devlet elinde bulunması zorunlu olan bu alanlarda, bugünkü durumu düzeltici tedbirler alınmasını gerektirir. Meselâ dış ticarette hiç, değilse ihracat, üreticilerin dış alıcıların emrindeki aracılar tarafından sömürülmesini hafifletecek ve döviz kaçakçılığını azaltacak şekilde düzenlenmelidir. Devlet, aracılara baş vurmadan kendi ithalat ihtiyacını kendi karşılamalıdır. Banka kredilerinin, sanayii desteklemesini sağlıyacak ciddî tedbirler alınmalıdır.

Partimiz, yetersiz de olsa, programı istikametindeki kalkınmayı *hızlandırıcı* tedbirleri kabule hazırdır. Yalnız bir noktada ısrarlıyız: Petrol mutlaka millîleştirilmelidir. Yabancı petrol şirketlerinin memleketimizde köşe başlarını muhafaza etmelerine imkân verilmemelidir. Petrol meselesinde, orta yolun mevcut olduğuna inanmamaktayız.

Partimiz bütün yabancı şirketlerin millîleştirilmesinden yanadır. Ama bir koalisyonda, petrol kısmı dışındaki yabancı şirketler, meselâ fiyat kontrolleri yoluyla fahiş kârları durdurmak ve yeni yabancı şirketlerin gelmesini önlemek şartıyla belirli bir süre muhafaza edilebilir.

Ereğli Demir ve Çelik ve Çukurova Elektrik gibi, devlet parasının çoğunlukta olduğu sözde özel *teşebbüsler ise, devlet* hakları en azından hisse senedine çevrilerek, bugünkü anormal durıma son verilmelidir.

Koalisyon *elbette ki karşılıklı* fedakârlıkları gerektirir. Ama fedakârlık, sosyal adalet ve kalkınma yönünde ileri bir gidişi *sağladığı ölçüde anlam taşır.* Ancak bu anlamda fedakârlıklara hazırız.

Soru — Toprak Reformu Ta*sarısı hakkında ne düşünüyorsunuz?*

Aren — Tasarı yetersizdir. Bir defa, büyük toprak sahiplerine bırakılan arazi miktarı çok fazladır. Kamulaştırma sırası yanlıştır. Toprak dağıtımı, devlet arazisinden başlamaktadır. Reformun ilk amacı, büyük toprak ağalarının arazilerinin dağıtılması olmalıdır. Kamulaştırma bedellerinin ödenme süresi, Anayasanın öngördüğünden az olarak 9 yıldır ve faiz çok yüksektir. Daha önemlisi, kamulaştırılan arazi, topraksız köylüye para ile verilmektedir. Toprak dağıtımı parasız olmalıdır. Başka bir önemli nokta, toprak reformu, bölge bölge değil, bütün memlekette aynı anda başlatılmalı ve en kısa sürede tamamlanmalıdır. 25 yılda toprak reformu olmaz. Bunun için de gerekli yetkilere sahip bir Toprak Reformu Teşkilâtı ilk plânda kurulmalıdır. Mevcut tasarı, bu önemli noktalara yer vermediği için, reformdan beklenenleri gerçekleştiremiyecektir. Bu sebeple, bir koalisyon halinde, toprak reformu meselesi de üzerinde önemle durulacak temel dâvâlarımız arasındadır.

Soru — Vergi meselelerinde ne düşünüyorsunuz?

Aren — Bizim programımıza göre, gelirin büyük kısmının sağlandığı dış ticaret, banka, sigorta ve kilit sanayi gibi kesimler devlet elinde olacağından ve bu sayede bir *taraftan devlet* gelirleri artarken, öte yandan da özel gelirlerin kontrolü kolaylaşacağından, vergi reformu meselesi, bugüne *nazaran önemini* büyük ölçüde kaybedecektir. Toprak reformu da, yüksek tarım gelirlerinin vergilendirilmesi dâvasını *ortadan kaldıracaktır.*

Bugünkü düzen içinde vergi kaçakçılığını azaltma yolunda alınan tedbirler *son derece* yetersiz kalmaktadır. Vergilerin açıklanması elbette iyi bir tedbirdir. Ama kaçakçılığı önleme yolunda *teferruat sayılabilecek bir* yoldur. Servet beyannamesi usulü de henüz işlemeye başlamamış olmakla beraber, yetkili devlet *memurlarına, servetin menşeini* sorabilme hakkını getirmediği müddetçe önemli bir tedbir olamıyacaktır. Dediğim gibi vergileme *konusunda asıl mesele,* millîleştirmeler yoluyla gerekli ekonomik yapı değişikliğinin sağlanmasıdır. Ama bu yapılıncaya *kadar, malî kazanın işler hale* getirilmesi, vergi kontrol personelinin takviyesi ve mevzuattaki boşlukların kapatılması gibi kıs*mi tedbirlerle kaçakçılık azaltıl*malıdır. Bu konuda da önemli olan ileriy önde ciddî ve samimî adımların atılmasıdır. Başka bir konu *iktisadî devlet teşekkül*lerinin durumudur. Devlet teşebbüsleri, iktidarlar, onların başarılarını istemedikleri için, *gereken ölçüde başarı sağlayama*maktadır. Devletin ve devlet teşebbüslerinin yağmasını önlemeye kararlı iktidarlar elinde, dev*let teşebbüslerinin bugünkü* manzarasının derhal değişeceği görülecektir. Devlet teşebbüslerinin yönetimine işçilerin katılması da *bu yoldaki değişikliği hızlandıra*cak ve sağlamlaştıracaktır.

Bütün bu meselelerde, bir anlaşmaya varılabilir. Yeter ki *tedbirler daha fazla* demokrasiyi ve sosyal adalet içinde hızlı kalkınmayı engelleyen bugünkü düzeni korumak amacıyla de*ğil, her alanda köklü bir ıslaha*tı gerçekleştirmek için alınmış olsun.

Seçimlere bu ümit, anlayış ve yapıcılık içinde gidiyoruz. Önümüzdeki seçimler, Türkiyemizde ilk defa gerçek bir seçim niteliğini taşıyacaktır. Toplumcu bir partinin varlığı sayesinde, ilk defa memleketimizin bütün meseleleri ciddî ve etraflı bir şekilde tartışılacaktır. Mecliste, ilk defa bütün fikirler temsil edilecek, böylece demokrasimiz sağlamlık ve bütünlük kazanacaktır.

30 Ağustos

30 Ağustos Zafer Bayramı dolayısiyle Türkiye Millî Gençlik Teşkilâtı Genel Başkanı Alp Kuran, İkinci *Başkan Hüseyin Günday,* Türkiye Millî Talebe Federasyonu Genel Başkanı Ahmet Güryüz Ketenci, Türk Devrim Ocakları Ge*nel Başkanı Prof. Dr. Tarık* Zafer Tunaya, Teksif Genel Başkanı Şevket Yılmaz, Türk Kadınlar Birliği Genel Başkanı Günseli Oz*kaya, Türkiye İzciler Birliği* Genel Başkanı Talât Akgül birlikte bir bildiri yayınlamışlardır. Bildiride özetle şöyle denmektedir

Bir kere daha Atatürk'ün söylediğini yapmak, ikinci bir İstiklâl savaşına girişmek, aziz yurdumuzdan sefalet ve gerilik sebeplerini sürmek, kısacası 43 yıl önce Türk Ulusuna kutlu olsun! tiklâl Savaşı ile tamamlamak zorundayız.

Bunun için:

— 43 yıl önce İstiklâl Savaşında olduğu gibi, ülkenin maddi ve manevi bütün kaynakları ve güçleri seferber edilmelidir.

— Kalkınma ancak yatırımla, yatırım ancak tasarrufla mümkündür. Bu sebeple, her türlü lüzumsuz harcamalar ve lüks önlenmelidir. Yalnız sanayileşmeye yardımcı olacak maddeler ithal edilmelidir.

— Süratle kalkınmak için, çağdaş iktisat ilminin kurallarına uygun olarak, iktisadi hayatın kilit noktaları devletin elinde bulunmalıdır.

— Petrol millîleştirilmelidir.

— Ağalar saltanatına son vermek, rejimin kişilerin yararına değil ulusun yararına işlemesini sağlamak, nüfusun yüzde 77.5 unun tarım alanında çalıştığı Türkiyede sosyal adaleti gerçekleştirip komünizm tehlikesini önlemek, tarım alanında saklı olan işgücünü harekete geçirebilmek ve üretimi artırmak üzere köklü bir toprak reformu yapılmalıdır.

Türk Ulusunun geleceği demek olan Türk Gençliği bu ikinci İstiklâl Savaşını mutlaka başaracak, Türk Ulusu mutlaka çağdaş medeniyet seviyesini üstüne çıkacak, mutlu ve müreffeh yaşayacaktır.

30 Ağustos Zafer Bayramı Yüce Türk Ulusun kutlu olsun!

Votka mı, Coca - Cola mı?

Sovyetler Birliğinin yardımıyla kurulacak votka fabrikası, «Coca - Cola emperyalizminden sonra, votka emperyalizmi mi» tartışmalarına yol açtı. Halbuki votka ile Coca - Cola arasında büyük fark vardır. Coca - Cola, patentini elinde tuttuğu içkinin sırrı öğrenilir diye, bir yerli ortak dahi almadan yüzde yüz ya*bancı sermaye olarak Türkiyeye* gelmektedir. Votka fabrikası ise, Sovyet kredisi ve teknik yardımıyla, tıpkı Çayırova Cam Fabrikası, Kayseri Tekstil Kombinası gibi kurulacaktır. Bu sebeple Votka - Coca Cola benzetmesi tamamen yanlıştır. Sorulacak soru, «Türkiyenin votka fabrikasına ihtiyacı var mıdır?» şeklinde olmalıdır. Tekel idaresine göre, ihtiyaç vardır. Nitekim votka fabrikası teklifi Sovyetler*den değil, Türk heyetinden gel*miştir. Türk ilgilileri, Sovyet votkasının ihraç edilebileceğini ileri sürerek, tezlerini savunmaktadırlar. Yalnız ne var ki bir sürü lüks tüketim sanayii hep «İhracat» bahanesiyle kurulmuş ve hiç bir zaman ihracat yapılamamıştır. Nitekim Coca Cola da ihracat aldatmacasıyla ülkemize yerleşmektedir. Bu sebeple *Sovyet kredileri* ile votka fabrikası değil, makine imal eden fabrikalar kurulmalıdır.

Sovyetler bizim teklifimize karşılık, Türkiyede 700 bin ton kapasiteli ve 80 milyon dolar dış harcamalı Demir ve Çelik Fabrikası, 3 milyon ton kapasiteli ve 14 milyon dolar dış harcamalı bir rafineri, 60 bin ton kapasiteli ve 5 milyon dolar dış harcamalı bir aleminyum fabrikası, 10 bin ton kapasiteli 2 mil*yon dolar* dış harcamalı asit sülfirik fabrikası, 6 bin traktör yapacak 15 milyon dolar dış harcamalı cam fabrikası tevsii işlerini yapabileceklerini bildirmişlerdir. Bütün bunlar ekonomiye yararlı tesislerdir. Yüzde 2,5 faizi ile birlikte, 180 milyon dolar dış harcamayı gerektiren bu tesisler içinde 2 milyon hektolitre kapasiteli ve 60 bin dolar dış harcamalı votka tesisi fazla bir önem taşımamaktadır.

Gelgelelim hem Sovyet kredisi almak isteyen, hem de Sovyet kredilerinden korkan ilgililer, biraz da kapitalist ülkelerle «tatlı ticaret»e alışmış olan bir kısım yüksek memurların telkiniyle, bütün devlet kuruluşlarına dağıtılan bir rapor hazırlamışlardır. Raporda, ilgi çekici tavsiyeler vardır: «Yatırımcı kurumlar ve bakanlıklar, teknik alanlar dışında Sovyet temsilcileriyle temastan kaçınmalıdırlar... Bakanlık ve kurumlar, ihracı tasavvur olunan mallar, ithali kabil yeni kalemler üzerinde doğrudan doğruya Sovyetlerle temas etmemelidirler.. Sovyet hükûmeti mutabık kalınan kalemler üzerinde, teknik alanlarda tetkikler yapmak üzere, memleketimize mütehassıslar gönderecektir. Eylül ayı içinde gelecek olan bu mütehassıslara bir projeyi yapmak için gerekli teknik malûmat verilecek, fakat şimdiye kadar **Batılı ve Amerikan proje mütehassısları ile münâsebetlerimizde hatalı olarak çok geniş bir tefsirler vermekte olduğumuz** bütün ekonomiye, sektörlere, idari mekanizmaya şâmil malûmatın verilmemesine dikkat olunacaktır...»

[illegible] İŞÇİ PARTİSİ PROGRAMI

Türkiyede uzun program rekoru TİP'e aittir. TİP programı, 166 sayfalık orta boy bir kitap teşkil etmektedir. Ekonomik meselelerde, teknik teferruata çok geniş ölçüde yer verilmiştir. Bu bakımdan TİP programı bir ekonomi ders kitabı sayılabilir. Buna karşılık programın eğitim, sağlık, imar ve iskân, bayındırlık, ulaştırma, turizm ve dinlenme bölümleri çok kısa ve cılızdır. Bu bölümlerde öngörülen tedbirler zaman zaman kalkınma plânının dahi gerisinde kalmaktadır. Bununla beraber, mevcut siyasî teşekküller arasında, açık seçik ve tutarlı bir programla ortaya çıkan tek parti TİP'dir. TİP programı, gerekli tedbirleri de açıkça göstererek, sosyal adalet ve hürriyet içinde hızlı kalkınma yolunu çizmektedir.

Çıkarcı çevrelerin TİP'i komünistlikle suçlamalarına rağmen, partinin programı, sosyalist bir program dahi değildir. Program özel sektöre önemlice yer vermekte, tarımda ufak aile işletmelerini öngörmekte, küçük sanayi ve el sanatlarını teşvik etmektedir. Tarım ve küçük sanatlar alanında kooperatifçilikten, kooperatife girişin serbest olduğunu belirtmek için söz edilmiştir. Bununlabe raber, program, «emekçilerin üstünlüğüne dayanan bir demokratik yönetim altında, kapitalist olmıyan bir kalkınma yolu» esasını getirmektedir. Bu yolun, zamanla sosyalizme ulaşabileceği söylenebilir.

166 sayfalık programın önemli parçalarını sunuyoruz:

• Türkiye'nin özel sektör eliyle, yani kapitalist bir düzen içinde kalkınması mümkün değildir. O halde Türkiye için kurtuluş, kapitalist olmıyan bir kalkınma yoluna girmektir. Kapitalist olmıyan kalkınma yolu, emekten yana ve emekçilerin yürütümüne ve denetimine katıldığı plânlı bir devletçilik olarak tanımlanabilir. Böyle bir düzende kamu sektörü esastır ve ekonomiye hâkim olacak kadar geniştir. Özel sektör, plân çerçevesi içinde kamu sektörünün yardımcısı olarak çalışır ve gelişir.

• Kapitalist olmıyan kalkınma yolu, karma bir ekonomiyi gerektirir. [illegible] bu sistemde bütün [illegible] faaliyetleri devletin kendi [illegible] almasında, emekçi halk [illegible] yoktur. Kalkınma [illegible] devlet sek[illegible] kalan ekonomik faa[illegible] teşebbüsün iş[illegible] bırakılacaktır. Ne [illegible] tıpkı kamu [illegible] gibi, özel sek[illegible] olacaktır. [illegible] plâna bağlama, de[illegible] uygun düşen araç[illegible]

• [illegible] yana plânlı devletçi[illegible] ekonomik ve [illegible] Türkiye İşçi Par[illegible] d..vlet[illegible] ve emek[illegible] artan ihtiyaç[illegible] gerek kültü[illegible] amacıyla [illegible]

MÜLKİYET

• Türkiye İşçi Partisi, mülkiyet [illegible] hakkını tanır. Bu haklar [illegible] kamu yararı amacıyla sınır[illegible] Mülkiyet hakkının kul[illegible] toplum yararına da ol[illegible] çünkü mülkiyet, [illegible] ödevler de yükler. [illegible] ekonominin kilit taşı du[illegible] bütün üretim araç[illegible] topraklar, demiryolu [illegible] büyük fabrikalar, or[illegible] madenler v.b.) özel mülkiyet konusu olduğu taktirde, böyle bir sistem, insanın insan tarafından sömürülmesine; ilerlemeyi zorlaştırıp aksatan ekonomik buhlanlar ve işsizlik gibi türlü sosyal âfetlerin meydana gelmesine yol açtığı ve halk kitlelerinin mal mülk edinmesine, refaha kavuşmasına engel olduğu için, Türkiye İşçi Partisi, büyük üretim araçlarının özel mülkiyet konusu olmasına prensip itibariyle karşıdır. Bunun dışında, Türkiye İşçi Partisinin amacı, yurttaşı daha çok mal mülk sahibi edebilmektir.

• Türkiye İşçi Partisi, millî geliri «Emeğe göre gelir» ilkesinin ışığı altında, kişiler, sınıflar ve bölgeler arasında hakça paylaştıracaktır.

TOPRAK REFORMU

• Köklü bir toprak reformu yapılmadan, halkın yararına tarım reformu gerçekleştirilemez. Yani tarımsal üretim ve gelir, gerektiği derecede ve biçimde arttırılamaz.

Türkiye İşçi Partisi, toprak reformunu, topraksız, ya da yeteri kadar toprağı olmıyan köylüyü toprak sahibi etmek ve sömürücü toprak mülkiyetini sınırlamak anlamında kabul eder.

[illegible]

[illegible] topraksız veya yeteri kadar toprağı olmayan köylüye dağıtılacaktır. Dağıtılacak toprakların, tarım bölgelerine göre bir ailenin geçimini sağlaması, Köy Kurullarınca gözetilecektir. Topraklar köylüye parasız olarak dağıtılacaktır. Dağıtılan topraklara mülkiyet ve miras hakları tanınacaktır.... Dağıtılan topraklar, bizzat sahipleri tarafından işletilecek, kiraya veya ortakçıya verilemiyecektir.

Köylüler toprak reformunun uygulanmasına iştirak ettirileceklerdir. Bu maksatla, Köy Kurulları kurulacaktır. Köy Kurullarını, topraksız, küçük ve orta toprak sahibi köylüler, kendi aralarından serbest seçimle seçeceklerdir.

Devlet Üretme Çiftliklerinin toprakları dağıtılmıyacak, örnek işletmeler haline getirilerek geliştirilecektir. Ancak Devletin Üretme Çiftliklerinin rasyonel işletme bakımından fazla olan toprakları da, topraksız veya yeteri kadar toprağı olmıyan köylünün ihtiyacını karşılamak üzere dağıtılacaktır.

Küçük işletme sahiplerinin kendi ortak meselelerini çözmek ve işlerini görmek amacıyla serbest kooperatifleşme hareketlerine girmeleri teşvik olunacaktır.... Kooperatiflerin üreticiler tarafından kendi arzuları ile kurulması, köylülerin kooperatif kurmaya veya mevcut olanlara girmeye hiç bir şekilde zorlanmaması esastır.

Memleketin coğrafi şartlara ve tarım üretimi çeşidine göre bölgelere bölünecek, her bölgede bir tarım istasyonu kurulacaktır. Tarım istasyonları, gerekli modern araç ve tesisler sağlanıncaya kadar daha basit âletleri köylüye bol miktarda sağlamak veya bunları kendisinin yapmasını öğretmek, özellikle eldeki âletlerle mümkün olan en yüksek üretim şeklini göstermek, araçlardan ziyade usullerde yenilikler öğretmek ve uygulatmak vazifelerini göreceklerdir.

Devlet fakir köylünün tarım ürünlerini gerçekdeğeriyle sattırmak ve satış bedelini çeşitli aracılara kaptırmadan üreticinin eline geçirtmek ile görevlidir.

Kredi, küçük bir azınlığı zengin etmek için değil, büyük çoğunluğu kalkındırmak için kullanılacaktır.

Toprak reformunun sürüncemede kalmaması, bir an önce gerçekleşmesi için aşağıdaki tedbirler alınacaktır:

a. Reforma bölge bölge değil, *memleket genişliğinde* aynı zamanda girişilecek ve reformun tamamlanması için en uzun müddet kanunla tesbit edilecektir.

b. Kadastro işlerinin bir an önce tamamlanması için modern ve süratli sonuç veren usul ve araçlardan ve ilgili bölgenin Köy Kurullarından yararlanılacaktır.

c. Reformun uygulanmasına geçilinceye kadar büyük toprak sahiplerinin hileli ve danışıklı yollara [illegible]

SANAYİ

• [illegible] gelişme süresince hafif sanayi (istihlâk malları üreten kesim) yerine ağır sanayie (madenler, demir-çelik, kimya, elektrik ve makine sanayii) öncelik tanınacaktır.

Avrupa Ekonomik Topluluğu (Ortak Pazar), yukarıda sayılan hedeflerin gerektirdiği şartlarla çatışma durumunda olduğu için, Ortak Pazara üyelik, ciddi bir sanayileşme programı ile çelişme halindedir. Türkiye İşçi Partisi, ekonomik kalkınmamızı önleyecek, Türkiye'yi bir yarı sömürge ekonomisi şartları içinde yaşamaya mahkûm edecek Ortak Pazara, bu nedenlerle yüzde yüz karşıdır. Türkiye İşçi Partisi, henüz «çocukluk çağı»nda olan sanayiimizi yabancı sermayenin baskısına karşı, gümrük duvarlarıyla korumak amacındadır.

MADEN VE PETROL

• Bugün yüzde yetmişbeşi devlet elinde bulunan madenlerin tümünün mülkiyeti ve işletmeciliği tamamiyle devlete ait olacaktır. Çıkarılan madenler, prensip olarak yurt içinde değerlendirilecektir. Özel sektöre maden arama ruhsatı verilmiyecektir.

Türkiye İşçi Partisi iktidara gelince, bugün yürürlükte olan Petrol Kanununu yürürlükten kaldıracaktır. Petrol arama ruhsatı yabancılara ve özel sektöre verilmiyecektir. Türk petrolleri devlet eliyle aranacak ve çıkartılacak, devlet eliyle rafine edilecek ve yine devlet eliyle denetlenerek piyasaya sunulacaktır. (YÖN'ün notu: Programa göre, petrol nakliye ve dağıtımı özel teşebbüse kalmaktadır.)

DIŞ TİCARET, BANKA VE SİGORTA

TİP, dış ticareti, bankacılığı ve sigortacılığı, Türkiye'nin bugünkü tarihi şartları içinde tek çıkar yol olarak gördüğü «kapitalist olmıyan kalkınma yolu»nun bütün ekonomiyi kapsayan bütünlüğü içinde ve emekten yana plânlı devletçiliği gerçekleştirecek zorunlu unsurlar olarak görür. Bunun için dış ticareti, bankacılığı ve sigortacılığı, iktidara gelince derhal gerçekleştireceği temel yapı reformları ile olan derin ilişkileri içinde ele alır. Ve dış ticaretin, bankacılığın, sigortacılığın devletleştirilmesini temel ilkeleri arasında sayar.

Bu faaliyet kollarını devletleştirmek, Türkiye İşçi Partisi için, millet zararına işleyen bir durumun, millet yararına işler hale getirilmesi demektir. İthalâtın, ihracatın, bankacılığın ve sigortacılığın belirli ellerde bulunması şu sonucu doğurmaktadır:

— Türkiye'nin kalkınması, yani yatırımların gerçekleştirilmesi için zorunlu olan iç sermaye birikimi önlenmekte, yabancı ülkelere kolaylıkla ve bol miktarda para kaçırılmaktadır.

— İthalâtçıların ve ihracatçıların çoğunluğu, büyük ölçüde vergi kaçırmakta ve devlet hazinesine zarar vermektedir.

— İhracatçılar, üretimci kitlelerin kredi ve pazarlama güçlüklerini sömürerek, onların olması gereken geliri, sermayeleri, kredileri ve teşkilâtlarıyla kendilerine mal etmektedirler.

— Özel bankacılık, ticaretin yardımcı bir kolu olmaktan öteye gidememekte, kalkınmamızın, yani sanayileşmemizin olumlu bir aracı olamamaktadır.

— Sigortacılık, kolay kazanç yolu olmaktan ve vergi kaçakçılığı ile hazineye zarar vermekten öteye igdememektedir.

Milletin zararına işleyen ve bir avuç insanın çıkarına hizmet eden bu duruma son vermeyi, Türkiye İşçi Partisi temel meselelerinden sayar.

VERGİ POLİTİKASI

• Dış ticaret, bankacılık ve sigortacılık gibi önemli faaliyet dallarının devletleştirilmesi, bir yandan devlet gelirlerini arttırırken, öte yandan ekonominin diğer kesimlerinde vergi kontrollerini de önemli bir derecede kolaylaştıracaktır. Bu iki yolla devlet gelirleri kısa zamanda önemli bir artış gösterecek, Anayasamızın da öngördüğü gibi, varlıklı kişilerin gerçek ekonomik güçlerine göre vergi ödemeleri sağlanacak, buna karşılık en az geçim ve götürü ücret indirimleri arttırılarak, yıllar boyunca devletin malî yükünü hemen hemen tek başına taşıyan ücretlilerin vergileri hafifletilmiş olacaktır.

Diğer taraftan, gelir vergilendirildiği gibi, bir ödeme gücünü temsil eden servet ve servet unsurları da, hem gelir vergisinin kontrolünü sağlamak, hem de sosyal adalet amacına ulaşmak üzere vergilendirilecektir. Bir servet vergisi olan Veraset ve İntikal Vergisi, aynı kuşak içinde fırsat farklarını azaltacak şekilde yeniden ele alınacaktır. Arazi vergisi köylerde rasyonel tarımsal işletmeyi teşvik edecek, şehirlerde ise lüks konut yapımını önleyecek şekilde düzenlenecektir.

GREV

• TİP, grevi, silâhsız ve saldırısız olmaktan başka şartla kısıtlamaz. Grevi gayesinden uzaklaştıracak usuller koyan kanun, tüzük ve yönetmelikler yürürlükten kaldırılacaktır.

Grev halinde, işyerinin işçilerce elde tutulması, üretim araçlarının, ilkel ya da yardımcı maddelerin, mamul malların işyerinden çıkarılmasının önlenmesi, işçilerin işyeri çevresinde topluca bulunması ve işyerine yeni işçiler alınmasına engel olunması gibi fiiller, grevin başarı ile yürütülmesi için gerekli olup grevin ayrılmaz unsurlarıdır; kamu düzenine, mülkiyet hakkına, çalışma hürriyetine, genel ahlâka, millî güvenliğe aykırı olarak görülmez, gösterilmez. Bu sebeple, grevin kanuna uygunluğu, özel kanunlara göre değil, Anayasaya göre tesbit edilir.

TİP, kişilerin temel hak ve hürriyetlerini sınırlayan ve sosyal devlet ilkesiyle bağdaşmıyan lokavtı yasaklıyacaktır.

Memurların toplu sözleşme ve grev haklarından eksiksiz yararlanmalarını önleyen kanun ve kararnameleri, Türkiye İşçi Partisi derhal yürürlükten kaldıracaktır.

DIŞ POLİTİKA

• TİP, Kurtuluş Savaşı Türkiyesine yaraşır, kıskançlıkla bağımsız, emperyalizme ve sömürgeciliğe karşı, Birleşmiş Milletler ilkelerine bağlı, barışçı bir dış politika izler.

Barışı tehdit eden ve bir nükleer savaş tehlikesi yaratan askeri blokların ve yabancı ülkelerdeki üslerin tasfiyesi için hiç bir gayreti esirgemez.

Herhalde Türkiye'nin şimdiden bu amaca yönelmesini ve kişiliği olan bağımsız barışçı bir dış politika izlemesini zorunlu görürüz.

Anavatan topraklarının ilk hedef teşkil etmesini veya geçici bir süre için de olsa, topraklarımızın düşman kuvvetlerine bırakılmasını öngören ittifaklara Türkiye İşçi Partisi kesinlikle k[illegible].

Paris'ten San Fransisco Hilton'a!

Amerikan hükümetinin Paristeki bazı Türk öğrencileri «kurtarmak» amacıyla bol paralı Amerika gezileri düzenlediğini yazmıştık. Bu talihli talebelerden Erdinç Tokgöz, Amerika izlenimlerini «The San Fransisco Hilton» otelinden şöyle yazmaktadır:

«Size bu satırları San Fransisco'dan yazdığımı görünce belki hangi macera ile Amerikanın bu son noktasına kadar vardığımı merak edersiniz diye, aşağıda kısaca *yazmak istiyorum. Hani* bugünlerde size Amerikadan mektup.

Bildiğiniz gibi ben iki yıla yaklaşan zamandan beri Paristeyim. 1965 yılı Mart ayında Fransa Bölgesi Türk Talebeleri Derneği yıllık kongresine bir grupla (Elçilik binasında 27 Mayıs günü Kasım Gülek'in dediği gibi «Hepsi sosyalist olmuş»...) katıldık ve idare kurulunu ele aldık. Bilhassa 28 Mayıs tarihli Le Monde gazetesinde yayınladığımız yazıyla (Ermenilere cevap) Amerikan Haberler Merkezinde dosyalandık.

Bugünlere dek Pariste yabancı talebeler sık sık gösteriler yaparak Amerikanın Vietnam politikasını protesto ediyorlardı. Belki de General de Gaulle'ün anlayışının hazırladığı bir ortamda bu... Amerikan Hariciyesi ne düşündü ise, 15 ülkenin Pariste okuyan talebelerinden grupları 45 günlük Amerika içinde bir tetkik gezisine davet etti. Grupta 5 Türk talebe Işçi Partisinin fikirlerini sahip vardı. Bunların üçü Paristeyken onu veya onu desteklerlerdi.

Seyahatin başından beri 6 eyalet gezdik. Her şehirde Hilton otelinde yer ayırtıyorlar bize. Günde 15 dolar veriyorlar. Bütün ısrarlarıma rağmen ancak bir defa Salke Lake City'de talebe yurtlarında kalabildik. Her şehirde vazifeliler bizi karşılıyor, gezdiriyor ve istediğimiz şehri veya yeri tanımamıza yardım ediyorlar.

Little Rock'ta bir gazeteci — Willaim Terry — bize şöyle diyordu: «Amerikan milletinin yüzde 90'ı sosyalizmden bahsedenlerin, adalet isteyen herkesin.. komünist Rus ajanı olduğuna inanır» Tıpkı burada Dr. Mark orney'in dediği gibi: «Bizim gibi düşünenleri görüp de sakın yanılmayın. Zira bu ülkede ufacık bir topluluk ancak, dünya meselelerini gerçek değerleriyle görebilmekte, fakat seslerini duyuramamaktalar.»

28 Ağustosta Parise Nevyork'tan uçakla hareket edeceğiz.»

Başkan Kennedy'nin Özel Müşaviri Prof. Schlesinger ifşâ ediyor :

CIA'nın Küba'yı İstilâ Plânı

İstilâcıları Castro'nun milis[...] ·Halka [...]

Bu yazıda, CIA'nın zorlamasıyla Başkan Kennedy'nin Küba'yı istilâ emrivakisini nasıl kabul ettiği, olayları günbegün yaşayan Prof. Arthur M. Schlesinger Jr. tarafından anlatılmaktadır. Yazı, CIA'nın nasıl devlet içinde devlet olduğunu ve en ciddî kararların nasıl CIA şeflerinin peşin fikirlerine göre alındığını gösteren korkunç bir vesikadır: CIA şefleri, hiç bir ciddî araştırma yapmaksızın, bir kaç bin mülteci Küba sahillerine çıkarsa halk ayaklınır, Cstro rejimi devrilir diye ezbere bir plân yapmışlardır. Kuvvet Komutanları, Dışişleri ve Savunma Bakanları bu varsayımı tartışmasız kabul etmişlerdir! Bu körükörüne oybirliğinin sonucu, Küba'yı istilâ rezaletidir.

Devlet içinde devlet olan CIA, Başkanın emirlerini de zaman zaman dinlememektedir. CIA, Kennedy'nin emirlerine rağmen, Birleşmiş Milletlerde Stevenson'a, Amerikayı iki paralık eden yalanlar söyletmiştir! Dışişleri Bakanı önemlj bir raporu Kennedy'den gizlemiştir! Bu yazı, dünyanın en güçlü devletinin nasıl tehlikeli bir tarzda yönetidilğinj acıklayan ibret verici bir vesikadır.

YÖN —

CIA'NIN İSTİLÂ PLANI!...

CIA'nın ilk plânı, Küba'ya sızarak mukavemet yuvaları kuracak ufak birlikler teşkiliydi 1960 Ağustosunda Başkan Eisenhower bu plân için 13 milyon dolar ayrılmasını kabul etmişti. Çarpışmalara Amerikan askerî personelinin katılmıyacağı açıkça belirtilmişti. Fakat bu arada askerî görüş değişmeye başladı. CIA yetkilileri, gerillâ harekâtının başarısından şüpheye düştüler. Escambray dağlarındaki Küba mukavemet hareketiyle temasa geçmenin zor olacağını düşündüler. Hiç şüphe yok, karşı - gerilla ustası Castro, bu işin bütün canbazlıklarını bilmekteydi. Ayrıca, Catro Küba üzerinde kontrolunu sıkıştırmaktaydı. Escambray mukavemet hareketinin de sönmeye yüz tutması üzerine, CIA ilk plânını yeniden gözden geçirdi ve ilkinden tamamen farklı bir görüşü benimsedi: Küba sahillerine Küba mültecilerinden kurulu bir kuvveti çıkararak, Castroya karşı direkt hücuma geçmek...

Guatemala'da bir Amerikan ekibi Kübalıları eğitmeve koyuldu. O sıralarda hava desteği ve topçu ile birlikte tam bir cep ordusu teşkil eden 500 Kübalı vardı.

Bu arada Florida'ya yeni bir mülteci dalgası gelmeye başladı. CIA bunlar arasından istediklerini seçiyordu. «Güvenilir» mültecileri, yâni emir kulu olanları seçerek, oradaki CIA ajanları, bütün plânı tehlikeye düşürmekteydiler. Küba içinde Castro rejimine karşı halk desteğini sağlayacak adamlar, CIA'nın operasyonel nedenlerle tercih ettiği emir kulu kişilere nazaran herhalde daha bağımsız, daha prensip sahibi ve daha radikal kimselerdi. Amerika'daki itibarî Küba liderliğinin otoriteye sahip olmadığı gittikçe anlaşılmaktaydı. CIA'dan para ve talimat alan liderlik, haysiyet ve vakardan yoksundu. Hattâ olan bitenden dahi habersizdi.

Guatemala kamplarında Kübalılar, gerilla yerine istilâya karar verilmesinin sevinci içindeydiler. Küba sahillerine yapılan büyük çapta bir çıkartma hareketinin, genel bir ayaklanmaya yol açacağına samimiyetle inanıyorlardı. CIA ve Amerikan subayları daha da iyimserdiler.

PLAN KENNEDY'YE ANLATILIYOR!...

Mesele bu safhadayken John Kennedy, çıkartma işini ilk defa olarak Kasım 1960'da CIA yetkilileri Allen Dulles ve Richard Bidsell'den öğrendi. Başkanlığa seçildikten bir hafta kadar sonra yeni askerî görüş, yani gerilla yerine çıkartma plânı hakkında Dulles ona teferruatlı bir «brifing» yaptı. Kennedy dikkatle dinledi ve hazırlıklara devam edilmesini istedi Dulles anladı ki, Başkanın ilgisi, plânı tasvip etmesi demek değildi. Bu safhada Kennedy, Castro rejimine karşı mültecilerin hücumunu çeşitli ihtimallerden biri olarak düşünmekteydi. Kennedy o sırada bir ihtimal olarak düşünülen çıkarma plânının kendi gücünü ve gerçeğini yaratacağını göremiyordu.

Daha sonraki haftalarda, Kennedy'nin Başkanlık görevini resmen alması beklenirken, Hükûmet yok gibi bir şeydi. Ne giden Hükûmet, ne de yeni yönetim temel kararlar almaya istekli değildi. Washington'daki boşluk, CIA'nın bu işi yürüten ilgililerine serbestçe hareket etme imkânını verdi. Guatemala'daki Küba kuvvetleri, yeni CIA plânını uygulamak için hâlâ çok küçüktü. Bu sebeple adam toplama en önemli mesele haline gelmişti. Herhangi bir işaret taşımıyan uçaklar, Miami'deki gözden uzak sanılan Opa-Locka Hava Alanında mültecileri toplamakta ve onları bir kaç saat sonra Gautemala Eğitim Kampına bırakmaktaydı...

Washington'daki CIA plâncıları, çıkartma yeri olarak başlangıçta, Havana'nın 282 mil Güney Doğusunda olan Trinidad kasabası civarını seçmişlerdi. Trinidad, liman olma, savunulması mümkün bir sahil teşkil etme, Castro'nun esas ordusundan uzak bulunma ve sığınmaya elverişli Escambray dağlarına yakınlık gibi avantajlara sahipti.

Kennedy'nin Başkanlık görevini devralmasından iki gün önce, 22 Ocak'ta, Allen Dulles ve Genelkurmay Başkanı Lyman Lemnitzer, plânı yeni yönetimin ön plândaki kişilerine anlattılar. Bunlar arasında Dean Rusk, Robert McNamara ve Robert Kennedy vardı. Altı gün sonra Başkan Kennedy, plân üzerinde ilk Beyaz Saray toplantısını yaptı. Kennedy, dikkatli ve ihtiyatlıydı: CIA hazırlıklarına devam etmeliydi. Fakat plânlama, eskisi gibi, Amerikanın açık bir müdahelesi olmıyacağı ihtimaline göre yapılmalıydı.

KUMANDANLARIN ÇELİŞİK RAPORU!...

Kuvvet Komutanları, CIA'nın Trinidad Plânını bir hafta inceledikten sonra, askerî bakımdan plânın ilk safhada başarılı olacağı sonucuna vardılar. Bununla beraber, Kumandanların raporu, müphem ve garip bir vesikaydı. Bir yerde nihai başarının, Adadaki önemli bir ayaklanmaya, ya da büyük çapta dış desteğe bağlı olacağı söylenmekteydi. Sonra zafer için gerekli sayılan bu alternatif şartlar unutularak, mevcut plân zamanında uygulanırsa, nihaî başarı şansının kuvvetli olduğu belirtilmekteydi. Plân, bu ya da öteki şart yerine getirilirse yürüyecek hükmü ile her durumda plân yürüyecek hükmü arasında bir mantık boşluğu vardı.

CIA, DERHAL İSTİLÂ DİYOR!...

Olaylar hızlanmaktaydı. CIA'ya göre, Castro, Çekoslavakya'da yetiştirilmiş Kübalı pilotlarla birlikte Sovyetler Birliğinden jet uçakları almak üzereydi. 1 Haziran'dan sonra Castro'yu devirmek için Amerikan Hava ve Deniz Kuvvetlerinin müdahalesi gerekecekti. Bu sebeple Mart ortasından itibaren Kennedy, ya hemen harekete girişmek ya da teşebbüsten tamamen vazgeçmek durumuyla karşı karşıya bırakılmaktaydı.

11 Mart'ta Başkan Kennedy ile kabin[...] odasında bir toplantıya çağırıldım. Masa e[...] rafında önemli kişiler toplanmıştı. Dışişleri Bakanı, Savunma Bakanı, CIA Direktörü, muhteşem üniformaları içinde madalyalarını takmış Kuvvet Komutanları, Amerika Kıt'as[ı] Devletleri için Dışişleri Bakan Yardımcıs[ı] (Thomas C. Mann), Güney Amerika Özel Kuvvet Başkanı (Adolf Berle Jr.) ve gerekli yardımcılar oradaydı. Masanın en uzak köşesinde bir iskemleye oturdum ve sessizce dinlemeye başladım.

Çıkarma lehine başlıca delilleri sırala[ma] işi CIA'dan Allen Dulles ile Richard M. Bi[s]sell Jr.'a düştü. Bissel, Sovyetler Birliği üzerinde U-2 casus uçakları uçurma plânını h[a]zırlayan ve bunun mücadelesini yapan kişi[y]di. U-2 işi, 1960 yılında, uçaklardan birin[in] düşürülmesiyle doğan sıkıntılara rağme[n] İkinci Dünya Savaşından sonra görülen e[n] büyük istihbarat darbesi sayılabilirdi. Bi[s]sel, Küba Plânını da, U-2 işi gibi hararet[le] savunmaktaydı.

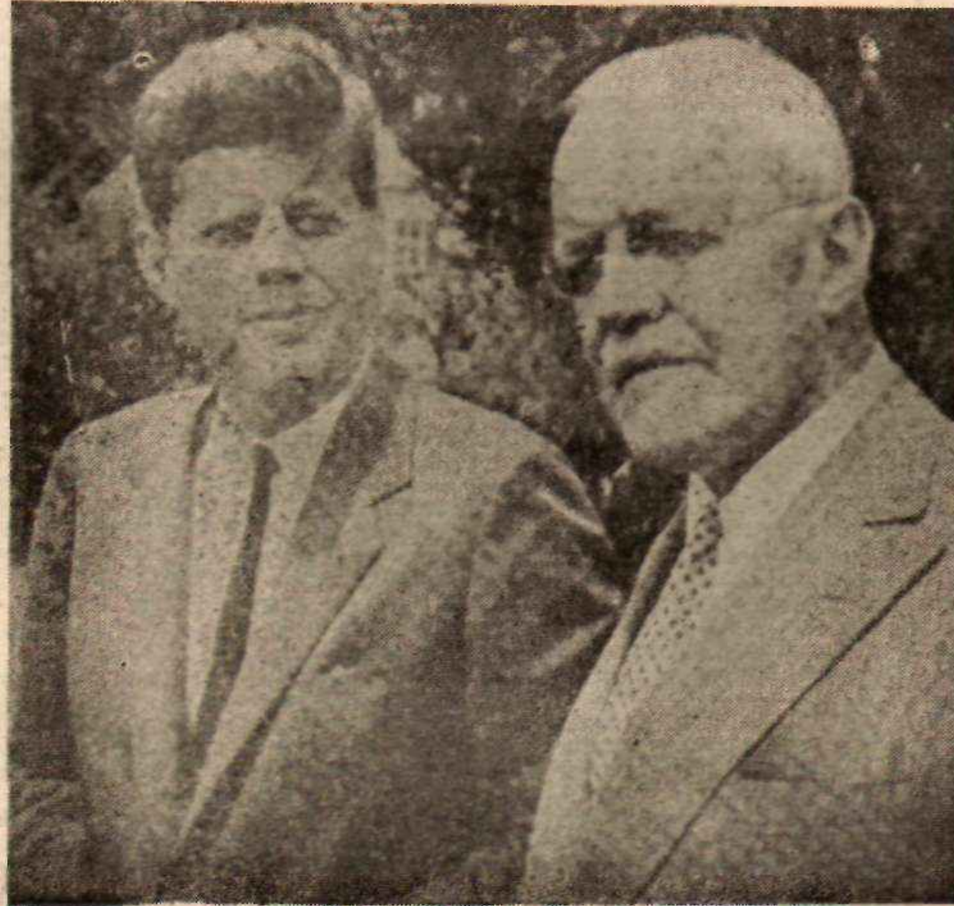
Dulles ve Bissell, uzun süredir üzerin[de] çalıştıkları ve CIA'nın büyük gizli çıkarla[rı] olan bir projenin meziyetleri hakkında şü[p]heci yeni hükûmeti ikna için avantajlı d[u]rumda değillerdi. Bu yüzden plânın analiz[ci]si değil, avukatı kesildiler. Çıkarma fikri k[al]mak şartıyla, plânda yapılan her türlü de[ği]şikliği kabullendiler. Belki de bilinçli olm[a]makla beraber, «Hareket hele bir başlası[n] hareketin başarısızlığına müsaade edilme[z]» diye düşünmekteydiler.

İSTİLÂ YAPILSIN, AMA ÇAKTIRMADAN!...

İnanıyorum ki, çıkartma plânını ayak[ta] tutma kararı, kısmen plândan vazgeçme[nin] güçlüklerinden ileri gelmekteydi. Küba t[ü]meni başarılı bir şekilde dağıtılsa bile, ü[ye]leri hayal kırıklığı ve öfkeyle dolu olarak b[ü]tün Güney Amerika ülkelerine yayılacaklar[dı]. Bunlar nerede olduklarını, ne yaptıklar[ını] söyleyecekler ve Amerika'nın nasıl korktu[ğu]nu anlatacaklardı. Çeşitli ihtimallerden b[iri] olarak yapılan hazırlık, böylece bir ger[çek] haline gelmekteydi. Küba tümenini, ihtim[al]lerden biri diye kuran CIA, şimdi onun K[ü]ba'ya karşı kullanılmasını bir zorunluk o[la]rak göstermekteydi. İleri sürülen deliller g[e]çersiz sayılamazdı. Bu deliller karşısında Ke[n]nedy kabul etti ki, eninde sonunda en s[...] çözüm yolu, Kübalıların gitmek için ya[...] tutuştukları yere gitmelerine rıza gösterm[ek]ti.

Bissel, yeniden Trinidad Plânını savun[...] Kennedy, plânı «çok göze çarpıcı» buldu. [...] İkinci Dünya Savaşında yapılana benzer [bü]yük bir istilâ hareketi istememekteydi. T[...] cihan gece yapılacak sessiz bir çıkartma[ya] taraftardı. Plânların, Amerikanın askerî [...] müdahalesi olmıyacağı varsayımına göre [ha]zırlanması hususunda ısrarlıydı. Masada o[tu]ranlardan kimse bu şarta itiraz etmedi...

Daha sonra ki, üç gün içinde CIA plâ[ncı]ları, alternatif çıkartma yerlerini tesbit [et]tiler. Bu yerler arasında en uygunu Trinid[ad'ı]n 100 mil Batısında bulunan Zapata bö[lge]sindeki Domuzlar Körfezi (Cochinos B[ay]) idi. 14 Mart'ta bu tavsiyeleri inceleyen K[uv]vet Komutanları, öngörülen üç yerden en [uy]gununun Zapata olduğunda anlaştılar, fa[kat] ısrarsız bir tonla hâlâ Trinidad'ı tercih et[tik]lerini belirtmeyi de unutmadılar. 15 Mart['ta] tekrar toplanınca Bissel, Zapata Plânını a[...]

Başkan Kennedy. CIA Başkanı Allen Dulles ile Devlet içinde devlet!

[illegible] ve esir aldı
[illegible]

[illegible] Plânı sıkıntılı bir şekilde dinleyen Kennedy [illegible] genellikle «gürültü seviyesini» azalt[illegible] amacıyla bazı değişiklik teklifleri yap[illegible]. Çıkartma gemilerinin yüklerini gün ağar[illegible] önce boşaltmaları, bu teklifler ara[illegible]. Başkan değişikliklerden sonra, [illegible] istilânın yapılacağı varsayımına gö[illegible] çalışmalarını yürütmesine müsaade etti. [illegible] Amerikan askerî müdahalesine karşı [illegible] belirtti ve hareketin, çıkartmanın [illegible] D. gününden 24 saat önce Başkan [illegible] durdurulabilmesine imkân verecek [illegible] düzenlenmesini kesinlikle istedi.

GAZETECİLER, CIA'DAN BİLGİLİ!...

Başkanın direktiflerine göre hareket [illegible] CIA, Amerika'ya yerleşmiş belli başlı [illegible] Kübalı mülteci teşkilâtını zorla birleştir[illegible] 22 Mart'ta Castro'nun ilk Başbakanı olan [illegible] Profesör Dr. José Cardona'yı yeni [illegible] İhtilâl Konseyinin başına getiren an[illegible] imzalandı...

[illegible] Mart'ta Başkanla görüştük. Ona bu [illegible] belâsı istilâ hareketi hakkında ne [illegible]ünü sordum. Yüzünü buruşturarak, [illegible] meseleyi mümkün olduğu kadar az dü[illegible]». dedi. Fakat konuşmamızın açık[illegible] üzere Başkan, bu meseleyi çok dü[illegible].

[illegible] göre, plânın en zayıf tarafı, çıkart[illegible] Castro rejimine karşı bir kütle ayak[illegible] yol açacağı teorisi idi. Castro ne [illegible] kadar sevilmeyen adam haline gel[illegible]? Ona Joseph Newman'ın New - York [illegible] Tribune'deki yazı serisinden söz et[illegible] bunların birinde halkın Castronun [illegible] olduğunun belirtildiğini hatırlat[illegible]. Başkan, «Bu dördüncü yazıda olmalı. [illegible] bulamadım. Bana bulabilir misin» de[illegible] [illegible] yazıyı yolladım. Biraz sonra [illegible] Amerika işlerinde uzman olan New[illegible] ile konuşmamı ve ondan, bir ihtimal [illegible] düşünülen istilâya karşı Kübalıların [illegible] davranacakları hakkındaki tahminlerini [illegible] istedi.

CIA KIŞ UYKUSUNDA!...

[illegible] Sarayda hepimiz, hareketin başarı[illegible] Küba içindeki ayaklanmaya bağlı oldu[illegible] düşüncesindeydik. Kuvvet Komutanları [illegible] fikirdeydi. CIA'nın da farklı düşün[illegible] kanısındaydık. Dulles ve Bissel bu [illegible] kuvvetlendirmekteydiler. Küba'da te[illegible] kimselerin silâh istediklerini ve [illegible] verilmez Adada bir çok adamın [illegible] başlıyacağını anlattılar. İkinci Dünya [illegible] sırasında gizli teşkilâtta edindiğim [illegible] bu cins çağrıları benim şüpheyle kar[illegible] yol açmaktaydı. Genellikle haber [illegible] kuvvetlerini limitli ya da limitsiz[illegible] çok yüksek gösterme eğilimindey[illegible] karaborsada satmak için silâh, [illegible] ve radyo isteyenler de olurdu. Ancak [illegible] ki Amerikan politikasında [illegible] değişikliklerin sonuçlarını de[illegible] CIA'nın etraflı Mil[illegible] istilânın ayaklanmalara [illegible] meselesine yöneltilme[illegible] teşkilâtının kabiliyetli Baş[illegible] Robert Amory Jr.'dan hazır[illegible] gizlenmişti. Dışişleri Bakan[illegible] Küba masasına bakan kimseye, Ada[illegible] her gün bir sürü bilgi aldığı halde, te[illegible] başarısı hakkında fikri sorulma[illegible]. Uygulama zorunlu kılmadıkça bir pro[illegible] kimseye bilgi verilmiyeceği ku[illegible] uyanık gazetecilerin bir şeyler hazırlandığını bildikleri bir sırada, hükümetteki uzmanların bilgilerinden yararlanmayı önlemek gibi aptalca bir sonuç vermişti!...

Joe Newman ile konuşma, CIA tahminleri hakkındaki şüphelerimi kuvvetlendirdi. Newman, Castro'nun özellikle gençler ile ihtilâlin getirdiği sosyal değişiklikten yararlananlar tarafından tam bir bağlılık ve coşkunlukla desteklendiğini söyledi. Hattâ orta sınıflardan önemli bir grubun, Castro'dan hayal kırıklığına uğramış olmakla beraber, diktatör Batista ile bir gördükleri Amerika'nın destekleyeceği bir istilâ hareketini sevincle karşılayacağı şüpheliydi. Newman «Anlamalıyız ki, Castro'ya karşı olanlar da dahil bir çok Kübalı'ya sahneye aşırı ölçüde kirli ellerle çıkmış durumda gözükmekteyiz.» fikrindeydi.

CIA, KENNEDY'Yİ ZORLUYOR!...

Artık kabine odasında, her üç dört günde bir toplanılmaktaydı. Başkan, plân hakkında gittikçe daha şüpheci gözükmekteydi. Yönelttiği güç sorular, plânlarda mesele üzerine mesele çıkarmaktaydı: Toplantıdan sonra not defterine «Kesin karar 4 Nisan'da alınacak. Plân aleyhindeki görüşlerin güçlendiği kanısındayım.» diye yazdı.

Bunun üzerine Dulles ve Bissell Başkanı ikna çabalarına hız verdiler. Dulles, Kennedy'ye, Küba çıkartmasının başarısı hakkında, Guatemala hareketine nazaran çok daha emin olduğunu söyledi. Dulles 1954'de CIA tertibiyle Guatemala'daki solcu hükümetin devrilmesini söz konusu ediyordu. Dulles ve Bissell, işler en kötü şekilde gitse dahi, istilâcıların kolayca dağlara sığınabileceğini ileri sürmekteydiler. Domuzlar Körfezinden 80 mil ötedeki Escambray dağlarına geçilmesi güç bataklık ve ormanlık araziden sonra ulaşılacağını iyice düşündüğümüzü hiç sanmıyorum.

BAŞKANDAN GİZLENEN RAPOR!...

Kuvvet Komutanları, plândan memnun görünüyorlardı. 15 Mart'tan sonra Domuzlar Körfezi projesini gözden geçirmek için dört defa toplandılar. Gerçi hâlâ çıkartmanın Trinidad'a yapılmasına taraftardılar ve yeni plânı resmen tasvip etmemişlerdi fakat plâna hiç bir zaman itirazda da bulunmamışlardı. Robert McNamara Kuvvet Komutanlarının görüşünü kabullenmişti. Dean Rusk, tartışmaları, kanaatini belli etmeden izlemekte, muhtemel ifratları önlemeye mâtuf nazikâne ikazlarla yetinmekteydi. Mart sonuna doğru Rusk bir SEATO toplantısına gitmiş ve onun yerini vekâleten Chester Bowles almıştı. Bowles, ilk defa işittiği bu plânı dehşetle karşıladı. 31 Mart'ta Rusk'a, çıkartmaya kuvvetle muhalefet eden bir muhtıra verdi. Rusk, Bowles'ı yatıştırdı. Ona plânın bir gerilla sızmasından ibaret kalacağı intibaını verdi ve muhtırayı dosyalarda uyuttu. Muhtıra, Kennedy'ye hiç bir zaman gösterilmedi.

Öte yandan, bir istilânın vuku bulacağı hakkındaki gazete haberleri dolayısiyle Senatör Fulbright artan bir endişe göstermekteydi. Başkan hafta sonu tatili için Palm Beach'e gidecekti, Gulbright'ın da Flor'daya gittiğini öğrenince onu Başkanlık uçağında birlikte seyahate çağırdı. 29 Martta Fulbright, ertesi gün Kennedy'ye sunduğu bir muhtıra yazdı. Fulbright, istilâya karşıydı ve Castro hareketinin öteki ülkelere yayılmasını önleyici bir politikayla yetinilmesini istiyordu. Ne var ki Başkan Palm Beach'ten, eskisinden daha kararlı döndü. Fakat yine de, Dışişleri Bakanlığında yapılan heyecanlı toplantıya Fulbright'ı çağırdı.

DANANIN KUYRUGU KOPUYOR!...

Toplantıda Başkan sırayla herkese görüşünü sordu. Fulbright, plânın tümüne karşı çıktı. Tehditle, ona karşı alınan tedbir arasında tam bir ölçüsüzlük vardı. Fulbright eski Amerikan tarzına uygun, güçlü, zeki, şerefli ve cesur bir konuşma yaptı. Ama konuşmadan ben ve muhtemelen Başkan hariç, hiç kimse etkilenmedi.

Kennedy, görüşleri toplamaya devam etti. McNamara, istilâdan yana olduğunu söyledi. Tom Mann, plâna başlangıçta itiraz edebileceğini, fakat şimdi projenin yürütülmesi gerektiğini belirtti. Adolf Berle büyük çapta bir harekette ısrar etmemekle beraber adamların Küba'ya çıkartılmasını istedi. Kennedy bir defa daha çıkartma yerine sessiz gerilla sızmalarının yeterli olup olmıyacağı meselesini ortaya attı. Mesele uzun tartışmalara yol açtı ve toplantı herkesin görüşü alınmadan sona erdi...

CIA BENİ ALDATTI!...

Öyle görünür ki, Başkan, Cumartesi günü kararını vermişti. Mesele ona şöyle görünüyordu: Ya Küba'ya dönmeyi kendileri çok isteyen, yetişmiş ve techiz edilmiş, cesur ve idealist bir Kübalı grubu parçalamak ya da gitmelerine müsaade etmek şıkları arasında bir tercih yapmak durumundaydı. Daha genel plânda bir neden, Başkanın ancak 77 gündür görev başında bulunmasıydı. Hükümetin eskiden kalma kişilerini deneme fırsatını ve zamanını bulamamıştı. Müşavirlerinin hangileri ehliyetli, hangileri değil bilmiyordu. Dış politika ve savunma alanındaki ön plânda yetkililer oy birliği ile çıkarmadan yana idiler. Kennedy daha sonra bana «Birisi bana gelip, asgarî ücret kanunu hakkında istediğini söylesin, tereddütsüz bildiğimi yaparım. Ama insan askerlerin ve istihbarat görevlilerinin sâde vatandaşların erişemiyeceği bazı gizli hünerleri olduğu düşüncesinden sıyrılamıyor» dedi...

Eğer bir ön plândaki müşavir teşebbüse karşı koysaydı, inanmaktayım ki, Kennedy çıkartmadan vazgeçecekti. Ama kimse aleyhte konuşmadı.

CIA MİNAREYE KILIF HAZIRLIYOR!...

Başkan, Adolf Berle ve Schlesinger'i New - York'a Küba İhtilâl Konseyine gönderdi. Konseye, Amerika'nın açık askerî müdahalesinin hiç bir halde bahis konusu olmıyacağı söylendi. Ama yine de anlaşmazlık önlenemedi. Konsey Başkanı Miro Cardona daha sonra, ona 10 bin Amerikan askerinin vaadedildiğini açıkladı. Schlesinger, bunu Miro'nun İngilizcesinin yetersizliğine, ya da tercümenin kötülüğüne bağlamaktadır. Miro, muhtemelen, şiddetle işitmek istediğini işitmiştir. Bir deniz Albayı Guatemala'ya gönderildi. Albay, Küba tümeninin imkânları hakkında son bir değerlendirme yaptı. Albayın raporu, lehte idi. D. günü 17 Nisan olarak tesbit edildi. İki gün önce Nikaragua'dan kalkan uçaklar Küba'yı bombalayacaklardı. Uçaklar, Küba mültecilerinin yönettiği B-26 lardı. CIA'nın hazırladığı hikâyeye göre bombardımanın Castro'nun zulmünden kaçan pilotlarca yapıldığı ilân edilecekti. D. günü sabahı da Küba ikinci defa bombalanacaktı. «Castronun kaçan pilotunun bombardımanı» masalının uzun zaman yutulacağı sanılmıyordu. Ama çıkartma yapılana kadar kamu oyu bu masalla uyutulabilir ve ikinci bombardıman maskelenebilirdi. Ama bir aksi tesadüf bunu önledi. İlk bombardımanda arızalanan bir uçak Guatemala yerine Amerika'ya inmek zorunda kaldı. Bu durum CIA plânı gereğince, Guatemala'dan kalkıp Miami'ye gelen mülteci pilotun «Ben Castronun Hava Kuvvetlerindenim. Küba Hava Meydanlarını bombalayıp kaçtım.» şeklindeki beyanlarını inandırıcı olmaktan çıkardı. CIA balonu çabucak söndü. Ne var ki, Birleşmiş Milletlerde Stevenson, CIA masalını ciddi ciddi savunmak zorunda bırakıldı.

CIA'dan istilâcı Richard M. Bissell
Halk, U—2 uçağı değil!

STEVENSON'A YALAN SÖYLETİLİYOR!...

New - York'ta Stevenson, Küba'nın Amerikan saldırgan niyetleri hakkındaki hayli geciktirilmiş şikâyetinin Genel Kurulda tartışılmasına hazırlanmaktaydı. Küba hareketinin Birleşmiş Milletlerdeki yankılarına çok önem veren Kennedy Stevenson'a tam bilgi verilmesini istedi. Birleşmiş Milletlerde gerçek tam olarak söylenebilirdi, ama Stevenson gerçeğe aykırı bir şey de söylememeliydi. Nikaragua'dan başlatılan 15 Nisan Cumartesi sabahı bombardımanından sonra Küba Dışişleri Bakanı Raul Roa, Pazartesi görüşülecek Küba meselesinin Cumartesi akşamüstü Birleşmiş Milletler Siyasî Komitesinin olağanüstü bir toplantıda ele alınmasını başardı. Washington'da Dışişlerinin Milletlerarası Teşekküller Bölümünden Harlan Cleveland hava bombardımanı hakkında acele bilgi toplamaya çalıştı. H. Cleveland'ın servisi Amerikan Kıt'ası Devletleri Servisine başvurdu. Bu servis ise CIA'dan bilgi istedi. CIA'nın cevabı çabuk ve kesindi: Bombardıman Castro ordusundan kaçanların eseriydi. Cleveland bu bilgiyi Stevenson'a verdi. Bu CIA'nın «Kapak Hikâyesi» idi. Ve Stevenson bu hikâyeyi Birleşmiş Milletler zabıtlarına geçirtti!

YENİLGİ!

Cumartesi öğleden sonra Başkan Kennedy, Glen Ora'daki tatil evine gitmişti. Hafta sonunu her zamankinden farklı olarak Washington'da geçirseydi, basın bir şeyler olduğuna hükmedecekti... Pazar günü öğleyin, çıkartmadan vazgeçme sınırı sona ermekteydi. Kennedy çıkartmanın yapılmasına müsaade etti. Fakat Washington'da CIA kapak hikâyesinin yutulmadığı âşikârdı. Birleşmiş Milletlere yanlış bilgi verilmişti. Stevenson haklı olarak kırgındı. Dışişleri Bakanı Rusk, vicdan azabı çekmekteydi. Özellikle Castro'nun pilotlarının bombardımanı masalının yıkılması, öngörülen ikinci bombardıman meselesinin yeniden değerlendirilmesini gerektirmekteydi. Rusk Stevenson ile konuştuktan sonra, ikinci bir bombardımanın Amrika'yı savunulması imkânsız bir duruma sokacağı kanısına vardı. McGeorge Bundy, bu görüşe katıldı. İkisi birlikte Glen Ora'daki Başkana telefon ettiler.

Başkan yatak odasındaydı. Günlerden Pazardı ve karanlık bastırmak üzereydi. Kennedy'nin yanında Jacqueline vardı. Başkan, Rusk'ı dinledikten sonra, ikinci bombardımandan vazgeçilmesini kararlaştırdı. Konuşma uzun sürdü. Konuşma bitince Başkan yatağın kenarına oturdu ve başını salladı. Sonra belli bir çöküntü içinde odayı arşınlamaya koyuldu ve nihayet alt kata indi. Onun ne kadar kolay karar verdiğini bilen Jacqueline, Başkanı bu derece bitkin görmemişti.

Bombardımanın durdurulması emri, Nikaragua'ya pilotlar uçuşa hazır beklerken geldi. Ertesi gün 17 Nisan Pazartesi sabahı, sahile çıkan ilk kurbağa adam Kennedy'nin emirlerine rağmen bir Amerikalıydı.

Kennedy Glen Ora'dan helikopterle Washington'a döndü. Kruşçef'ten, istilâyı takbih eden kızgın bir diplomatik nota geldi. Çıkartma yapılan sahillerden alınan haberler parça parça ve karışıktı. Castro'nun Hava Kuvvetleri çıkartma tümeninin gelecek on günlük cephane ihtiyatını ve haberleşme techizatının büyük kısmını taşıyan gemiyi batırmışlardı. Salı günü erken saatlerde istilânın çıkmaza girdiği anlaşıldı.

Kennedy'nin etrafındaki kimselerin bir kısmı çıkartma çıkmaza girince Amerikan Kuvvetlerinin açıkça müdahalesini istediler. Kennedy bunu kabul etmedi ve CIA'nın çıkartma hareketi tam bir fiyasko ile son buldu. Castro kuvvetleri sahillerde geride kalan istilâcıları toplamakta güçlük çekmedi. Sonradan bunların büyük kısmı Amerika'nın ödediği fidye karşılığı serbest bırakıldı.

SOVYETLER BİRLİĞİ GEZİSİ

Odesa - Moskova - Bakû - Taşkent - Semerkant

2

Melih Cevdet Anday

Lenin'in ölüsünü işçilerin Gorkiy'den Moskova'ya nasıl taşıdıklarını gösteren anıt.

Moskova :

Moskova'nın bende bıraktığı ilk izlenim, büyüklüğü ve sakinliği oldu. *Sessizliği büyüklüğünden, büyüklüğü* sessizliğinden geliyordu sanki. Geceleyin ayaklarınızın sesini duyarak caddelerde yürürken, bu şehirde yedi milyon insanın oturduğuna inanmak gelmez içinizden. Ama bunun nedenlerini anlamak da güç değildir. Gündüzleri kalabalık olan üstü değil, altıdır Moskova'nın. Metro, örümcek ağı gibi sarmıştır *onu*, büyük çoğunluğun kullandığı taşıt aracı metrodur. Her istasyondan dakikada *bir tren* geçer. *İşçiler işlerine* çoğun metro ile gelip giderler.

Bundan başka, tiyatrolar, sinemalar erken başlar, erken biter. Beş, beş buçukta girersiniz, bilemediniz dokuz buçukta çıkarsınız. Ertesi gün çalışacak olan Moskova'lılar, yemeklerini yeyip erken erken yatacaklardır. Törenler, şölenler de öyle erken saatlerde düzenlenir. *Gerçi Moskova'yı gören herkesin* söylediği gibi, geceleyin sokaklar büsbütün boşalmıştır; *ama* bütün şehrin ayrıcasız uykuya daldığı anlamına gelmez bu. Büyük otellerin salonları, geç vakitlere kadar açık, kalabalık, canlıdır.

İnsanlarla oturdukları şehirler arasında benzerlikler kurmak doğru olursa, denecek şudur ki, Moskovalı Moskova gibi sakindir, şehri gibi huzur verir o da. Yüksek sesle konuşmaz, ateşli ateşli tartışmaz, naziktir, düşüncelidir, giderek dalgındır bile. Bu yüzden olacak, Babayef'e *ikide bir* :

— Düşüncelisiniz bugün, diyordum.

O da şaşarak :

— Hayır, diyordu.

Türkçeyi bir İstanbul efendisi gibi konuşan Aleksandrof, hep bir şey hatırlıyormuş gibi dalar giderdi bizim işlerimiz için sessiz sessiz öteye beriye telefon ederken, haritalarına dalmış bir kurmay subay gibi çevresini unuturdu, *dikkatli ve telâşsız. İstanbuldan tanı*dığım güler yüzlü Bay İvan'ın neşesi de sanırım gürültülü kahkahaya değin varmamıştır. Diyeceğim, Karamazoflara benzer kimseyi görmedim orda. Dastejevski'nin Rusları yanlış anlatmış olduğu biçiminde bir eleştiri olarak söylemiyorum bunu, aklımın ucundan geçmez öyle şey Dastejevski'nin ereği başkaydı.

Moskova'da belirleyici görünü kulelerdir. Eski kiliselerin renkli şekerlere *benzeyen kubbeleri* arasından, yeni Moskova'nın gökdelenleri yükselir. Stalin'in gününde yapılmış olan yedi büyük yapı, Üniversite, Otel, Bakanlık (Dış İşleri Bakanlığı) ve konut olarak kullanılıyor bunlar. Ben bu yapıların uslûplarından hoşlanmadım. Belki de Moskova ile uygunluk aranarak yapılmış olacaklar. Bunlarda sezilen başlıca amaç büyüklüktür, görkemdir, göz doldurmaktır. Onlarda olsun, öteki büyük blok apartımanlarda olsun, bir biteviyelik ağır basıyor. Gerçi bu biteviyelikten kurtulmuş bir iki yapı görmedim değil, ama onlar arada kaynayıp gitmişler. Bunlardan birini Corbusier yapmış, otuz beş yıllarında sanırım, aklımda yanlış kalmadı ise. Hoşa gitmemiş olacak ki, unutulmuş bir yanda. Yeni Moskova, eski Moskova'yı ortadan kaldıramamıştır, onun yanında, arasında kurulmuştur; öyle ki büyük yeni yapıların arasında, en işlek alanlarda, bir katlı, küçük, ahşap, yapılar da görüyorsunuz arada bir. Sözgelişi eski Moskova'nın aristokratlar mahallesi duruyor. Bu mahalledeki evler genel olarak bir, en çok iki katlıdır. Şimdi Moskova Yazarlar Birliğinin oturduğu yer olan, Kont Rostov'un konağı da bunlardan biri. «Savaş ve Barış»ın ünlü kahramanlarından Nataşa'nın babasıdır. Kont Rostov, Tolstoy'un dostu imiş, ünlü romancı bu evde de çalışmış, bahçenin *orta yerinde heykeli* var. Yapı, *bir dik*dörtkenin üç kolu biçiminde, tam karşınıza gelen orta bölüm, iki katlı gibi görünüyor, gerçekte ise yemek salonunun tavanının yüksekliğindendir bu. Bu salondan bakılınca arkaya, sağa, sola ayrılan koridorlar üzerinde odalar var. Tolstoy'un Yasnaya Polyana'daki evinde bu basitliği ve sadeliği daha yakından gördük. Sırası geldiğinde anlatacağım. Dahası, Moskova'da Napolyon'un *gördüğü yapılar bile var. Demek eski* ve yeni Moskova iç içe.

Döneceğim gün, yanımdaki bir iki Moskovalıya:

— Moskova'yı öğrenemeden gidiyorum...

dedim de güldüler:

— Biz de öğrenemedik daha, dediler.

Benimkisi boş söz, sanki İstanbul'u tanıyor muyum gereğince. Moskova'nın kurucusu, XII. yüzyılın ortalarında tahta bir kale yaptırmış olan Yuri Dolgo*ruki'dir, şimdi Gorki caddesinin orada* at üstünde heykeli var. Onun yaptığı kale, XIV. yüzyılda tuğlaya çevrilmiş. Moskova prenslerinin sarayı olan Kremlin'in duvarları XV yüzyılın sonlarına doğru yapılmış. Kremlin ve Kızıl meydandaki ünlü Korkunç İvan kilisesi, şehre kişiliğini, tarihsel havasını veren ve onu çevresinde toplayan başlıca yapılardır. Fotoğraflardan, afişlerden bildiğim Korkunç İvan kilisesinin mimarisi gerçekten ilginç, tuhaf bir çekiciliği var. Bir gece yemekten sonra yürümüştük Kızıl Meydan'a *doğru*. Ne kalabalıktı. Kitara çalan, türkü söyliyen *gençler gördük.. Lenin'in* mezarının çevresi mahşer gibiydi, geçit resimleri için yapılmış sıralarda Moskovalılar oturmuşlar, serinleniyor, dinleniyorlardı. Ayışıklı bir gece sandım ben, oysa Moskova geceleri hep böyle aydınlıkmış. «Leningrad'a giderseniz, orada hiç gece olmaz handiyse, sokakta gazete okunabilir» dediler. Kuzey gecesi aydınlıktır. *«Beyaz Geceler» adı burdan geliyor..* Sonra Korkunç İvan kilisesinin yanın*dan Moskova nehri kıyısındaki ağaçlık*lı caddeye indik. Ağaçların altındaki sıralarda sevişen çiftler oturmuşlardı.

Bir Pazar günü da kanalda vapur gezintisi yaptık. Rusya'da hemen bütün nehirler kanallarla bağlanmıştır birbirlerine. Baltık denizindeki bir gemi bu kanallardan geçerek Karadeniz'e kadar gelebilir.

— Ya kışın? Donmaz mı kanallar?

— Hepsi donar.

— *Kışın gemiler geçemez öyleyse...*

— Buzkıran gemilerimiz var ya..

Moskova'nın *bir parçasını* çepeçevre saran kanalın genişliği, kimi yerde, Boğaz'ın en dar yeri kadar oluyordu. Bu kanalda uçan vapurlar işliyor, bunlara Roket diyorlar. Roketler, kanalda gezinti için kullanılan vapurlardandır, iskeleden kalktıktan bir az sonra hızlanıyor, hızlanınca kanatlarının üstünde yükseliyor, su ile arası açılıyor ve suyun karşı koması kalmadığı için de hızı büsbütün artıyor. Biz vakit kaybetmemek *için, beklemedik Roketi, öteki vapur*lardan birine bindik böylece roketlerin *gelişini, gidişini karşıdan gördük.* İskele hınca hınçtı. Pazar tatillerini kanal boyunda geçirmek istiyen Moskovalılar dolup dolup boşalıyorlardı. Sıra beklerken, bizim Türkçe konuştuğumuzu duyup kim olduğumuzu merak eden bir Moskovalı, mihmandarımızdan bilgi aldı, sonra:

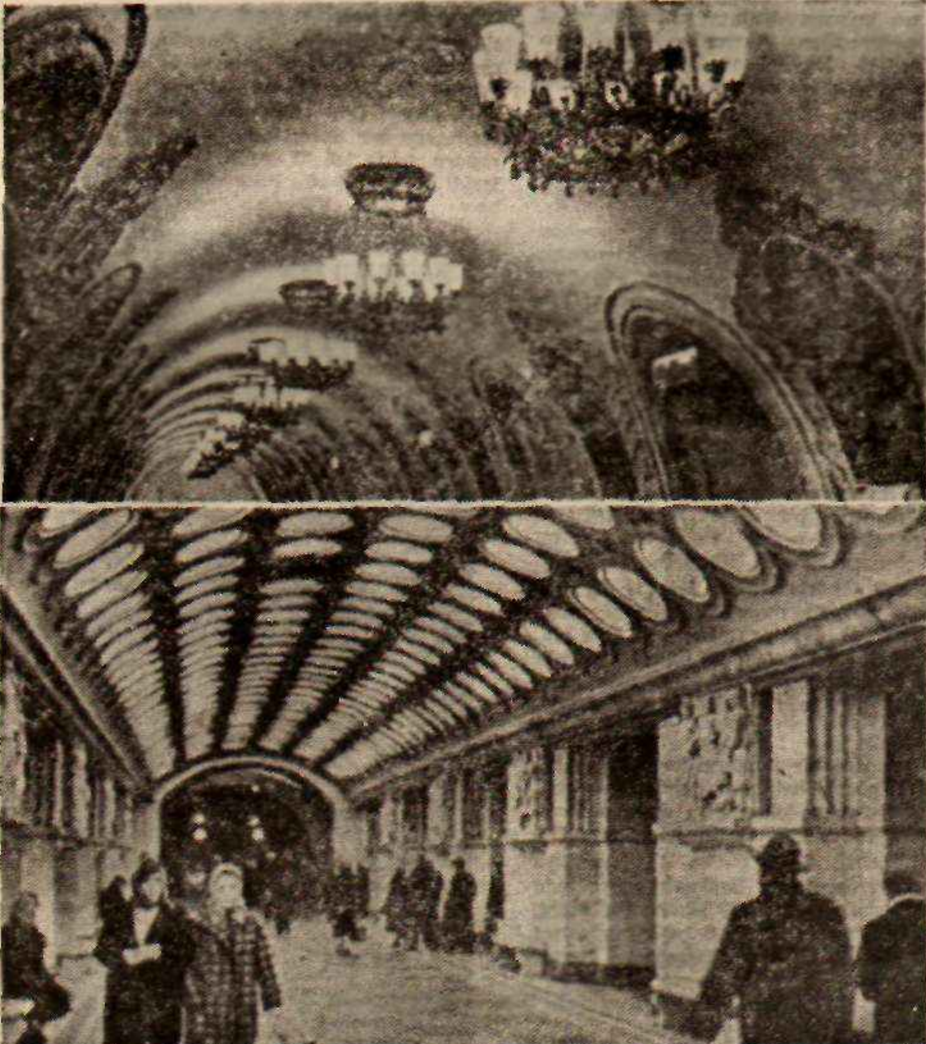
— Dostuz biz Türklerle, dedi. İyi eğlenceler dilerim Moskova'da.

İki saat kadar gittik kanalda. O Pazar günü hiç unutmayacağım. Kanalın *koruluk olan iki kıyısı insan dolu. Her* ağacın altında kadınlar, erkekler, çocuklar.. Sonra yüzenler, balık tutanlar, güneşlenenler.. Vapurun içi gibi, kanalın kıyıları da neşe içinde.. Vapurdan kıyıya, kıyıdan vapura el sallayanlar.. Yolcuların çoğu gençlerdi; güzel, renkli kızlar gördüm, dans eder gibi kıvrım kıvrımdılar:! küçük çocuğunu yürütmeye çalışan neşeli bir baba gördüm güvertede; üşümesin diye kocasının arka*sına kendi hırkasını atan orta yaşlı* bir kadın gördüm; pencereleri sım sıkı ka*patılmış, perdeleri örtülmüş kamarala*rın önünden geçtim.. Sonra vapurun restoranına gittik, şaraplı bir akşam yemeği yedik. Yanımızdaki masada, iki eli de olmayan yaşlıca bir kadın, çok güzel kızı ile yemek yiyordu.. Nasıl yiyordu, bakamadığım için anlamadım.

Başka bir gün de Moskova mezarlığına. Nazım'ın mezarına gittik. Burası tanınmış kimseler mezarlığı idi ve iki bölümü vardı. Eski bölümde Çehof'un, *Gogol'ün mezarlarını gördük.* Burası loşaydı, sık ağaçlık olduğu için. Hemen bütün mezarların önünde, ölenlerin yakınları oturmuşlardı. Gogol'ün mezarını bize onlardan biri, bir kadın gösterdi.

Mezarlığın yeni bölümü ise, ağaçlar daha yeni olduğu için, ap aydınlıktı. Mezarların üstünde heykeller, büstler, resimler.. Kiminde bir bilgin, kiminde bir asker, kiminde bir sanatçı yatıyor. Kimi çok genç yaşta ölmüş, resminden belli oluyor. Hepsi de Sovyet Rusya'nın tanınmış kişileri. Nazım'ın mezarının başında, rastlantıya bakın, onun kabartmasını yapacak olan sanatçı ile karşılaştık. *Bize proje üzerinde bilgi* verdi yapacağı işten. Daha yeni olan bu mezarlar, birer küçük çiçek tarhı gibiydiler. Hepsinin önünde, ölenin yakınının oturacağı alçak bir sıra vardı. Diyelim bir kadın, kocasının mezarına gelmiş, su veriyor mezarın üstündeki çiçeklere, gereksiz otları topluyor. Öyle kederli bir yer değil, daha çok bir parka benzettim ben orayı.

Mezarlıktan çıktık, o günlerde Moskova'da bulunan Azerbaycanlı ozan Resul Rıza'ya akşam yemeğine dâvetliyiz, metro istasyonuna yollandık. Bu sırada boşalan metrodan büyük bir kalabalık çıktı karşımıza. Bunlar kadınlı erkekli işçilerdi, öğrendik ki orada bir stadyomda bir buz revüsü görmiye *gidiyorlardı.* Üstleri başları tertemizdi, kimi sandviçini yiyordu. On dokuzun-

Moskova metrosundan iki görünüş

cu yüzyıl Rus edebiyatından bildiğim yoksul Rus halkı, işçiler, mujikler geldi gözümün önüne. Karşımdan akın akın gelen bu işçilerin anaları babaları değilse, büyük babaları, büyük analarıydı onlar. Moskova'da bir tek hırpani kişi, bir tek dilenci görmedim. Rusya'da görmedim.

Moskova'ya vardığımız gün sormuştum:

— Sovyetler Birliği'nin şimdi en ünlü ozanı kimdir?

Bir az düşündükten sonra:

— Resul Rıza. demişlerdi.

Bense Yevtuçenko'yu, Voznesenski'yi söyliyecekler sanmıştım.

— Başka?

— Resul Hamza.

— O kim?

— Dağıstanlı bir ozan.

Romancılarını soralım dedik.

— En ünlü romancınız

— *Cengiz Aytmatof.*

Bu Cengiz Aytmatof, bizde Cemile [illegible] romanı yayınlanmış olan Türkistan[illegible] romancıdır. Aragon, dünyanın en bü[illegible] romancısı diye övmüştü onu. Ken[illegible] ile Asya - Afrika yazarları toplan[illegible]da tanıştım.

[illegible] konuşmamıza.. Cengiz Ayt[illegible]'un adını duyunca:

— Türkler olmasa durumunuz güç [illegible]miş, diye şaka ettim.

[illegible] Rus ozanları ile tanışamadım, [illegible]enko ile Voznesenski *o sırada* [illegible]larmış. Dünyaca tanınmış ro[illegible] Şolohof, köyündeydi. Ehrenburg, [illegible] üzere bizi dâvet etmişti, fa[illegible] o gün, sabah erken erken ben [illegible]'dan ayrılmak zorunda kaldım, [illegible] Kemal ile Aziz Nesin gitmişler, [illegible]ler. Sartre da o sıra oraday[illegible] tanışmışlar.

[illegible] Rıza ile bir kaç akşam önce, [illegible] Polyana (Tolstoy'un köyü) [illegible] tanışmıştık, ben bir az hastay[illegible] üstü konuşup ayrıldım. Bu [illegible] yemek yiyeceğiz. Baba[illegible] Aleksandrif da var. Resul Rıza'[illegible] buluşup sokağa çıktık. Prag [illegible] gidecekmişiz, yürüyelim de[illegible] önümüz sıra gide dursun[illegible] Rıza ile ağır ağır arka[illegible]. Çeşitli konular üzerinde [illegible] sükûtlarla konuşuyor [illegible], ben de tam «Vaz geçti bu [illegible] durmaktan» izlemini [illegible] üzere iken konuyu can [illegible] en açıklayıcı sözü bu[illegible] içten, *duygulu ve inandı*[illegible] uyandırıyor. Şiirleri[illegible] için için.

[illegible] Rıza, [illegible] az içeceğin[illegible] ama içtikçe ne[illegible] içiyor. İçeriki [illegible] var, şarkı söyliyen [illegible] pek âlâ. [illegible] kaldığımız [illegible] salonlarını da gör[illegible] dinledim. En [illegible] yoksa Moskova [illegible]yorum. Genel [illegible] müziği yok. Yeni [illegible] de ya yok, ya çok az. [illegible] yemek salonunda, en [illegible] oynayan bir turist takımı [illegible] ortaya çıktılar Moskovalı[illegible] pistinin çevresine toplanıveri[illegible]. Gece kulüplerinde insanların [illegible] rahattır, özenmişlik yoktur, [illegible] herkes *temiz giyinmiştir. Ceketle*[illegible]mış, kollarını sıvamış olanlar [illegible]. Bakarsınız bir masada bir [illegible] bir koro kuruluvermiş, şarkı[illegible]leniyor. Özellikle gençlerdir bun[illegible] Pekin otelinin salonlarında, okulla[illegible] bitirmeleri şerefine toplanmış böyle [illegible] gençlik kümesi görmüştük.

Moskova'ya vardığımızın ertesi gü[illegible], öğleden önce Yazarlar Birliği'ne, [illegible] Rostov'un konağına gittik. Orada [illegible] Yazarlar Birliği sekreteri Aleksey Surkov karşıladı. bir odada ünlü hikâyesi Lenç, romancı Nikulin ve daha başka yazarlarla oturduk, konuştuk. Lenç'i Türk okurları bilir, yıllar önce Remzi Kitabevi, üç Rus hikâyecisinden (Katayef, Zozula, Lenç) bir seçmeler yayınlamıştı. Lenç elli altmış yaşlarında, nazik, ince bir adam. Hikâyelerinin Türkiye'de yayınladığını duymuş, biliyor. Romancı Nikulin, Fransızca konuşuyor, iki kez gelmiş Türkiye'de Abdülhamid'i araba ile sokaktan geçerken görmüş İstanbul'da, sonraki gelişinde Abdülhak Hamıd'le, Yakup Kadri ile tanışmış, Anadoluyu görmüş. Onunla Moskova'da kaç kez karşılaşıp konuştukça, hep Türkiye anılarından söz açtı. Konferansta da Türk edebiyatı üzerine konuştu.

Bize Sovyetler Birliğinde nereleri görmek istediğimiz soruyorlar. Koca Sovyetler ülkesinde görülecek o kadar çok yer var ki, seçmekte güçlüğe uğruyoruz. *Leningrad plânımızda var. (Ne yazık* ben oraya gidemedim) Kiyev'e gidilebilir, çünkü çok övgüsünü duyuyoruz o şehrin. Sibirya'ya gidilebilir, Kafkasya'ya, güzelliği dillere destan Kuzey Kafkasya'ya gidilebilir. Biz ilk ağızda Azerbaycan ile Özbekistan'ı söyledik. Moskova ve çevresinde görülecek önemli yerleri görüp yola düşeceğiz, sonra gene döneceğiz Moskova'ya.

GORKIY'DE

Gorkiy, Moskova yakınında bir kol*hoz köyünün adıdır. O çevrenin* en zengin kolhozu olduğunu öğrendik. Lenin orada, bir generalin malikânesinde ölmüştü. Lenin'in son günlerini geçirdiği, bahçeler içinde güzel ev (ya da evler, çünkü bir kaç kapı var) şimdi müzedir. Rusya'nın her yanından orayı ziyarete geliyorlar. Moskova'daki çalışmalarına ara vermek istemiyen Lenin'i istirahat ve tedavi için buraya göndermek istiyen parti, polit büro kararı almak zorunda kalmış. Çünkü gitmem de gitmem diye dayatmış Lenin. Bir generalin evi dedim ama, ev değil koca bir mâlikâne, park haline getirilmiş bahçenin büyük yolundan yukarı çıkıyoruz, bizden başka kalabalık gezgin kafileleri de var, başlarında gezdiricileri. Biz de o kafilelerden birine katıldık. Verilen bilgileri dinliyerek evleri gezmeye başladık. Lenin, gösterişten, lüksten kaçan bir adammış, giderek utangaçmış bile. Yalnız, diyorlar, işçilerin karşısında konuşurken açılırdı. Ayakkabılarımızın üstüne bez terlikler giyiyor ve evlerin içine giriyoruz. Lenin koca evde en küçük odayı yatmak ve çalışmak için kendine ayırmış: Küçük bir karyola, baş ucunda küçük bir masa, bir kaç iskemle, masanın üstünde son okuduğu ve çalıştığı kitaplar.. Karısı ve kızkardeşi ile yemek yediği oda. Lenin bu [illegible] işçileri dâvet eder, günlerce alı[illegible]. [illegible] bahçede dolaşır, konu[illegible] bahçede dinle[illegible]. Orada çekilmiş fotoğrafı da var. Sonra öteki yapıda öldüğü odayı görmiye gidiyoruz. Birlikte gezdiğimiz kafile ayrıldıktan sonra bize orada Lenin'in sesini dinletiler. Kısık bir sesle, hızlı hızlı konuşuyor. Sesi Atatürk'ün sesine benziyor. Duvarlarda resimleri, camlı kutularda el yazıları, önemli belgeler. Cenazesini yüzlerce, binlerce işçi, Gorkiy yönünden ta Moskova'ya kadar el üstünde taşımışlar. Bu olayı canlandıran büyük bir anıt var bahçede. Lenin işçilerin omuzlarında yatıyor..

YASNAYA POLYANA

*Tolstoy'un köyü. Bu büyük romancı*nın, yaşadığı, yarattığı, sonra bir gece yarısı doktorunu uyandırarak gizlice arabasına atlayıp kaçtığı evi görmek heyecanlandırıyor beni. Otomobilimizi aşağıda bırakıp sık ağaçlı yoldan yürüyoruz. Az sonra soylu ve zengin romancının evi karşımıza çıkıyor. Tolstoy burayı Kont Bolkonski'den satın almış, «Savaş ve Barış»ın kahramanlarından olan Bolkonski. Şaşırtıcı bir şey, küçük, iki katlı bir Göztepe köşkü. Evin içinin sadeliği, basitliği daha da şaşırtıcıdır. Kont Leon Tolstoy'un malikânesi deyince karşınıza bir saray, ya da küçük bir saray çıkacak sanırsınız. Alt katın daracık holünden bir merdiven çıkıyor yukarı. Önce salon.. Burada iki piyano ve yemek masası var. Masada Tolstoy'un oturduğu iskemle, baştan ikinci. Oradan içeri, romancının çalışma odasına geçiyoruz. Masanın üzerinde şamdanlar, açık duran bir kitap, son okuduğu kitaptır bu, Dasteievski'nin Karamazofları. Oradan da yatak odasına geçiyoruz. Basit bir karyola, yıkanma kabları, duvarda gocuğu, tüfeği.. Kısa boylu, sakallı, sert bakışlı romancı, bir yerden karşımıza çıkacak sanki. Gene aşağı iniyoruz. Doktorunun yattığı oda, onun yanında misafir odası. Çehof burada kalmış.. Gorki'nin de belki bir gece bu yatakta yatmış olduğu tahmin ediliyor. İkisinin, Tolstoy ile Gorki'nin bahçede çekilmiş bir resimleri var.

— İşte şu ağacın altında çekilmiş, diyorlar.

Resimde Gorki elleriyle kemerini tutmuş, başını gururla geri atmış. Tolstoy ise, kaşları çatık, delici bakışlarla bakıyor.

İşte orada Alman faşistlerinin rezaletini dinliyoruz. İkinci Dünya Savaşında buraya kadar geliyorlar, Tolstoy'un evinde karargâh kuruyorlar. Ama çekilmek zorunda kaldıkları gün, bu büyük romancının evini yakıp yıkmağa kalkıyorlar. Nefretimi yazıyorum aşağıdaki deftere. Sonra dışarı çıkıyoruz. İşte *Tolstoy'un arabası, arabalıkta duruyor.* Bir gece yarısı bu araba ile kaçmıştı. Doyulmaz güzellikteki bahçeden büyük romancının mezarına gidiyoruz. Bu sırada yanımızdan iki köylü geçti. Bunlardan biri çok yaşlı idi. Uzun boylu bir Mujik. Yanımızda müze müdürü de var, ben:

— Sorabilir miyiz şu yaşlı köylüye, dedim. Acaba Tolstoy'u görmüş mü?

Seslendiler. Adam durdu, bir az Gorki'ye benziyor, uzun bıyıklı, zayıf ince.

— Bir kez konuştum kendisiyle. diyor.

Yaşar Kemal hemen fotoğrafını çekmek istiyor. Ama adam eliyle önledi onu:

— Ben önemli bir adam değilim, çekmeyin fotoğrafımı, dedi.

Sonra anısını anlattı. Çar polisinden eziyet görmüş, bir atın arkasına bağlayıp sürüklemişler, sonra da hapse atmışlar. İçerdeyken bir gün hapishane müdürü, onun da bulunduğu koğuşu teftiş ediyormuş, önünde durmuş, köylü:

— Ben ayağa kalkmadım, diye anlattı, Tolstoy başımdan geçenleri duymuş, bir tanıdıkla çağırttı beni hapisten çıktıktan sonra. Bir akşam gittik.

Önce aşağı katta oturmuşlar. Yemek zamanı, Kontes Tolstoy, «Yemeğe gelsinler» diye haber yollamış, çıkmışlar yukarı, sofraya oturmuşlar, Tolstoy daha ortalıkta yokmuş, yandaki odadan girmiş içeri, köylünün ta burnunun ucuna kadar sokulmuş.

— Bakışları sanki delip geçiyordu, diyor. Sakalları değdi yüzüme. Kısa boylu bir ihtiyardı. Bana, «Kusura bakma, seni hemen tanıyamadım, görüşmeyeli çok oldu her halde» dedi. «Hayır dedim, ilk görüyorsunuz beni» Sonra oturduk, başımdan geçenleri dinledi yemekte. «Hapishane müdürüne ayağa kalksaydın keşke, o da bir insandır» dedi.

Teşekkür edip ayrılıyoruz köylüden. Edebiyat fakültesini bitirmiş, Tolstoy üzerine çalışmış olan genç müze müdürü:

— Konuşmalar tam Tolstoy'un konuşmaları, onun uslûbu, dedi.

Az sonra Tolstoy'un mezarındayız. Ağaçların arasında küçük bir tümsek. Üstü yemyeşil. Buraya çiçek getirmek yasaktır. «Yasak olmasa, her gün yığınla insanın getirdiği çiçeklerden mezar kaybolup giderdi» diyor müze müdürü.

Öğle yemeğimizi aşağıda, küçük, şirin bir lokantada yedikten sonra, kırlar, bağlar, bahçeler, kolhozlar arasından, karakteristik Rus köylü evlerinin arasından geçerek geri dönüyoruz. Bu evlerin hepsinde pencereler oymalı ve renkli. Tula'dan geçiyoruz. Gogol'ün hikâyelerinden bilirim bu adı. Küçük bir kasaba iken büyük bir şehir olmuş.

Moskova'yı bir hafta için bırakacağız; Azerbaycan'a ve Özbekistan'a gideceğiz, sonra gene geleceğiz buraya. Moskova üstüne söyliyeceklerimi o zaman tamamlayacağım.

Lenin'in şimdi müze olan öldüğü ev.

KU-KLUX-KLAN'IN ŞEFİ KONUŞUYOR

Ku—Klux-Klan'ın şefi Robert Shelton ile yapılan bir mülâkat, çıplak resimleri ile ün yapan Playboy dergisinde yayınlandı. Shelton, Playboy dergisine, bir zenci «pin—up»ın fotoğrafını yayınlamasından duyduğu kızgınlığı belirtmeyi unutmamıştır.

Soru — Ku-Klux-Klan'ın amaçları nelerdir?

R. Shelton — Bu büyük ülkeyi *melezleşmekten kurtarmak* istiyoruz. Zenciler kabul etmek zo*rundadırlar ki, eğer* beyazların ülkesinde yaşıyorlarsa, bu beyaz ırkın lütfu sâyesindedir.

Soru — Ama 20 milyon Amerikalı zenci aksi fikirdedir.

R.S. — Bu sebepledir ki Ku-Klux-Klan kurulmuştur. Beyazların, memleketin kontrolünü başka bir ırka bırakması beklenemez. Halbuki Beyaz, «Medeni *Haklar Kanunu*» yüzünden üstünlüğünü yitirme yolundadır. Bu pis ve aşağılık kanun ortalığı karıştırmak için çıkarılmıştır.

Soru — Aynı hakları siyahlara verince, beyazlar neden sahip oldukları hakları kaybedeceklerdir?

R.S — Yahudiler, katolikler ve öteki dinlerin mensupları haklara sahiptir. Bu onlara, bu ülkede yaşayan bir başka ırkın inancını yok etmek hakkını vermez. Bizim inancımıza, *istemediğimiz bir sevi katmayınız.*

(Shelton sık sık Ku-Klux-Klan'ın her türlü şiddet hareketine karşı olduğunu söyledi ve Klan'a atfedilen cinayetleri, bombalı hücumları, yangınlraı inkâr etti. Halbuki bu işlerden sanık o*lanların savunmasını*, Klan'ın ücretini ödediği avukatlar yapmaktadır.

Medeni Haklar Kanunu taraftarları. Selma yürüyüşünü yapanlar, Robert Shelton'un gözünde «tenis ayakkabılı beatnik'ler» ve «cinsî sapıklar» dır.

Onun için F.D.Roosevelt bir komünist ajanıdır. L.B.Johnson, âşikâr şekilde, milletlerarası komünist komplonun içindedir. Böylece o da Amerikan geleneğini sürdürmektedir. «Çünkü, dedi *Shelton, Rusya'da Çara* karşı girişilen ihtilâli, ekonomik durum yaratmamıştır. *Parayı* ve bir sürü adamı New York sağlamıştır. Özellikle Wall Street'in Kuhn ve Loeb banker grubu, İsviçre, İngiltere ve her yerdeki dallarıyla birlikte, komünist komplonun hazinedarı ve beyni olmuşlardır.»)

Soru — Yani demek istiyorsunuz ki dünya komünizminin gizli genel karargâhı New York'tadır ve Kossigin, Brejnev, Mao emirlerini, Kuhn, Loeb ve Şürekâs'nın *yönettiği milletlerarası* bir banker gruptan alır?

R.S. — Evet, tamamen öyle.

(Kızılların yeraltı faaliyetlerinden hiç biri Robert Shelton'un dikkatinden kaçmamaktadır. Amerikalıları diş çürümesinden kurtarmak bahanesiyle içtikleri suya fluorid kattırmaktadırlar. Shelton'a göre bu, komünist-ya*hudi enternasyonalinin* Amerikalıları yavaş yavaş zehirlemek için *buldukları* bir usuldür.)

Soru — Irk ayırımcılarının, zencilerin cinsî bakımdan beyazlardan daha sapık oldukları görüşünü paylaşıyor musunuz? Aşkta *siyahların beyazlardan üstün ol*duğu düşüncesinde misiniz?

R.S. — Evet

Soru — Bu bilginiz ilk elden mi?

R.S. — Elbette hayır. Fakat okuduğum bilimsel yazılar bunu kesinlikle ispatlamaktadır.

Soru — Hangi yazılar?

R.S. — *Şimdi* isimlerini hatırlayamıyacağım.

Soru — Okullarda, lokantalarda, *yüzme havuzlarında yavaş yavaş* gelişen kaynaşma hareketini nasıl önleyeceğinizi düşünüyorsunuz?

R.S. — Kuzeylileri taklit edeceğiz. Fiilî bir ayırımı gerçekleştireceğiz. Zenciler asla tâviz vermi*yeceğimizi anlayınca, muhteme*len barışçı bir ayırıma yanaşacaklardır. Böylece her ırk, kendine ait kilisesi, okulları, genel yerleri olan bölgelerde toplanacaktır.

Soru — Ama Güneyde ırkların kaynaşması hareketi güçlenmek*tedir. Hükûmet bu konuda azim*lidir. Sanırım ki siz, arzularınızı, gerçeklerin yerine geçiriyorsunuz. Güneylilerin çoğunun, kayaşmanın kaçınılmazlığını anladığı görülüyor. Klan'ın bunu sonuna kadar önleyebileceği inancında mısınız?

R.S. — Hiç şüphe yok. Klan hâlen, bu geniş harekete karşı durabilir. Fakat tekerlek dönecek ve hareket gerileyecektir. Bir gün evvelce olduğundan daha fazla *ırk ayırımını gerçerkleştirmiş* daha güçlü bir topluma erişeceğiz.

VİETNAM

Milyonerler harpten memnun

Başkan Johnson savunma bütçesinin 1 milyar 700 milyon dolar arttırılmasını istedi. Daha önce de Vietnam harbi için 700 milyon dolar ek ödenek almıştı. Böylece Savunma Bütçesi 50 milyar doları aşmaktadır. Yani bütçenin yarısı askerî giderlere gitmektedir. Devletin sosyal harcamaları ise son artışlara rağmen, giderlerinin ancak beşte birine ulaşmaktadır.

Savunma giderlerindeki 2.7 milyar artış, ekonomiyi kamçılamış, beklenen iktisadî yavaşlama önlenmiştir. Amerikan kapitalizmi harp ekonomisi sayesinde durgunluktan kurtulmuştur. 50 milyarlık savunma bütçesinden ödenen milyarlık silâh siparişleri sayesinde «tatlı kârlar» sağlayan tekeller tarihin kaydettiği bu en pis harpten memnundurlar. Üstelik harbin bu «fazilet» ini çekilmeden açıklayan resmî kişiler, iş adamları ve yazarlar vardır. Ama yine de bu pis harbin utancını taşıyan Amerikalıların sayısı gittikçe artmaktadır. Amerikan üniversiteleri öğretim üyeleri Vietnam için bir barış plânı ortaya koyma hazırlıkları içindedirler. Ann Arbor şehrinde 14—18 Eylül tarihleri arasında milletlerarası bir kongrenin toplanmasını istemişlerdir. Ann Arbor Mart ayında Vietnam hakkındaki *gece ders*leri ve tartışmalarını başlatan şehir olduğu için seçilmiştir.

Barış plânı bir kısmı yabancı olan 20 kadar profesör tarafından hazırlanacaktır.

Barış plânı Kanada Üniversitelerinin tertiplediklerі 8—10 Ekim tarihlerinde yapılacak Toronto Konferansı için temel bir vesika olabilecektir. Bu konferansa Çin Halk Cumhuriyeti ve Vietnam Millî Kurtuluş Hareketleri temsilcileri katılmaktadır. Ne var ki «utananlar» henüz azınlıktadır. «Tatlı kârlar» peşindeki tekeller halkı henüz uyutabilmektedirler.

Saygon'da binlerce ana - baba kızlarını Amerikalılara metres vermeden savaşın sona ermesi için dua ediyorlar...

Son zamanlarda, Saygon'da yaşıyan yerli halk, ya da kuzeyden kaçıp gelmiş Güney Vietnamlıları en çok meşgul eden konular, kızlarını metres olarak verebilecekleri bir Amerika'lı subay, *assubay veya asker bulmak, sonra, bu memleketten kaçma*larını kolaylaştıracak para biriktirmektir.

Bu konuyu araştıran «New York Times» in muhabiri Jack Langguth, geçenlerde yayınladığı bir yazıda, misal olarak, Phan Dinh Thinh'in durumunu, çoğunluk Saygon'luların düşünüşlerini belirtmek üzere, ele almıştır. Muhabir, 10, 16, 18 yaşında üç kızı ve dört de oğlu bulunan Thinh ailesi hakkında şunları yazıyor: *«Phan Dinh Thinh'in 18 yaşındaki kızı bir Amerikalı aske*rin metresi olmalı mıdır? Thinh, küçük bir dükkân sahibidir ve bu konuyu kendi kendine mütalea ettikten sonra «Elbette olmalıdır» şeklinde kararını vermiş dediği de olmuştur.

Mekong deltasından Saygon'a kaçıp gelen Thinh ailesinin iki kızı yani 18 yaşındaki ile 16 yaşındaki kızları, artık evlenme çağına gelmiştir. Eğer eski köylerinde yaşamış olsalardı, kolaylık*la kendilerine koca bulabileceklerdi.* Ama Saygon'da münasip bir eş bulmak, hemen hemen imkânsız bir şeydir. Böylece, Thinh'lerin anneleri de, kızlarını Amerika'lılara hizmet etmek, onları eğlendirmek için, bir bara hostes olarak yerleşmelerine razı olmuştur.

Thinh'e en çok *cesâret veren, yaşadıkları* mahallede oturan bir şoförün kızı olmuştur. Kız, Amerikalılarla düşüp kalkmaya başladıktan sonra, giyimi, kuşamı tamamiyle değişmiş, şoförün ailesine her türlü gıda maddeleri, giyecekler ve para akmağa başlamıştır.

Şimdi, 18 yaşındaki büyük kız sayesinde Thinh ailesi de aynı bolluğa kavuşmak yolundadır.

Baba Thinh ise, kendi kendine, şunları söylüyor:

«— Savaş, belki de birkaç yıl sonra bitecek, hiç değilse 10 yaşındaki kızım, *Amerikalılara hizmet* etmekten, hostesilk, metreslik yapmaktan kurtulacak»...

Ama, Thinh ailesinin en büyük derdi, kızlardan çok, erkek çocuklardır. Şimdi, çocukların tahsili için bir hayli para yatırmak gerekiyor. Evvelce, üç erkek, Fransız okullarında okuyor*lardı. Fakat, Fransız okullarına ödenen paralar. Vietnam okul*larına nisbetle 6 misli daha pahalıdır. Halbuki baba Thinh, geçen yıl, gerektiği zaman Vietnam'dan kaçabilmek için 500 dolar biriktirip bir köşeye saklamıştı. Bu parayı da feda edemezdi. Dolayısiyle, çocukların parasını ödeyemedi. Erkek çocuklar böylece Vietnam okullarına devam etmek zorunda kaldılar. Ama, bu sefer de imtihanlarında muvaffak olmadılar. Hele en büyük *oğullarının durumu* hepsinden daha feci. O da üniversitede idi. Matematik imtihanını veremedi. Şimdi mecburi olarak askere gidecek.

Ve, böylece, Thinh ailesi, ne yapacağını bilmez vaziyette talihin yüzlerine gülmesini bekliyerek yaşıyor.

— YENİ GAZETE —

Batman'da grev

Petrol — İş Sendikasının Batmanda Türkiye Petrolleri A.O iş-yerlerinde greve hazırlanması ve grev için Batman'a 400.000 lira gönderdiğini ilân etmesi çeşitli tepkilerle karşılanmıştır

Türkiye İşçi Sendikaları Konfederasyonu (Türk — İş) grevi desteklediğini bildirmiş buna karşı Batmandan gelen haberler işçilerin petrolün millileştirilmesi ile uğraşan Türkiye Petrolleri A.O na karşı greve gitmeye pek niyetli olmadıklarını göstermektedir

Petrol — İş Sendikasını Türkiye Petrolleri A.O.'nun Batmandaki tesislerinde grev yapmağa sevkeden sebep sendikanın toplu sözleşme sona ermeden ücretlere yapılmasını istediği zammın şirketçe kabul edilmemesidir

Sendika ile işveren arasında iki yıl yürürlükte kalmak üzere yapılmış olan 13.8.964 tarihli toplu sözleşmenin 82 nci maddesine göre sözleşmenin 31 Mart 1961 tarihinde sona ermesi kararlaştırıldığı halde 1.4.1965 tarihinden itibaren tarafların ücret ve ücretle ilgili konularda yeniden müzakere yapabilecekleri kabul edilmiştir

İşte Petrol — İş Sendikası bu maddeye dayanarak Türkiye Petrolleri A.O.'[illegible] ücretlere yeniden zam sağlamak amacı ile müzakereye çağırmış bulunmaktadır

Taraflar arasında yapılan müzakereler uzun sürmüş ve neticede, Türk - İş'in de aracılığı ile işveren ücretlere bir miktar zam yapmayı kabul etmiştir

Fakat sendika bu zamma razı olmamıştır Bunun sebebi ücretlere işveren tarafından yapılması kabul edilen zammın az olması değildir Gerçekten esasen tatminkâr olan ücretlere şirket tarafından bu kerre günde 3 liradan fazla olmak üzere yapılan zam azımsanacak bir miktar değildir.

Petrol — İş Sendikasını buna rağmen daha fazla almaya sevkeden sebepleri zammın azlığında değil başka başka yerlerde aramak gerekmektedir Petrol — İş Sendikası bilindiği gibi Batman-da diğer birçok yerlerde olduğu gibi toplu sözleşme düzeninden sonra bir kriz geçirmeğe başlamış ve sendikadan ayrılan işçilerin sayısı hergün artmıştır İşçilerin sendikadan ayrılmalarının sebepleri ise aidatların yüksekliği sendikanın yönetiminden memnuniyetsizlik sendika yönetimini tenkit eden üyelerin sendikadan ihraç edilerek toplu sözleşme ile sağlanan hak ve menfaatlardan yoksun bırakılmasıdır

İşte bu sebeplerden dolayı Batman'da iki bine yakın işçi Petrol — İş sendikasından [illegible] fakat [illegible] sendikaya yeniden dönmüşlerdir

Şimdi Sendika da ücret zamlarını bahane ederek işçilere daha fazla menfaat sağladığını ispat etmek ve kırılan prestijini kurtarmak amacı ile grev kararı almış bulunmaktadır

Fakat sendikayı greve iten diğer sebeplerin mevcudiyetini de iddia edenler vardır Bilindiği gibi Petrol — İş Sendikasının yabancı petrol şirketleri ile de yapılmış sözleşmeleri vardır Bu sözleşmelerden Shell ile yapılmış olanı 6 ay Mobil ve BP şirketleri yapılmış olanları da 9 ay sonra sona erecektir.

Petrol — İş Sendikası çeşitli yollarla belirttiği gibi gerek ücret seviyeleri ve sosyal yardımlar gerek işçi —İşveren ilişkileri bakımından ulusal petrol kurumlarının yabancı petrol şirketlerinden daha iyi durumda olduklarını çeşitli yollarla belirtmiş bulunmaktadır Fakat sendikanın bu yoldaki beyanları yabancı petrol şirketleri tarafından hoş karşılanmamıştır Bu şirketler petrolün daha ucuza satılması Türk petrolünün daha çok üretilip yabancı petrol ithalinin azaltılması ve genellikle petrol endüstrisinin millileştirilmesi yolunda açılmış ve gelişmiş olan kampanyaya kendi işçilerinin ve Petrol — İş Sendikasının da katılmasından kuşkulanmışlardır.

Petrol — İş Sendikasının ulusal petrol kurumlarının lehindeki beyanlarından sonra Türkiye Petrolleri A.O aleyhine giriştiği mücadele de yabancı petrol şirketlerini kırmamak *endişesinin de* rol oynadığını düşündürmektedir.

Gerçekten Petrol — İş Sendikası tarafından bir süre önce yayınlanan bir basın bülteninde Türkiye Petroleri A.O'nun sağladığı kârın bu kuruma kanunla tanınmış olan muafiyetlerden ileri geldiğinin, yabancı şirketlere ise böyle muafiyetler tanınmamış olduğunun belirtilmiş olması mânidardır. Türkiye Petrolleri A.O. yabancı petrol şirketlerine karşı, ve onlara rağmen bir petrol savaşının içinde *bulunmaktadır* Bu şirketin yöneticileri bir yandan yabancı şirketlerden diğer yandan bazı politikacılardan gelen baskılara karşı koymak durumundadırlar Bugün şartlar ulusal çıkarları herşeyin üstünde tuttuğunu tekrarlamaktan zevk duyan Petrol — İş Sendikasının yeri Türkiye Petrolleri.nin yanında olmalıdır

Kaldı ki, petrol — İş Sendikası özel sektörde birçok işverenlerle yaptığı sözleşmelerde bunların mali durumlarının kötü olduğunu kabul ederek ya hiç ücret zammı almadan sözleşmeler yapmış ya da çok az bir ücret zammına razı olmuştur.

Hal böyle iken bu sendikanın şimdi ulusal bir kurum olan Türkiye Petrolleri A.O'nın yabancı petrol devlerine karşı açtığı savaşta onu her bakımdan sarsmağa çalışması bir çelişme teşkil etmektedir

KARA LİSTE

Bazı milletvekillerini partilerin aday listelerine koydurmamak amacı ile Türk-İş tarafından yayınlanan «kara liste» nin kanuna aykırı olduğu ileri sürülerek toplatılması ve Türk-İş binasında yapılan aramadan sonra Tokat'ta adli makamlar listenin ve bununla ilgili broşürlerin kanuna aykırı olmadığına karar vermişlerdir.

Kara listenin yayınlanmasından dolayı Türk-İş yöneticileri aleyhine dâvâ açılmış olması, Türk-İş binasında arama yapılması kadar önemli değildir.

Esasen bütün sendikacılar ve Türk-İş yöneticileri asıl bu nokta üzerinde, yani bir işçi teşekkülü binasına girilerek arama yapılmasına karşı tepki göstermişlerdir.

Burada kara listenin ve onu açıklayan broşürlerin yayınlanmasının kanuna aykırı olup olmadığı konusunu tartışmak meselenin adalete intikal etmiş olması dolayısiyle doğru değildir. Buna karşılık kara listenin yayınlanmasını zorunlu kılan sebeplerle iktidar, partiler ve sendikalar arasındaki ilişkiler üzerinde durmak yerinde olacaktır

Türk-İş yöneticileri ve genellikle sendikalar bugüne kadar politika ile uğraşmaktan daima çekinmişlerdir. Sendikaları ve işçileri politikadan uzak tutmak yolunda gerek iktidar çevrelerinin, gerekse onların yardımcısı olan dış eğitimcilerin bu yoldaki gayretleri bu bakımdan olumlu sayılabilir Fakat olaylar, sendikacıları ister istemez politika ile ilgilenmeye zorlamıştır. Bütün sosyal hayatı olduğu gibi çalışma hayatını da düzenleyen kanunlar Parlâmentodan çıktığına göre, sendikaların ve işçilerin hak ve menfaatlerinin korunmasının ancak Parlâmentoda söz sahibi olmakla gerçekleşebileceği meydandadır Türk işçisinin temel hakları Anayasada yer almış olmasına rağmen bu hakların kullanılış biçimini ve sınırlarını gösteren kanunların Parlâmentodan kolayca geçmediği, ve geçtiği şekli ile de Anayasaya uygunluğunun söz götürdüğü herkesçe bilinmektedir.

Türkiye'de işçiler endüstrinin gelişmesi ile belirli bir kuvvet haline gelince, bu kuvvetten korkanların ve menfaatları bozulanların Parlâmentoda gittikçe daha sert bir tutum aldıkları görülmüştür Partiler işçilerin oylarını kaybetmemek amacı ile doğrudan doğruya ve açıkça işçi hakları aleyhine cephe almaktan çekinmişlerse *de bu partilere bağlı bazı sözcüler böyle bir sakınca* görmemişlerdir.

Eski adı ile İşçi Sigortaları, yeni adı ile Sosyal Sigortalar Kurumunun bazı hallerde ilâçları özel eczahaneler yerine kendisinin sağlaması Mecliste önlenmiş, Toplu Sözleşme, Grev ve Lokavt Kanunu ile Sendikalar Kanunu Mecliste görüşüldüğü sırada bazı milletvekilleri aleyhte görüşler ileri sürmüşlerdir.

Bütün bunlar Türk-İş'i sendikalar ve işçiler aleyhinde çaba harcayan milletvekilleri üzerinde baskı yapmağa zorlamıştır.

Bu baskı zorunluğunun ilk sonucu da sayıları onu bulmayan ve çeşitli partilere bağlı bazı milletvekillerini aday listelerine seçtirmemek için bir kara liste yayınlamaktan ibaret olmuştur. *Böyle bir listenin yayınlanması Türk-İş lehine* bir hareket sayılmalıdır. Gerçekten kara liste daha yayınlanmadan etkilerini göstermiş ve bazı politikacıları telâşlandırmıştır. Fakat asıl önemli olan nokta kara listeye karşı gösterilen tepkinin Türk-İş'i sendikalarla partiler arasındaki ilişkileri ön plâna almak zorunda bırakmasıdır.

Gerçekten işçi düşmanı olarak nitelenen bazı milletvekillerinin Parlâmentoya girip girmemeleri büyük bir önem taşımamaktadır. İşçiler yararına olan bazı kanunların Parlâmentodan çıkmasına sadece bu birkaç milletvekilinin engel olduğunu düşünmek yanlıştır. Bu milletvekilleri işçi ve sendika aleyhtarı konuşmalar yapmış olabilirler, fakat bunların dışındaki milletvekilleri ve Mecliste temsil olunan partiler bu *birkaç milletvekilinden farklı düşüncede olmuş* olsalardı elbette bu kanunlar bugünkü şekilleri ile Meclisten geçemezdi. Demek ki, mesele Mecliste temsil olunan partilerin tutumuna ve onların milletvekillerinin düşünce şekillerine gelip dayanmaktadır.

Türk-İş'in Meclis görüşmelerini izlemek için harcadığı ve bundan sonra harcayacağı büyük emek ve masrafların verimli olabilmesi için meseleyi ferden milletvekilleri olarak değil, partiler olarak ele alması şarttır.

Türk-İş'in kara listesinde yer alan kişilerin partilerin aday listelerine yeniden giremediklerini düşünelim, bu neyi değiştirecektir? Kanaatimizce, hiç bir şeyi, ya da çok az şeyi. Parlâmentoda temsil edilen partilerin toprak reformu, vergi adaleti, sosyal adalet, millileştirme, sendika, grev hürriyeti gibi konulardaki düşünce ve tutumları ortada olduğuna göre, bu partilere *bağlı 3 - 5 milletvekilinin Parlâmentoya yeniden* girememeleri önemli değildir. Önemli olan bu partilerin tüm olarak Parlâmentodaki üstünlüklerine son verebilmektir.

Türk-İş ve Sendikalar faaliyetlerini ve çalışmalarını bu nokta üzerinde topladıkları takdirdedir ki, olumlu sonuçlar elde edebilirler. Aksi halde, bugün seçilmeyen 3-5 milletvekilinin yerine yenileri kolayca girebileceği gibi mevcutlar içinden de büyük sermaye ve toprak sahiplerinin menfaatlerini savunmak için işçilere ve sendikalara hücuma geçecek pek çok milletvekili ortaya çıkabilecektir. Aslında o milletvekillerinin bellibaşlı partilerde yer alabilmeleri de büyük sermaye ve toprak sahiplerinin çıkarlarını savunduklarındandır. Bu milletvekilleri kendi mensup *oldukları yada temsil ettikleri çıkarlar* yerine sendikaların ve işçilerin çıkarlarını savunmaya başladılar mı, partilerinde esasen barınamazlar.

Türk-İş'in birkaç milletvekilini yeniden seçtirmemek gibi pasif bir faaliyet yerine, kendi istediği kişileri Parlâmentoya sokmak için çalışması şüphesiz daha olumlu bir harekettir. Fakat şimdiki halde, Türk-İş böyle bir çalışma için hazırlıklı değildir

Bundan başka sendikacıların çoğu ve Türk-İş yöneticileri kısa sürede elde edebilecekleri başarıları gözönünde tutarak iktidara namzet partilerle ilişkilerini tamamen bozmak niyetinde değillerdir.

Gerçekten Türkiye'de birçok şeyler ancak siyasi iktidar sayesinde elde edilebilmektedir. Devletin müdahalesinden tamamen uzak olarak işlemesi gereken toplu sözleşme düzeninde bile birçok sendikacı'ar iktidarın desteğine dayanmakta ve onu elde etmeğe çalışmaktadırlar. Çünkü aksi halde, başarılı toplu sözleşme yapmaları bile tehlikeye girmektedir.

Sendikaların ve Türk-İş'in siyasi iktidarı kendi yararlarına kullanmaları aleyhlerinde değil çok kere lehlerinde bir hareket olarak düşünülebilir. Büyük sermaye ve toprak ağalarının temsilcisi iktidarlardan işçiler yararına bazı faydalar sağlayabilmek genel olarak bir başarıdır. Yalnız burada dikkat edilecek bir nokta vardır. O da iktidarlardan elde edilen bu faydalara karşılık sendikaların iktidarlara boyun eğip eğmediklerididir. Maalesef, sendikalar ve siyasi iktidar arasındaki ilişkilerde çok defa [illegible] sendikalar değil, siyasi iktidarlardır. Sendikalar ise kısa sürede ve geçici çıkarlar karşılığında siyasi iktidarlara ödedikleri bedeli tam olarak değerlendirememektedirler.

Sendikaların sözde «baskı grupları» olarak, işçileri bir parti etrafında örgütlemeden de, istediklerini siyasi iktidarlara kabul ettirebilecekleri düşüncesinin Amerika Birleşik Devletlerinde bile fayda sağlamadığı ortadadır. Taft-Hartley kanunu ile sendika hürriyeti aleyhinde [illegible] kanun A.B.D. de hâlen yürürlüktedir ve bu memlekette kanun yapıcı meclislerin büyük şirketlerin sözcülüğünü yapmaktan ileri gidemediğini de bilmeyen yoktur.

Bu şartlar altında sendikacıların politik mücadeleyi ekonomik mücadeleden ayrı ve hattâ lüzumsuz görmeleri tamamen yanlıştır. Aslında işçiler için ekonomik ve politik olarak birbirinden ayrı iki mücadele yoktur, bir tek mücadele vardır: Çalışanların sermayenin baskısı altında ezilmekten kurtulmaları için yaptıkları mücadele. Her ülkede sendikaların yürüttüğü ekonomik mücadele ile, işçi partilerinin ya da sosyalist partilerinin yürttükleri politik mücadele aslında bu bir tek kutsal kurtuluş mücadelesinin iki kolundan başka bir şey değildir ve birbirlerini tamamlamak zorundadırlar. Bu da sendikaların işçi çoğunluğunun sermaye partilerinin «lütuf»larından vazgeçip, işçi partisini Parlâmentoya sokmaları ile gerçekleşebilir.

Adil Aşçıoğlu

YÖN'ün soruşturması

Milli Kültür ve Batı Kültürü ile ilişkiler

Cezayir'de yapılan «Milli kültür ve devrimci kültür» tartışmasının çevirisi sanatçılarla yazarlar arasında, okurlarımız arasında geniş bir ilgiyle izlendi.

Milli kültür ve batı kültürü ile ilişkiler, bugün, fikir ve sanat hayatımızın en canlı meseleleri olmakta devam ediyor. Geçmişin kültür ve sanat eserlerinden yararlanılabilir mi? Bir milli kültürün oluşum şartları nelerdir? Batı kültürü ile ilişkilerimizde göz önünde bulundurulması gereken noktalar nelerdir?

Düşünürlerimizin, yazarlarımızın, sanatçılarımızın bu meseleler üzerinde söyleyecekleri, yalnız Türkiye için değil, az gelişmiş öteki ülkeler için de önem taşıyacaktır.

Soruları, değişik eğilimleri yansıtabilmek isteğiyle belirli yazarlara ve sanatçılara sorduk. Cevapları, elimize geçme sırasına göre yayımlayacağız.

Sorular şunlardır:

1. Türk sanatçısı, geçmişimizin kültürel ve sanatsal değerlerinden yararlanabilir mi?
a. Yararlanabilirse, bu yararlanma nasıl olmalı? Edebiyatta, müzikte, resimde, tiyatroda?.
b. Yararlanamazsa, sanatını neye dayandırmalı?
c. Bir milli kültürün oluşum şartları sizce nelerdir?.
2. Batı kültürü ile ilişkilerimizde göz önünde bulundurulması gereken noktalar sizce nelerdir?
a. Batı kültüründe «zararlı - yararlı» şeklinde bir ayırma yapmayı doğru buluyor musunuz? Doğru bulmuyorsanız, nedenleri?
b. Böyle bir ayırmayı doğru buluyorsanız, sizce batı kültürünün hangi yanlarını almalıyız, hangi yanlarını almamalıyız?

Düzenleyen: FETHİ NACİ

S. Eyüboğlu

1 Türk sanatı, geçmişimizin (kı Anadoluyu bütün tarihiyle benimsersek, insanlığın da geçmişidir nerdeyse) kültür değerlerinden elbet yararlanabilir, yararlanmalıdır; yararlanmazsa Türk sanatı sözünün bir anlamı da kalmaz zaten.

Bu değerlerden nasıl yararlanmalı? Asıl sorun bu işte. Ama bu sorunu sanatçı yalnız düşünerek değil yaratarak yaratırken çözer. reçetesi, *kuralı, sınırı* olamaz bu işin. Sanatçı onlardan nasıl yararlanacağını aramadan birdenbire, umulmadık, beklenmedik bir biçimde yararlanıverir. Bir de bakarsınız eski bir türkü, bin yıllık bir nakış, dinlemekten usandığımız bir masal, yalnız iskeleti ya da bir tek ayrıntısı ayakta kalmış bir yapı sanatçının *elinde dirilmiş*, yepyeni, çağdaş bir anlam kazanmış. Aynı sanatçının elinde eski değerler büsbütün yıpranabilir de, belli olmaz. Yararlanmanın başarılı olması, önceden kestirilemiyecek değişik koşullara, sanatçının kültür derinliğine, zevkine, sezgisine, içtenliğine bağlıdır.

Bununla beraber, eski değerlerden yararlanmanın nerde, nasıl fiyasko verdiğini görüp söyliyebiliriz. Örneğin yeni bir yapıyı ille de *geçmişimize* bağlansın diye kemerli, kafesli süslere boğmak alaturkayı eski niteliğiyle çok sesli müziğe uygulamak, tiyatroda gerekli gereksiz Dede Korkut ya da Nedim ağzıyla konuşmak, şiire Yunus edâsı, resme minyatür, kilim havası eklemek çıkar yol değildir. Bu yoldan belki bir moda yaratılabilir ancak, sanat eseri değil. Eskiye dönme, eskiden yararlanma değil, zararlanma olur. Eski dediğimiz değerlerin kendi çağlarında yeni olduklarını unutmamalı. Ancak çağının insanı olan, eskiyi bilip aşmış olan sanatçı eski değerlerden yararlanabilir. Eski *değer yeni, yepyeni bir anlam yüklenip* bugüne maledilmedikçe yerli yerinde ya da müzede kılına dokunulmadan kalması çok daha iyi olur. Zaten kendi değerlerimizi sadece *görmek için bile* kendimizden az çok uzaklaşmak, dünyaya açılmak, çağdaş ve geniş anlamıyla insan olmak gerekir.

Bir milli kültürün oluşum şartlarına gelince, bunların başında bugünün anlamıyla, bağımsız, lâyık ve halkçı bir millet olmak gelir. Cumhuriyet öncesi dünyamızda, *halk edebiyatı ve sanatları* dışında, milli bir kültür vardı diyebilir miyiz? Divan edebiyatının milli kültür kavramı içine girebilmesi için, bu kavramı dünyaya yaymış olan Batı'nın bütün edebiyatları gibi halkın diline dayanması gerekirdi. İtalyan milli kültürünün kaynağı olan Dante'nin baş özelliği, lâtince ve Yunancaya dayanan bir kültürü halkın diline aktarmış olması dır. Aynı şeyi Montaigne, Shakespeare, Goethe ve *daha nice milli Batı* yazarları için söyliyebiliriz. Bizde aynı işi görmüş olan Yunus, ancak Cumhuriyet Türkiyesinde edebiyat kavramı içine girebilmiştir. Halk dışı bir milli kültür düşünülemez demek istiyorum. Ayrıca halka da dayansa, kapalı bir milli kültür de düşünemiyorum. Milli kültür, *millete mal edilen dünya ve insanlık* değerleri demektir. Kültür kendini aşma, dünyaya açılmadır her şeyden önce. Bizim Osmanlı Sarayı içine kapandıkça hem milli hem de kültürlü olmaktan çıkmıştır. Bu sarayın en milli ve en kültürlü yazarı, dünyaya ve insanlığa en çok açılabilen Evliya Çelebi olmuştur *ki o da ancak kapalı* çevrelere yaranarak canını kurtarmış olsa gerektir. Özgür bir Evliya Çelebi neler daha kazandırabilirdi kültürümüze! Bu da bizi milli kültürün oluşum şartlarından biri olan özgürlüğe götürüyor. Milli kültürlerin özgürlük özlemleriyle başlayıp geliştiği yadsınamaz. O kadar ki milli kültürler baskı ve boyunduruğa baş kaldıranların sesine boyanır çoğu zaman.

2 Batı kültürüyle ilişkilerimizde göz önünde bulundurulması gereken noktalardan biri, bu kültürün milletler, devletler, dinler üstü evrensel değerler arayışından, Humanizmadan doğmuş olduğudur. Her Batı milletinin kendinde renklendirdiği bu değerler, hiçbirinin okuluna, yoluna, suyuna gitmekle elde edilemez. Batı bizim için Humanist, lâyık, halkçı, gerçekçi ve bilimci kültürün geliştiği yerdir, öyle sayılmalıdır herşeyden önce.

Gerçi Batı uygarlığı, tekniği bu kültürden ayrılamaz. Ama bu dış belirtilere sonuçlara özenmek taklitten öteye götürmez bizi ve ister istemez belli bir Batılı milletin ardına takar. Kısacası Batı'nın özüne yönelmeliyiz sözüne değil. Yunan - Lâtin kültürü nasıl bir İngilizin İngiliz olarak gelişmesine engel olmadıysa, bizim de Türk olarak gelişmemize engel olmaz. Batı insanlara dünyayı açıp kendilerini buldurdukça Batı'dır, belli bir Batı milletine benzettikçe değil. Ben milletimin kafaca Batılı olmasını isterim, ama hiç bir Batı milletine benzemesine razı değilim.

Batı kültüründe yararlı - zararlı diye bir ayırma yapmayı doğru bulmam. Bu kültürün yerine göre zararlı yararlı yönleri olsa bile, *böyle bir ayırmayı ancak Hitler* gibi gözü dönmüş kültür yoksunları yapabilir. Kültür işlerinde kesip atmak, politikada atıp tutmaktan, asıp kesmekten farksızdır: Bindiği dalı da kesebilir kesip atan kişi. Kimi Fransızların zararlı sayıp nerdeyse yasaklamaya kalkacakları sanat akımları bugün *Fransa'nın yüzünü ağartan* yararlı insanlar yetiştirmiştir. Kültür ancak sınıflandığı, kalıplaştığı zaman zararlı olabilir, olduğunu gördük, görüyoruz. Kaldı ki bir kültürün şurasını alıp burasını almak kimsenin elinde değildir, hele insan soluğunun dünyanın dilediği köşesine ulaşabildiği çağımızda Sansür budalalarına, yasak düşkünlerine söylenecek söz şudur: Sizden başka hiç kimsenin düşüncesinden insanlığa zarar gelemez; çünkü yalnız düşünceyle insanlığın arasına giriyorsunuz. Yalnız sizin düşüncenizi yasaklamak kültüre yararlı olabilir; çünkü yalnız siz insanların öğrenme *hakkına el koyuyorsunuz*, oysa bu hakka Tanrı bile el koymamıştır.

Batı kültürünün Batı imperializminin âleti olduğu, sömürücülerin ekmeğine yağ sürdüğü düşüncesine de katılmıyorum. Batı devletleri imperializmin de, sömürgeciliğin de daniskasını kurmuş olmakla beraber her ikisini kökünden sarsıp yıkacak düşünce de yalnız Batı'da gelişmiş ve dünyaya oradan yayılmıştır. Bütün bağımsızlık savaşlarının başında Batı kültürüyle uyanmış, hattâ Batılı aydınlarca desteklenmiş önderler vardır. Din gibi kültürü de kötüye kullananlar insanlığın yüz karasıdırlar, ama Batı kültürünün temsilcileri olmaktan çok uzaktırlar. Batı'nın tek dişi kalmış canavarı kültürü değil tam tersine, bu kültürün bilim ve sanat yoluyla dişlerini söktüğü para babalığıdır. Başka bir uyanma yolu bulmadan Batı kültürüne karşı kuşku uyandırmak, bu kültürü insan sömürenlerin bir yemi gibi görmek ne kazandırır bize? Biz ki kendi sömürgenlerimizi bile ancak Batı gözlükleri taktıktan sonra görebilmeğe başlamışız, biz ki Mustafa Kemal'in ağzından Batılı sömürgenlere karşı Batılı bir dünya görüşüyle, Batılı hak ve adalet anlayışıyla seslenmişiz. Mustafa Kemal'ı fazla Batı hayranı görerek eski Doğu kültürü alışkanlıklarına dönüveren devrimci liderler er geç yanıldıklarını anlıyacaklardır bence. Çünkü, Mustafa Kemal'den daha ileri sosyalist ülkülere yönelmiş de olsalar, Batı kültürü konusunda akıldan çok duygudan yana gidiyorlar; halklarının baskı yoluyla benimsediği bir takım mutlu azınlık inançlarını ve modalarını, gericilerin ekmeğine yağ sürerek sürdürüyorlar. Sömürgen Batılılara kızıp Batı'nın hem daha bilimsel, hem daha halkçı türlü eğitim yollarını, örneğin Lâtin harflerini, sayı işaretlerini, ölçü biçimlerini tutmayıp Doğu saraylarının donmuş alışkanlıklarını zorla yaşatmaya çalışmak ve dünyadan habersiz halka bir milliyetçilik gibi göstermek, bir zaman için ne kadar başarılı sonuçlar verirse versin, gülünç, zararlı ve insanlığın ileriye gidişini durdurucu davranışlardır.

Bütün bunlar bir yana, Batı dediğimiz kültür yolu ne belli bir milletin malı, ne de artık bizim yalnız batımızdadır. Japonyaya göndereceğimiz bir öğrenci orada Batı kültürünü edinmeğe gidecektir, Doğu kültürünü değil.

PAUL ELUARD

İŞÇİ

Ağaçlarda tahtalar görür
Dağlarda yollar

Göz görür el tutarken
Demir dokur taş yuğurur

Güzelleştirir doğayı
Süsünün püsünün dışında
Çalışır.

Türkçesi: C. Sevdalı

YENİ YAYINLAR:

SEVİM BURAK
YANIK SARAYLAR

Son yıllarda dergilerde yayınladığı hikâyelerin değişik havasıyla ilgi uyandıran *Sevim Burak*, 1963 - 1964 yıllarında yazdığı 6 hikâyeyi «Yanık Saraylar» adı altında bir kitapta toplamış.

Kapak resmini ve desenlerini *Ömer Uluç'un* yaptığı kitabın fiyatı 10 liradır.

Niyazi Berkes

1 Sanatçı geçmişin kültür ve sanat değerlerinden yararlanabilir. Bunun nasıl olacağını şüphesiz sanatçı herkesten daha iyi bilir. Bunun bir yöntemi, kuralı olduğunu sanmıyorum.

Ancak geçmişin kültür ve sanat değerlerinden yararlanmanın belirli sınırları var elbet. Geçmişin sanat eserleri kopya edilemez; tek rarlanamaz; hem çirkin, hem gülünç olur. Demek ki iş geçmişe *dönmek, geçmişi yaratmağa* kalkışmak değil; geçmişten yararlanarak yaratılacak eserin sanatçının kendi zamanı ve insanı için değer taşımasını sağlamaktır.

Sanat sadece geçmişin kültür ve sanat değerlerinden yararlanmakla yaratılacak bir şey olmak zorunda değildir. Geçmişin eserlerinden yararlanmanın zıddına gitmekle de gerçek bir sanat yaratılabilir sanısındayım. Sanat, bir karşı— gelmenin yaratmasıdır. Bu, *geçmişe* karşı olabilir, şimdiye ya da yarına karşı olabilir. Doğu'ya karşı olabilir, Batı'ya karşı olabilir. Mesele, bu isyana insan için bir anlam katmaktır. Geçmişin değerlerine karşı geliş onların cahili kalmakla değil, onları şimdinin perspektifi ile eleştirmekle mümkün olur. Geçmişin kültür *değerlerine* sadece arka çevirmekle sanatçı yaratıcılık imkânlarını sağlamış olmuyor.

Milli kültürün oluşum şartları, şu halde geçmiş değerlendirecek bir milli açı olmasını gerektirir. Biz bugün geçmişimizin kültür ve sanat değerlerine karşı şiddetli bir görüşsüzlük hali içindeyiz. Geçmişin kültür mahsulleri ile ilişiğimiz her gün daha geniş ölçüde kopmaktadır. Yazı ve dil değişmeleri, bu konuşu meselâ *Araplarda olduğundan daha* sert bir kopuş yapmaktadır.

Bu, bizde bir elverişli bir de elverişsiz iki sonuç yaratmıştır. Türk düşünü dah çok serbestleşmiştir. Fakat buna bakarak sadece bununla modernleştiğini ve Batılaştığını sanmıştır. Hem dünü, hem Batı'yı tanımadığı için ortada ve havada kaldı. Bu yüzden ya geçmiş hayranlığı ya da Batı hayranlığı gibi iki olumsuz ve kısır özlemin ortasında kalmıştır. Geçmişi değerlendirmenin çaresi, geçmiş hayranlığı gütmek değildir. Bu ne geçmişi bize tanıtır; ne de bugünün yaratıcılığına bir şey katar. Muhtaç olduğumuz şey geçmişi tanıyabilmek için gerekli açıyı kazanmaktır. Bunu da bize geçmişin kendisi değil ancak bugün verebilir.

2 Geçmiş hayranlığına karşıt olan Batı hayranlığı özlemi için de öyle. Türk düşünü Arap düşününden dah çok serbestleştiği halde Batı'yı Arap düşününden daha başarılı olarak anlamış değildir. Bu, siyasi hayatımızda kendini gayet iyi göstermektedir. Batı kültürü ile ilişiklerimizde göz önünde bulundurulacak noktalar «taklitçilikten», «kültür peykliğinden» kurtulmak başlığı altına giren bir sürü meselelerdir. Zaten «Batı kültürü», «Doğu kültürü» gibi ayırmalar kültürsüzleşmiş toplumların okumuşlarının kafasındaki yapma ayırmalardır. «Batı kültürü» diye olmuş — bitmiş bir şey yoktur; onun için

«Batı kültürü» nü almak diye bir şey de olamaz.

«Batı kültürü» nde zararlı - yararlı şeklinde bir ayırma yapmayı, doğru veya yanlış bulmuyorum sadece anlamsız buluyorum. Kültür «zarar» ya da «yarar» işi değildir Bunun gibi, *«Batı kültürü» nün hangi* yanları alınmalı, hangi yanları alınmamalı sorusunu da anlamsız, yersiz, faydasız buluyorum. Batı ile karşılaştırmalarda tâ Tanzimattan beri gelen bu anlamsız soruyu artık bırakmak zamanına geldiğimizi sanıyorum. Bir kültür veya onun şu veya bu yanı «alınmaz». «Almak» ancak kopye etmek ya da çalmak demektir. İkisi de sanat ve kültürü öldürmeğe yeter Ekonomi teknoloji, bilim ve fikir alanlarında da öyledir

Büyük dava almak veya almamak şu yanı ya da bu yanı almak değil; kültür ve sanat adamı ile onun kendi toplumunun karşı karşıya gelmesidir. Kendi toplumundan olmayan toplumların kültürünün alıcısı ve acentesi haline gelen sanat ve kültür adamı toplumsal çevre ile kendi sanatı arasında köprü kuramaz.

Batı kültürünün şu veya bu yanının alınması konusundaki düşüncelerim bunlar. Bir de «Batı» kavramının kendisine dokunmak isterim.

Millî bir kültürün gelişimi konusunu tartışırken, onun karşısına koyduğumuz ve Batı terimi ile adlandırdığımız şeyin kendisinin belirlenmesi, *bu konuyu anlamlı* yolda ele almanın ilk zorunlu şartıdır. Çünkü bu terimle neyi anladığımız açık ve seçik *değildir.*

Bizde şimdi «Batı» dediğimiz şey üzerinde ilk olumlu gözlemler, iki yüzyılı aşkın bir zaman önce Paris'e gitmiş olan Yirmisekiz Çelebi Mehmet Efendi tarafından başlatılmıştı. O zamandan bu yana Çelebi Efendiden ileri gitmiş değiliz. Avrupa hayatının kolayca gördüğümüz, hoşumuza giden övülecek başarı görüntülerini tekrarlar dururuz. Millî kültür tartışmaları en çok edebiyat, sanat ve eğitim işleriyle ilişikli kişiler arasında yürütüldüğünden, Avrupa toplumlarının üst yapısının ayrı parçaları kafamızı etkilemiştir. *Toplumumuzun somut* hayatını etkileyen yanları yalnız siyaset ilişiklikleri kategorisi içinde gördüğümüzden bunları Batı devletlerine karşı güdülecek siyaset meseleleri sayıp siyasî uyduluk ötesinde bir Batı ilişkisi kuramamışız.

Böylece, Batı kültürünün hangi yanı alınmalı diye somut sorular koyduğumuz halde, alınacak birimin kendisi soyut bir kavram altında kalmıştır. Batı medeniyeti veya kültürü gibi terimler Batıda bile yuvarlak sözler olarak yaşamaktadır.

Her şeye rağmen, kasdettiğimiz *şeyin bir toplum sistemi olduğu* meydandadır. Bir sistem bir tarih süresi içinde gelişen bir örgüttür. İçinde gelişti̇ği maddî bir ortam vardır. Temelinde ekonomik bir sistem yatar. Avrupanın bizi etkilemeye başladığı çağdan beri gelen bu sisteme kapitalist sistem diyoruz. Bu temel belirli teknolojik araçlar ve yöntemlerle işler Bizde buna Batının maddî medeniyeti demişler İyi midir, kötü müdür; alınmalı mı, alınmamalı mı? diye de üstüne çok söz edilmiştir. Fakat nasıl meydana gelir? Nasıl alınabilir? Bizde benzeri nasıl gelişebilir? diye hiç sorulmamıştır. *Soruyu yersiz koymak* yüzünden işin bu yanı tıkanınca, bu maddî medeniyet denen şeyi atlayıp, onun üstünde manevî medeniyet denen ve sistemin alt yapısının üstünde gelişen üst yapıya gözleri dikilmiştir.

Halbuki bir toplum sisteminin üst yapısını kavramak daha da güç bir iştir, hele onun alt yapısı hiç kavranmamışsa. Çünkü sistemler tarih süresi içindedirler; yani statik değil, dinamiktirler Bu dinamizm yüzünden bir sistemin altı ile üstü arasında daima bir tıpatıplık hali yoktur. Hattâ zaman zaman ikisi arasında zıtlıklar ve çarpışmalar olur. *Bazan* birincideki bir yenilik ötekini altüst eder; bazan ikincideki bir çalkalanış ötekine *yepyeni bir* şey katar. Teknik etkenler toplumsal ilişiklikleri değiştirmeye yönelir veya toplumsal ilişikliklerdeki gerginlikler, çatışmalar maddî medeniyete yeni bir aşama getirir.

Batı toplum sisteminin bu iç yanlarından başka, onun dışında olmamız bakımından onun bir yanı daha bizi ilgilendirir: Bu sistemin bizim gibi kendi dışında olan toplumlarla da etkili ve çatışmalı ilişiklikleri vardır ve bu hem kendi içindeki işlerle, hem de dışındaki toplumun içindeki işlerle ilgisiz değildir.

Demek ki Batı denen şeyi kavramada hem Batı toplumunun mekaniğini ve dinamiğini, hem de bunlarla kendi toplumumuz arasındaki ilişiklikleri gözönünde tutmak gerekiyor. Batı, Batılılaşma, Batıcılık gibi genel ve yuvar*lak terimlerle meseleyi* kavrayamayız.

Bugün, yavaş da olsa, anlaşılıyor ki Batı denen şeyden düşman yenmek için silâh, ordu beslemek için borç, eşyamızı yapmak için makine, aydınlanmak için eğitim usulü, devlet yürütmek için kanun, eğlenmek için sinema almak, edebiyatımızı zenginleştirmek için tercümeler yapmak zorunlu şeyler olarak yürümekte ise de, bunların kendisi Batılılaşmayı yani Batı toplumu gibi bir toplum olmayı sağlamıyor. Bir millet toplumu olmaya doğru onların bir etkisi oluyorsa da, onu gerçekleştirmemeye doğru da çok etkileri oluyor. İki yönden: 1) Bu etkiler, kendi toplumumuzda kendine uydu olarak geliştirdiği çıkar gruplarının isteğine göre yürütülüp toplumun gelişmemiş, güdük, çarpık bir toplum olarak kalmasına yarayabiliyor. Meselâ, milyarlık parlamento, opera yapıları olan toplumun halkının dörtte üçü çul çaput içinde yaşayabiliyor. 2) Bu *etkiler toplumun alt ve üst yapısı* arasında onu çağdaş bir toplum haline getirecek uygulamalar, düzeltmeler, *düzenlemeler yapılma*sına engel olabiliyor. Bizim yuvarlak yuvarlak anladığımız Batı ve Batılılaşma, boyuna bu iki şeye yaramıştır. Böylesi, millî kültür gelişmesine götüren yol değildir.

Demek ki millî kültürün gelişmesi, bu uyduculuktan kurtulmak ve toplumsal yapıyı, çağdaş uygarlığı kendinde gerçekleştirme kudreti olan bir sistem haline *sokmakla mümkün olacaktır.*

Türk aydın (sanatçısı ve düşünürü) bunu kavradığı bir aşamaya gelmiştir. Çünkü o, iç ve dış çıkarların değil, millî varlığın ve özlemlerin temsilcisidir. Şimdi ona düşen ödev, bu özlemlerin önüne geçen kuvvetlere karşı savaşmak; bunu, var kuvveti ile topluma duyurmak ve anlatmaktır.

*İşte sanatçıya ve düşün adamı*na düşen şey bunu yapacak sanatı yapmak, bunu anlatacak fikirleri işlemek ve yaymaktır. Millî kültürün gelişmesi şu veya bu almakla değil, bunu yapmakla olacak ve o zaman onun milletlerarası değeri de olacaktır.

Mehmet Seyda

1 Grek ve Romen (Mitolojisi) masal - bilimi yüce Shakespeare de içinde olmak üzere, bugün de hâlâ Batılı yazar ve düşünür için tükenmez bir kaynaktır. Batı kültürünün beşiği olan bu kültürle çağdaş sanatçı ilişkisini kesmeyip ondan esinlendiğine yararlandığına göre, bizim, kendi geçmişimizin kültürel ve sanatsal değerlerinden özel olarak *yararlanmamız herhalde* pek yabana atılacak şey değildir Hattâ kimi «Anadolucu» aydınımızın Yunan masal — biliminin beşeği olarak Anadoluyu göstermelerine bakarak o kaynağı biz sanki neden kullanmamışız kullanmıyoruz? diye düşündüğüm zamanlar da oluyor Ayrıca sanatın, edebiyatın evrensel oluşu, bize bu konuda bir hak da tanır.

Ama «geçmiş'imizin kültürel ve sanatsal değerleri» deyiminden çıkan anlam bu olmasa daha yakın ve bütünüyle bize değgin bir geçmiş söz konusu olsa gerektir. Böyleyken de gene bir ön ilke olarak yararlanılabilir görüşünü tutuyorum

Dil grupları içinde eklemeli dil grupu içine giren Türkçeyle yazılı şiirimizin hiç değilse 500 yıllık bir geçmişi var. Bu ise her ulusta olduğu gibi bizde de geçmişi, geleneği bakımından şiire bir öncelik veriyor Geçmişle bağlantılar kurmak geçmişten yararlanmak konusunda günümüz şairinin önüne bol zengin olanaklar yığıyor Nitekim Nâzım Hikmet'i büyük şair yapan öğelerden biri onun sırasında hem halk, hem de divan edebiyatından —hattâ kurtuluş Savaşı Des*tanı'nda rastlanıldığı* gibi sırasında Tevrat'tan bile— esinlenmesi bir şiir geleneği ile bağlantılar kurabilmesidir *Herhangi bir araş*tırma, Nâzım'ın Batı şiirinden çok, geleneksel Türk şiir çizgisini *izlediğini ortaya koyacaktır*

On sekizinci yüzyıldan başlayarak bugüne dek edebiyatta salt egemenliğinin son aşamasına varmış, çağdaş edebiyatın en özel, en yeni bir kolu olan roman'a gelince; bir Fransız bir İngiliz ya da bir Rus her şeye karşın gene *de a — açıklama b — olay örgü*sü, c — kronolojik düzen gözetir kendi geleneksel roman örgü*sünün değiştirilmesinden dem vu*rurken biz bu olanaktan bütünüyle yoksunuz. Çünkü bilindiği üzere, roman türüne *belli başlı* ilk örnek sayılacak Don Kişot bundan 500 yıl önce yazılmışken, Şemsettin Sami ilk Türk romanı «Taaşşuk-i Talât ve Fitnat» ı ancak 1872 de yazdı Demek ki, Tür romanı daha yüzüncü yılını bile doldurmadı.

*Öte yandan, bizde yazılan ro*man çeşidi örneklerinin ilkin «çeviri» sonra da, Batı romanlarını «taklit» ederek benzetme ile verildiğini biliyoruz.

1884 yılında yayımladığı Celâl adlı oyunun önsözünde, Tanzimat'tan beri değişen edebiyatta siyasal makaleler, roman ve oyun gibi üç yeni dalın ortaya çıktığını yapan Namık Kemal, eski yapıtlarla romanı karşılaştırırken, eski yapıtlar arasında her ne değin İbretnüma gibi, Muhayyelât gibi, Aslı ile Kerem gibi hikâyeler varsa da, bunların hemen hepsinin, tılsım ile gömü bulmak bir yerde denize batıp sonra yazarın hokkasından çıkmak, ah ile yanmak, külüng ile dağ yarmak gibi... Gerçeklerin dışında birer kocakarı masalı çeşidi olduklarına da değinir.

İşte biraz tersinden sayılsa da, roman için yararlanmayı düşündüğüm kaynakların başında Namık Kemal'in o beni anlatan masallarımız, gerek konu alma gerekse anlatım tekniği ve söyleyiş tarzı bakımlarından, gözüme, roman dalında yararlanılabilir birer kaynak olarak görünüp geliyor. Bunlar tam gerçekçi ya da gerçek üstücü bol örnekler de taşımaktadırlar.

Şiir, hikâye, roman için böyle düşünüyorum. Bir oyun yazarı, Orta oyunu ile Karagöz'den, bir müzikçi —zaten yapılıp duruyor ya— folklor müziğinden, bir ressam eski nakışlarla minyatürlerden yararlanabilir: eski motifleri yeni bir dünya görüşü ve çağdaş sanatın son verilerine göre alıp işlemek, bu yerli hamuru çağımız gerçekleri'ni —en başta tabii insan gerçeğini yoğurmada kullanmak denenmelidir, diyorum. Sanatın ele aldığı konu değişmiyor ki, zaten; değişen bakış açısı teknik ve biçimdir.

2 Cezayir'de «Millî Kültür ve Devrimci Kültür» konusunda yapılan açık oturumun YON'de yayınlanan çevirisinde de görüldüğü gibi az gelişmiş ülkelerin yazgısı hangi sömürgeci ülkenin açık pazarı *ve soygun yatağı* olmuşsa doğrudan onun kültür egemenliği altına girmektir Uyanış ve *kurtuluş dönemlerinde* bu kültür baskısından silkinmiş yolları aranıyor ve çoğun uyanışın *doğal sonucu, o ulusun kendi mil*li kültürüne dört elle sarılması oluyor Nitekim 132 yıllık Fransız sömürgesi olan *Cezayir'in* genç yazarı Ahmet Azegag kurtuluştan sonra «Cezayirli yazarlar için en korkunç sömürgeci Bugeud değil Moliere'dir!» diyor İlk bakışta anlamsızca kaçan çok sert bir çıkış ve oturuma katılanlardan Muhammed Bud'a o sözü «Kesip atan formül..» diye tanımlıyor, ama bu bence gerçekten bağımsızlık ve özgürlükle birlikte kazanılacağını gösteren bir şeydir.

Bizde Tanzimat ile Birinci Dünya Savaşı arasındaki dönemde ağır basan kültür Fransız kültürü idi Birinci Dünya Savaşı ile İkinci Dünya Savaşı sırasında buna *Alman kültürü özellikle* İkincisinde faşist dünya görüşü katılmıştı Millî eğitim politikamızın *çizdiği zikzaklara bakarak da di*yebiliriz ki şimdi sıra çok yaygın ve aşırı olarak Amerikan kültüründedir ve tam millî yanıya uygun Köy Enstitülerine dayanan eğitim sistemimizi önce faşist kafanın çizmeleri, sonra da bir koyun beş alan «Amerikan *yardımı*» çiğnemiştir.

Soruya bu açıdan bakıldı mı, Batı kültürünün «zararlı-yararlı» yanları üzerinde elbette durabiliriz. Bomonti'deki İtalyan Okulu'nda, bir zamanlar, halamın oğluna, faşizmin gençlik şarkısı öğretilmişti ve Notre Dame De Siona giden halam kızı, haftada bir, evine bir Fransız matmazel gibi girerdi; bunlardan pay biçiyorum Niçin uzatmalı? geliri geçimi yerinde yurttaşın çocukları hangi yabancı okula daha çok *gitmekteyse bizim resmî okulla*rımızda hangi yabancı dil öne alınmışsa nereye dümen kırdığımız kolayca anlaşılır zati Filmleriyle edebiyatıyla plâklarıyla bu iş tamamlanır

Ama ben geri kalmış bir ülke yazarı olarak hem bu çeşit kül*tür egemenliklerinin hem de*, her çeşit kültür yasaklamalarının karşısındayım. Batı kültürü bir bütündür ve onu ayrıntılarıyla kavrayabilmemiz Batı'nın bir yandan çökmekte bir yandan gelişmekte olan toplumsal yapısını açıklayıcı bütün düşünce akımlarına kapıların açık bırakılmasına bağlıdır Toplumcu düşüncenin uyanış yoluna girmiş ülkenin özel girişimcilik taslayan emperyalist düşünceden korkusu yoktur ve onu kendi silâhlarıyla yenmek için onu çok iyi tanımak zorundadır Günümüzün yöneticileri bir yandan Amerikan özel *girişimcilik anlayışını buyur eder* de öte yandan gene Amerikan koşullarından doğmuş bir «Bitmeyen Kavga» *romanını* Batı kültürünün bir başka ürünü olan 150 yıllık Babeuf mektuplarını yasaklayın toplatırsa kültür korkusunun kimlerde olduğu iyice anlaşılır artık

Bu bakımdan Batı kültürünü «zararlı-yararlı» şeklinde ikiye ayırmayı doğru bulmakla birlikte, böyle bir ayırmanın sonunda gidilebilecek herhangi bir düşünce, görüş yasaklamasını hiçbir zaman onaylamayacağımı belirtmek isterim. Kalem doğruyu yazmak; ağız gerçeği anlatmak için. *Benim geri bırakılmış* ulusumda da, her ulus kadar direnme gücü, doğruyu eğriden ayırma yeteneği vardır; tarih karşısında kitap yakmanın, kültür yasaklamanın ayıbı, utancı varsın *sömürgecilerin* üzerinde kalsın.

NEHAR TÜBLEK'İN BAŞARISI

Akşam gazetesinin karikatüristi Nehar Tüblek, İtalyada açılan milletler arası «Marcorelli Armağanı» karikatür yarışmasında birincilik ödülünü almış, gene İtalyadaki Bordighera'daki mizah yarışmasında da «Bronz Palmiye» armağanını kazanmıştır. Milletlerarası alandaki başarısını candan kutladığımız değerli karikatürist Nehar Tüblek'in birincilik kazanan karikatürünü *yayınlıyoruz.*

BİR BANKACI AÇIKLIYOR:

BANKACILIĞIN PERDE ARKASI

III. BANKALARIN YÖNETİMİ

Geçen yazımızda gördük ki 14 milyar lira toplam kredi içinde, 3 küsur milyar lira batmıştır! Bunun başlıca nedeni, banka yönetiminde görev alanların sorumsuzca *davranışlarıdır. Ne var ki bu sorumsuzca* davranışlar bilinmez, işitilmez. Bankalar, bu konuda sır küpüdürler. Yolsuzlukları, sızıltısız halletme çabasındadırlar. Yolsuzlukları yakalanan müdürün sadece işine son vermekle yetinilir. Meseleyi mahkemeye intikal ettirmekten titizlikle kaçınılır. İşine yolsuzluk yüzünden son verilen müdürün, bir ya da iki yıl sonra hatırı sayılır tüccarlar arasında yer aldığı çok görülmüştür!

Nâdiren mahkemeye intikal eden kredi yolsuzluklarında da, suçlu yöneticiler işi pek ucuz *atlatmaktadırlar. Batakçı bir* firmaya 80 milyon lira veren bir Umum Müdür, şimdi milletvekilliğine hazırlanmaktadır.

Batan kredilerden banka yönetim kurullarını sorumlu tutabilmek için, önce genel kurullardan bu konuda karar çıkartmak gerekmektedir. Bu barajı aşmak güçtür ve uzun zaman isteyen bir iştir. Bara aşılsa da, sorumlular güveni kötüye kullanmadan çok az cezalarla kurtulabileceklerdir.

IDARE MECLİSİ YEMLİKLERİ

Yönetimdeki aksaklıkların nedenlerinden biri de, banka yöneticilerinin çoğunun meslek dışından olmalarıdır. 26 milli bankanın 19'unun yönetim kurulu üyeleri, bankacılıkla ilgili olmıyan kişilerden teşekkül etmektedir. Yönetim Kurulları başkanları, banka muamelâtını bilmezler. Kredilerin şeklen usulüne uygun verilip verilmediğini göz önünde tutmakla yetinirler. Kredilerin verilmesinde isabet olup olmadığı üzerinde durmazlar. Bu sebeple, yürütme kurulunun getirdiği teklifler aynen çıkar.

Bir çok bankanın yönetim kurulu üyeleri, seçimde başarı gösterememiş talihsiz politikacılardır. Bankacılık hakkında pek az bilgileri vardır. Talihsiz aday, sırf bir kaç kuruş gelir sağlasın diye banka yönetim kurulu üyeliğine getirilmiştir. Bu üyeliklerden en çok istenen İş Bankası Yönetim Kurulu üyeliğidir. Zira yönetim kurulu üyelerine en yüksek ücreti bu banka verir. 1964 yılında İş Bankası yönetim kurulu üyeleri, 21 bin lira yıllık ücret, 18 bin 35 lira kârdan hisse ve ortalama 6240 lira hakkı huzur almışlardır. Yıllık brüt ücret 45 bin 275 lirayı, aylık brüt ücret 3773 lirayı bulmaktadır. Talihsiz politikacı için bu, zahmetsizce kazanılmış bir gelirdir. Ne var ki bir kısım talihsiz politikacılar, açıktan gelir sağlamakla yetinmezler. Kredi işlerinde yakınları yararına kom*binezonlara girmeye, ya da kendilerini* oraya getirenleri memnun etmeye kalkışırlar. Bankacılık, bu yüzden büyük zararlara uğramaktadır.

PERSONELİN YÖNETİME KATILMASI

Bankaların yönetim kurullarını, haksız yere talihsiz politikacılar doldurdukları halde, bazı bankalarda sermayenin büyük kısmına sahip bulunan personel yönetim kurulunda temsil edilemez. Şöyle ki bazı bakalarımızın en büyük ortağı, banka personelinin emekli sandığıdır. İş Bankası ve T. Ticaret Bankası gibi *teşekküllerin sermayesinin* üçte biri, emekli sandıklarına aittir. Fakat iki bankada da çalışanlar, hiç bir şekilde yönetime iştirak edemezler. İş Bankası Memurları Emekli Sandığı Tesis Senedine göre, Sandığın 7 kişilik Yönetim Kurulu üyelerinden ikisi, Banka Yönetim Kurulu tarafından seçilir. Geri kalan beş üyenin de Ankarada bulunmaları şarttır. Banka yöneticileri, beğenmedikleri sandık yöneticisini Ankara dışına tâyin ederek her zaman tasfiye edebileceklerine göre, Sandığın yönetimine banka tamamen hâ*kimdir. Üstelik sandığın tesis senedinin* değiştirilmesi de dörtte üç çoğunlukla mümkündür. Ve değişiklik kararı, ancak Banka Yönetim Kurulunca onaylandıktan sonra yürürlüğe girebilir. Görülüyor ki Sandık, banka yöneticilerinin emrinde tamamen antidemokratik bir kuruluşa sahiptir. Banka Genel Kurulunda, Sandığın bankadaki yüzde 33 payını, ortaklara hesap verme durumunda bulunan banka yöneticileri temsil etmektedirler! Denetleme, bu yüzden geniş ölçüde bozulmaktadır. Halbuki Sandık demokratik bir işleyişe ka*vuşturulsa ve bankanın üçte bir hissesine* sahip personel Yönetim Kurulunda payı ölçüsünde temsil edilse, bundan bankacılığımız da kazanacaktır. Böylece, yönetim kurullarında politikacıların yerini, meslekten bankacılar alacak ve bankacılığı bilen bu yönetim kurulu üyeleri, kredi işlerini çok daha büyük bir ciddiyet ve bilgiyle yürüteceklerdir. Banka Emekli Sandıklarının demokratik kuruluşlar haline getirilmesi ve personelin banka yönetim kurulunda temsilinin sağlanması, Bank-İş Sendikasının önemle üzerinde durması gereken bir meseledir.

BANKA PERSONELİ NE KAZANIR?

Banka personeli, müsdahdem ve memur diye iki gruba ayrılmaktadır. Bankacılık mesleği ile doğrudan doğruya ilgili olarak çalışanlara memur, beden işleri ile yardımcı işeri yapanlara müstahdem denilmektedir.

Daha çok okuma yazma bilen az tahsilliler arasından seçilen müstahdemler, bankaların şatafatlı dış görünüşlerine rağmen, en kötü yaşama şartlarıyla başbaşa bırakılmışlardır. Müstahdemlerin ücret ortalamaları, ikramiyeler de dahil brüt 400 lira civarındadır. Bazı bankalar, müstahdeme yılda iki kat elbise, ayakkabı ve üç yılda bir palto verirler. .

Müstahdem 400 lira brüt ücrete karşılık, İş Kanunu kapsamına girenlerin çalışma saatleri banka şubelerinde yazılı olmakla beraber, gece gündüz çalışma durumunda bırakılır. Hiç bir şekilde itiraz ve şikâyet hakkı yoktur.

Memurların da ücret durumları parlak değildir. Aylık ücret ortalaması 550 lira civarındadır. İkramiyelerle birlikte, bu ortalama ancak 650 liraya yükselmektedir. Ücretler, ancak yönetici kadroya, yani banka yüksek memurlarına gelince, birden bire fırlamaktadır. Yönetici kadronun aylık ortalama ücreti, 2700 liradır.

1964 yılı sonunda, bankaların toplam personel giderleri tutarı 808 milyon 632 bin liradır. Çalışanların toplamı ise 29 bin 98'i erkek, 9 bin 689'u kadın olmak üzere, 38 bin 787 kişidir. Bunun 9 bin 700'ü müstahdem, 17 bin 600'ü, şef muavini ve şefler de dahil yönetici kademenin altında memur ve 11 bin 475'i kontrolör ve muamelât şefinden itibaren yönetici kadrodur.

Sosyal yardımlar ve sigortalar düşüldükten sonra, personele ödenen ücret miktarı 630 milyon liradır. Bu para personel arasında şöyle dağıtılmaktadır: Personelin yüzde 25'ini teşkil eden müstahdemlerin payı 46.5 milyon liradır. Demek ki personelin yüzde 25'inin ücretlerde payı yüzde 7,4'tür. Personelin yüzde 45'ini bulan memurlar, 132 milyon lira toplam ücret almaktadırlar. Yüzde 45'in toplam ücretteki payı yüzde 22'dir. Personelin ancak yüzde 30'una erişen yönetici kadronun ücret toplamı ise 451.5 milyon liradır. Yüzde 30 oranındaki yüksek personel, toplam ücretin yüzde 70,6'sını almaktadır! Daha basit bir ifadeyle, personelin yüzde 70'i toplam ücretin yüzde 30'unu, yüzde 30 ise yüzde 70'ini paylaşmaktadır. Bu sonuç bankalarımızdaki ücret sisteminin çok bozuk olduğunu göstermektedir. Alt kademe personeli geçim sıkıntısının baskısı altında ezilmekte, ancak üst kademelere yerleşmiş olanlar rahat etmektedirler.

Yönetim kademelerindeki yüksek ücretlerin büyük kısmı, prim ve *tazminat* şeklinde verilmektedir. Mali yıl sonlarında bankalar yönetici kadrolarına gizlice prim dağıtırlar. Prim dağıtımında belirli bir ölçü yoktur. Genel Müdürlüklerde dağıtımla ilgili kişiler, kime ne kadar prim lâyık görürlerse, o kadar verirler. Kimse ötekinin ne aldığını kesinlikle bilmediğinden hayatından memnundur. Bu gizli çekler, ya da primler 3 bin liradan başlar, şubesine veya yöneticisinin daha üsttekilere yakınlığına göre 50-75 bin liraya kadar yükselebilir. Bazı bankalarda müdürlerin aldığı bu primlere çeşitli adlar verilir: Fıstık ikramiyesi, sırt sıvazlama, gene güldüler... gibi.

Görülüyor ki bankalar, istihdam politikalarını yönetici kadronun, bir başka deyimle, kalifiye elemanların üzerine kur*muşlardır. Memur ve müsdahdemleri ise,* her zaman geçici personel olarak görme hastalığına tutulmuşlardır. Memurların zaten şişkin olan yönetici kadrolara geçebilmeleri, uzun yıllar emek ve ezilmişlik karşılığında ve nadiren mümkün olur.

Çok düşük ücret alan alt ve orta kademe memurları, iş güvenliğinden de yoksundurlar. İş veren, 15 gün önceden haber vermek şartıyla, memurunu işten çıkartabilir. Bu durum büyük bir güvensizlik yaratmakta ve personeli ağır şartlar altında çalışmayı kabule zorlamaktadır. Fazla mesai ücreti almaksızın gece gündüz çalışmanın belli başlı nedeni, işten çıkarılma korkusudur. Hele biraz eskimiş ve ücreti biraz yükselmiş olan personel için, işsiz kalmak sefalet demektir. Bu personel, sefalet korkusuyla, âmirlerin çeşitli kaprislerine, hattâ hakaretlerine katlanır. İşten çıkarılmasa bile, en azından başka yere nakledilme tehlikesi her an mevcuttur.

BANKALARDA SENDİKACILIK

Baskıların ve ezilmelerin birikip dolduğu bir insanlar kütlesi haline gelen bankacılar, 274 ve 275 sayılı kanunların çıkmasıyla birlikte, sendikalaşmaya başlamışlardır. 26 Ağustos 1963 tarihinde ku*rulan Bank-İş Sendikası, yıl sonunda 6300* kişilik personele sahip İş Bankasında çoğunluğu alarak toplu sözleşme çağrısı yapmıştır. 1964 Şubat ayında Bank-İş'in üye sayısı 11 bini bulmaktaydı.

Çok kısa bir sürede meydana gelen hızlı sendikalaşma hareketi, bankalar üzerinde çok ürkütücü bir etki yapmıştır. Yöneticiler, arka arkaya sarı sendikalar kurdurmuşlar ve bunların başlarına yönetici kadrodan olan güvenilir adamlarını getirmişlerdir. Bu uydurma sendikaların personelin hakkı yerine, yöneticilerin hak*kını savunacağı âşikârdır.*

Banka personeli genellikle, bu sarı sendika oyununa gelmemiş, işten çıkarılma ve nakil tehdidinin yarattığı güvensizliğe rağmen Bank-İş etrafında toplanmıştır. Bugün, banka iş kolunda bünye sendikası şeklinde 5 tane daha sendika bulunmasına rağmen, Bank-İş 9 bankayla toplu sözleşme yapabilmiş tek sendika olma niteliğini taşımaktadır.

Çeşitli güçlüklere rağmen Bank-İş, kıdem tazminatı, tâyin ve nakillerde belirli bir kıstas tesbiti, fazla mesailerin ücrete *tâbi olması, yükselmekte eşit fırsat* imkânı, izinlerin mutlaka kullandırılması, ücretlerde mümkün olan düzeltmelerin yapılması ve haksızlıkların giderilmesi, yardımların belirli ölçülere göre dağıtılması, yarın garantisinin sağlanması gibi bankacıların şimdiye kadar hayal bile etmedikleri konularda önemli adımlar atmayı başarmıştır.

Bank-İş'in, keyfi davranışları önlemesi, işsizlik baskısıyla bankaların diledikleri hareketi yapabilme saltanatına son vermesi yöneticileri kızdırmıştır. Bu sebeple, sendikalaşan personele isyancı gözüyle bakmışlar, baskının her çeşidini deneyerek sendikalaşmayı öldürmek istemişlerdir. Bunu başaramayınca, peşpeşe sağlanan çoğunluk ve kanun zoruyla müzakere masasına oturmayı bir yenilgi saymışlardır. Toplu sözleşme pazarlıklarını torpillemek için ellerinden geleni yapmışlardır. En masum isteklerin dahi gerekçesiz reddedildiği müzakerelerde uyuşmazlıklar çıkmış, Bank-İş 9 sözleşmenin altısında grev kararı almak, ikisinde de greve gitmek zorunda kalmıştır. Bu bakımdan T. Ticaret Bankasının tutumu, ibret verici bir örnek teşkil etmektedir. Bu banka, personelin hızla sendikalaşması karşısında, derhal iki sendika kurdutmuş, fakat personelin çoğunluğu bu oyuna gelmiyerek Bank-İş'te toplanmıştır. Sarı sendika oyununu başaramayınca, T. Ticaret Bankası yöneticileri, Bank-İş'in karşısında toplu sözleşme masasına mecburen oturmuşlardır

Banka, Bölge Çalışma Müdürlüğünden, sendikanın çoğunlukta olmadığını bir ka*rar almayı başarmış, fakat mahkeme, dos*yalar üzerinde yaptığı incelemeler sonucunda Bölge Çalışma Müdürlüğünün akıl almaz kararını düzeltmiştir. Ama Banka, yine de anlaşmaya yanaşmamıştır. Ticaret Bankası, sendikanın, 1964 yılında personelin sahip bulunduğu bütün hakların aynen devamını isteyen masum tekliflerini reddetmiş ve ikramiye ve terfihlerden indirim yapmak istediğini açıklamıştır! Bu durumda grev, zorunluk haline gelmiştir. Ne var ki banka yöneticileri, İl Hakem Kuruluna, personelin yüzde 40'ının *grev halinde de çalışmaya devam edeceği* şeklinde acayip bir karar aldırmayı başarmıştır. İzmir İl Hakem Kurulu ise, grev hakkının bu yoldan kısıtlanamıyacağını ve sadece elektirikçi, makine tamircisi, asansörcü, santralci gibi teknik personelin grev dışı bırakılabileceğine haklı olarak karar vermiştir. Bu yüzden grev İzmir'de tam, diğer şehirlerde ise sembolik anlamda uygulanabilmiştir.

Ticaret Bankası, bütün uzlaşma tekliflerini reddetmekte berdevamdır. Son koz olarak, beşbuçuk ay devam eden bir grevin kanunsuzluğunu iddia ederek mahkemeye başvurmuştur. Ama mahkeme grevin kanuni olduğu hükmünü vermiştir.
Mahkemenin verdiği karara rağmen sendika grevi devam ettirmekten kaçınarak anlaşma yolları aramayı tercih etmiştir. *Bir an önce sözleşmeyi yapmak amacıyla* bir iyi niyet heyeti kurma yoluna gitmiş ve talebi İstanbul Valisi Niyazi Akı tarafından memnunlukla kabul edilmişti. Vali Akı'nın bir aya yaklaşan bir süre çaba sarfetmesine ve sendikanın tâvizlerine rağmen, banka çok zarar ettiğini açıkça söyleyerek toplu sözleşme imzalamayı reddetmiştir.

Görülüyor ki, banka iş kolunda, sendikacılık büyük engellerle mücadele ederek yürütülmektedir. Ama ancak bu mücadele sayesindedir ki banka personeli, *çalışma güvenliğine, kişiliğe ve iyi hayat* şartlarına kavuşabilir.